

BEKWAAAMHEID VAN AANSTAANDE LERAREN

WAT WETEN WE UIT BESTAAND ONDERZOEK?

RAPPORT

seo • economisch onderzoek

AUTEURS

TYAS PREVOO, ROEL GORT, ALBERT RUTTEN

IN OPDRACHT VAN
ONDERWIJSRAAD

AMSTERDAM, DECEMBER 2024

Samenvatting

Hoe bekwaam zijn leraren aan het eind van hun initiële opleiding? Het overkoepelend landelijk beeld is vrij positief. Achter het landelijk gemiddelde gaat wel veel variatie schuil: tussen leraren, tussen opleidingen en er zijn specifieke aspecten van bekwaamheid die aandacht vragen.

Dit rapport geeft inzicht in wat bekend is over hoe bekwaam leraren zijn aan het eind van hun initiële opleiding of het begin van hun loopbaan als leraar. Met de wettelijke bekwaamheidseisen voor onderwijspersoneel als analysekader is een zevental bronnen onderzocht op indicatoren over de bekwaamheid van leraren.

Ter voorbereiding op een advies over de borging van de bekwaamheid van leraren wil de Onderwijsraad weten wat uit recente bronnen bekend is over hoe het gesteld is met de bekwaamheid van aanstaande leraren. De hoofdvraag van dit rapport luidt dan ook: **Hoe bekwaam zijn leraren aan het eind van hun initiële opleiding?**

Verschillende indicatoren geven een positief beeld van de (gemiddelde) bekwaamheid van aanstaande leraren:

- Alle lerarenopleidingen zijn inhoudelijk op de kennisbases en bekwaamheidseisen afgestemd en de opleidingen leveren daarmee dan ook startbekwame leraren af.
- Alle aanstaande leraren moeten een landelijke kennistoets met minimaal een voldoende afsluiten om af te kunnen studeren. Hiermee laat de aanstaande leraar zien over voldoende vakinhoudelijke kennis te beschikken.
- Gemiddeld geeft 8 op de 10 po-starters en 7 op de 10 vo-starters aan dat zij zich voldoende tot goed voorbereid voelen op diverse elementen uit de generieke kennisbasis.
- Ruim 90% van de starters geeft aan dat de basiskaarigheden taal en rekenen goed te beheersen en in staat te zijn deze aan hun leerlingen in de klas uit te leggen. Meer dan 90% van de schoolleiders bevestigt dit.

De onderzochte bronnen bevatten veel data, die is uitgevraagd of verzameld via verschillende methodes en bij verschillende actoren. Al deze informatie is in te delen in een viertal beoordelingscategorieën:

1. Beoordeling van (de kwaliteit en inhoud van) de lerarenopleidingen
2. Landelijke toetsing van kennis van aanstaande leraren tijdens de opleiding
3. Zelfbeoordeling van (aspecten van) bekwaamheid door aanstaande en startende leraren
4. Beoordeling van (aspecten van) bekwaamheid van aanstaande en startende leraren door anderen

De gemiddelde beoordelingen op al deze categorieën zijn positief, maar er zijn ook veel verschillen. De bronnen meten vaak andere indicatoren, het betreft vaak verschillende groepen respondenten, en er is veel variatie tussen individuele leraren en opleidingen.

Een overkoepelende analyse van de bronnen resulteert daarnaast in een aantal algehele bevindingen over wat bekend is over de bekwaamheid van (aanstaande of startende) leraren:

- Er is geen dekkend overzicht van hoe het gesteld is met de bekwaamheid van aanstaande leraren
- Bekwaamheid wordt op verschillende manieren opgevat en gemeten
- De verschillende bronnen vullen elkaar goed aan, maar spreken elkaar ook op punten tegen
- Er zijn grote verschillen tussen leraren in bekwaamheid en tussen opleidingen in de mate waarin ze hun studenten goed voorbereiden en (start)bekwaam afleveren

Inhoudsopgave

Samenvatting	2	
1	Onderzoeksvraag en -opzet	4
1.1	Aanleiding	4
1.2	Onderzoeksvraag	4
1.3	Onderzoeksopzet	5
2	Resultaten naar beoordelingscategorie	8
2.1	Beoordeling van de gevolgde opleiding	9
2.2	Toetsing van bekwaamheid tijdens de opleiding	20
2.3	Zelfbeoordeling van bekwaamheid	22
2.4	Beoordeling van bekwaamheid door derden	30
3	Algehele bevindingen en conclusies	35
3.1	Positief landelijk beeld	35
3.2	Geen dekkend overzicht van alle (drie) bekwaamheden	36
3.3	Bekwaamheid wordt op verschillende manieren gemeten	36
3.4	Bronnen vullen elkaar aan, maar spreken elkaar ook tegen	36
3.5	Grote verschillen tussen leraren en tussen opleidingen	37
Lijst met figuren	38	
Bijlage A	Bekwaamheidseisen onderwijspersoneel	39
	Vakinhoudelijk bekwaam (art.2.4) betekent dat de leraar:	39
	Vakdidactisch bekwaam (art.2.8) betekent dat de leraar:	40
	Pedagogisch bekwaam (art.2.14) betekent dat de leraar:	42
Bijlage B	Bronbeschrijving en tabellen	43
Bijlage B.1	Accreditierapporten lerarenopleidingen (NVAO)	43
Bijlage B.2	Landelijke Kennistoetsen (10voordeleraar)	44
Bijlage B.3	Aanbodpeiling Nederlands en Wiskunde (Kohnstamm Instituut)	46
Bijlage B.4	Loopbaanmonitor Onderwijs (Centerdata)	47
Bijlage B.5	Kennis en vaardigheden beginnende leraren (Inspectie van het Onderwijs)	49
Bijlage B.6	Talis 2018 (OESO)	52
Bijlage B.7	Metten van bekwaamheid met het Rasch model (Van de Grift et al, 2019) (ICALT31)	55

1 Onderzoeksvraag en -opzet

De Onderwijsraad bereidt een advies voor over de borging van de bekwaamheid van leraren. Hiervoor wil hij weten wat bekend is over de (mate van) bekwaamheid van aanstaande leraren aan het eind van hun opleiding. Met het 'Besluit bekwaamheidseisen onderwijspersoneel' als analysekader brengt dit onderzoek in beeld wat op basis van een zevental openbaar beschikbare bronnen hierover te concluderen valt.

1.1 Aanleiding

Er zijn vele routes om leraar te worden. De overheid moet de bekwaamheid van aanstaande leraren waarborgen. Ongeacht de route die aanstaande leraren volgen moet de overheid kunnen garanderen dat zij bij afronding van de lerarenopleiding allen in staat zijn om verantwoord onderwijs te geven. Tegelijkertijd moeten lerarenopleidingen voldoende ruimte hebben om het onderwijsprogramma vorm te geven. Op verzoek van de minister van Onderwijs gaat de Onderwijsraad na hoe waarborging van de bekwaamheid van aanstaande leraren te verenigen is met de nodige ruimte voor lerarenopleidingen.

De overheid is zoekende naar de wijze waarop waarborging van de bekwaamheid van aanstaande leraren te verenigen is met de nodige ruimte voor lerarenopleidingen. Op verzoek van de minister van Onderwijs adviseert de Onderwijsraad over de volgende vraag:

Hoe kan bekwaamheid van aanstaande leraren worden gewaarborgd op een manier die ruimte geeft aan lerarenopleidingen?

1.2 Onderzoeksvraag

Als input voor dit advies vraagt de Onderwijsraad aan SEO Economisch Onderzoek om een antwoord te geven op de volgende onderzoeksvraag:

Hoe bekwaam zijn leraren aan het eind van de initiële lerarenopleiding?

Het betreft een afgebakende opdracht, in omvang en doorlooptijd. In het onderzoek wordt aan de hand van desk research en secundaire data-analyse nagegaan hoe bekwaam leraren zijn aan het eind van hun initiële opleiding en wat we daarover op basis van beschikbare bronnen kunnen zeggen. Waar mogelijk wordt hierin ook een eventuele ontwikkeling over de afgelopen vijf jaar in beeld gebracht.

Op basis van een voorbereidend desk research naar relevante databronnen - en na overleg met de opdrachtgever - zijn zeven bronnen geselecteerd voor analyse van informatie over (aspecten van) bekwaamheid van aanstaande en/of startende leraren:

1. De meest recente **NVAO Accreditierapporten** van lerarenopleidingen¹ (Bijlage B.1)
2. **Landelijke Kennistoetsen** lerarenopleidingen (jaarverslagen 10voordeleraar voor de jaren 2018 tot en met 2022, aangevuld met technisch rapport van onderzoek naar de eerste acht jaar kennistoetsen) (Bijlage B.2)
3. **Aanbodpeiling Nederlands en Wiskunde** (rapportage van Kohnstamm Instituut uit 2022) (Bijlage B.3)
4. **Loopbaanmonitor Onderwijs** (jaarlijkse rapportages van Centerdata voor 2018 tot en met 2023) (Bijlage B.4)
5. Het rapport **Kennis en vaardigheden van beginnende leraren** (Onderwijsinspectie, 2023)² (Bijlage B.5)
6. **Teaching and Learning International Survey (TALIS) 2018** (rapportage en data van 2018) (Bijlage B.6)
7. Het artikel van **Van de Grift et al (2019)** over gebruik van het observatieinstrument ICALT31 onder (startende) leraren op basis van het observatieinstrument ICALT31 (2019)³ (Bijlage B.7)

1.3 Onderzoeksopzet

Het onderzoek is opgebouwd uit vier opeenvolgende stappen: opstellen van een analysekader, dataverzameling en vervolgens data-analyse per bron, en tot slot een overkoepelende analyse aan de hand van het analysekader.

Analysekader

Allereerst is een analysekader opgesteld om uit alle bronnen dezelfde informatie te halen en om op basis daarvan weer overkoepelend conclusies te kunnen trekken. Het 'Besluit bekwaamheidseisen onderwijspersoneel' vormt de basis voor het analysekader.⁴ Daarbij gaat het om een operationalisatie van het begrip bekwaamheid die resulteert in een set zoektermen om in de verschillende bronnen op te zoeken. Het 'Besluit bekwaamheidseisen onderwijspersoneel' bevat verdeeld over drie bekwaamheden een totaal van 78 onderliggende bekwaamheidseisen. Een overzicht van de bekwaamheidseisen is opgenomen in Bijlage A.

De bekwaamheid tot het geven van onderwijs omvat drie bekwaamheden (art.2.2, lid 1): de vakinhoudelijke bekwaamheid, de vakdidactische bekwaamheid, de pedagogische bekwaamheid. Met de kennis en kunde ten aanzien van deze drie bekwaamheden laat een leraar zien dat hij zijn werk als leraar kan verrichten op een professioneel doelmatige en verantwoorde wijze (art.2.2, lid 2). Naast enkele algemene eisen, worden voor de vakinhoudelijke bekwaamheid aanvullende eisen geformuleerd en worden voor de vakdidactische en de pedagogische bekwaamheid van leraren ook specifieke eisen geformuleerd voor kennis en kunde.

De bekwaamheidseisen zijn in het landelijke samenwerkingsverband van bekostigde lerarenopleidingen '10voordeleraar' uitgewerkt in kennisbases. Deze kennisbases beschrijven over welke kennis en vaardigheden startende leraren moeten beschikken. Er is een generieke kennisbasis voor alle lerarenopleidingen waarin de didactische, pedagogische en onderwijskundige kennis en vaardigheden - die niet aan één specifiek vak zijn gekoppeld - zijn uitgewerkt in een aantal domeinen en elementen. Daarnaast zijn er voor de verschillende vakken in het basisonderwijs en voor de verschillende tweedegraads lerarenopleidingen specifieke kennisbases die de vakinhoudelijke en vakdidactische kennis en vaardigheden specificeren.

¹ Wij nemen in dit onderzoek de volgende opleidingen mee: de bachelor opleidingen tot leraar basisonderwijs en de tweedegraads bachelor opleidingen voor Nederlands, Wiskunde en Engels. De accreditierapporten van de lerarenopleidingen zijn te raadplegen via https://www.nvao.net/nl/besluiten/opleidingen?education_part=onderwijs.

² Ook worden relevante inzichten over bekwaamheid van leraren in opleiding en startende leraren uit de Staat van het Onderwijs 2024 meegenomen (gepubliceerd op 17 april 2024).

³ Van de Grift, W. J. C. M., Houtveen, T. A. M., van den Hurk, H. T. G., & Terpstra, O. (2019). Measuring teaching skills in elementary education using the Rasch model. *School Effectiveness and School Improvement*, 30(4), 455-486.

⁴ <https://wetten.overheid.nl/BWBR0018692/2022-08-01>

Dataverzameling

Voor elk van de zeven bronnen zijn de publiek toegankelijke rapportages en bijbehorende bijlagen of data verzameld. Voor twee bronnen is aanvullende informatie verzameld: voor de Landelijke Kennistoetsen lerarenopleidingen is naast de informatie uit de jaarverslagen van 10voordeleraar ook toegang verkregen tot het technisch rapport van het door 10voordeleraar uitgezette onderzoek naar de resultaten van de eerste acht jaar kennistoetsen. Voor TALIS zijn de onderliggende data van de vragenlijsten onder docenten in het primair en voortgezet onderwijs gedownload en afzonderlijk voor dit rapport geanalyseerd.

Data-analyse

Elke bron is door twee verschillende onderzoekers afzonderlijk van elkaar beoordeeld op relevante indicatoren voor bekwaamheid van aanstaande/startende leraren. In eerste instantie op basis van een algemene bestudering van de thema's en indicatoren in de onderliggende bronnen op relevantie voor de onderzoeksvraag, en in tweede instantie zijn de bronnen doorzocht op dekking van alle afzonderlijke bekwaamheidseisen (zie Bijlage A).

Als onderdeel van de data-analyse is naast de verschillende detailniveaus van bekwaamheid uit het analysekader ook gekeken naar de gebruikte onderzoeksmethode en -populatie. De bronnen verschillen in door welke actoren en op welk niveau informatie beschikbaar gesteld is, en daarmee ook op welk aggregatieniveau conclusies over de bekwaamheid van aanstaande leraren getrokken kan worden. Ook zijn verschillen in resultaten naar sector (pabo/primair onderwijs en tweedegraads/voortgezet onderwijs) onderzocht.

Zo bevatten de accreditierapporten van de NVAO informatie op opleidingsniveau per onderwijsinstelling, zoals beoordeeld door de inspecteurs. Dit geeft vooral kwalitatieve informatie over de (borging van) bekwaamheid van aanstaande leraren op verschillende scholen, maar bevat geen kwantitatieve informatie over het aandeel studenten dat bekwaam is. De landelijke kennistoetsen zijn een verplicht onderdeel van elke lerarenopleiding, wat betekent dat deze door elke individuele aanstaande leraar afgenomen wordt. Door de gemiddelde slagingspercentages per jaar te bekijken, is te zien hoe het gesteld is met de ontwikkeling van de (gemiddelde) beheersing van de kennis over informatie voor alle aanstaande leraren, en voor gemiddelden per onderwijsinstelling, afgezet tegen het landelijke gemiddelde.⁵ De Loopbaanmonitor Onderwijs geeft inzicht in de gemiddelde bekwaamheid zoals door startende leraren (een jaar na afstuderen) zelf beoordeeld. Deze wordt jaarlijks afgenomen onder recent afgestudeerde leraren, waardoor ook de ontwikkeling van (zelf beoordeelde) bekwaamheid van startende leraren over tijd in beeld gebracht worden.⁶ TALIS bevat veelal dezelfde indicatoren als in de Loopbaanmonitor Onderwijs, maar is voor het laatst in 2018 gehouden, en is daarmee minder actueel dan andere bronnen. Door afname bij zowel starters als meer ervaren docenten, en door afname in verschillende landen, kunnen de (zelf beoordeelde) bekwaamheid van startende Nederlandse leraren wel vergeleken worden met meer ervaren Nederlandse leraren, maar ook met startende leraren in andere landen.

⁵ Hoewel niet publiekelijk gepubliceerd, ontvangen leraren in opleiding individuele feedback over waar ze wel en niet goed op scoren, en ontvangen opleiders een instellingsrapportage waarin de (ontwikkeling van de) resultaten op de landelijke kennistoetsen op hun instelling afgezet wordt tegen die op andere instellingen.

⁶ In de rapportages wordt gesproken over Professioneel zelfvertrouwen en self-efficacy. De vragenlijst bevat veel items die ook in de vragenlijst van TALIS voorkomen.

Overkoepelende analyse

Een overkoepelende bespreking en analyse van alle individuele bronnen en daarbij behorende data en indicatoren leidde tot een indeling van alle data in vier beoordelingscategorieën die zich lenen voor het trekken van conclusies over de bekwaamheid van leraren aan het eind van hun initiële opleiding:

1. Beoordeling van de gevolgde **opleiding** (Paragraaf 2.1)
2. **Toetsing** van bekwaamheid tijdens de opleiding (Paragraaf 2.2)
3. **Zelfbeoordeling** van bekwaamheid door aanstaande of startende leraren (Paragraaf 2.3)
4. Beoordeling van bekwaamheid van aanstaande of startende leraren door **derden** (Paragraaf 2.4)

Tabel 1.1 geeft een overzicht van de gebruikte bronnen en voor welke beoordelingscategorie(ën) deze informatie bevatten. De resultaten van de overkoepelende analyse worden in Hoofdstuk 2 per categorie besproken. Hoofdstuk 3 bespreekt een aantal overkoepelende conclusies ten aanzien van wat bekend is over de bekwaamheid van aanstaande leraren. Een beschrijving van de zeven gebruikte bronnen en bijbehorende tabellen zijn te vinden in Bijlage B.

Tabel 1.1 Een overzicht van de zeven onderzochte bronnen

Bron	Auteur	Meet-moment	Frequentie meting	Beoordelaar	Categorie	Beschrijving en tabellen
Accreditatierapporten	NVAO	van 2020 tot 2024	Elke zes jaar	Visitatiepanel + NVAO	1. Opleiding	Bijlage B.1
Landelijke kennistoetsen	10voordeleraar	2018 t/m 2023	Jaarlijks	Landelijke cesuur	2. Toetsing	Bijlage B.2
Aanbodpeiling Nederlands en Wiskunde	Kohnstamm Instituut	2022	Eenmalig	Docent opleiding	4. Derden	Bijlage B.3
Loopbaanmonitor	Centerdata	2018 t/m 2022	Jaarlijks	Startende leraar	1. Opleiding 3. Zelfbeoordeling 4. Derden	Bijlage B.4
Kennis en vaardigheden van beginnende leraren	Inspectie van het Onderwijs	2022	Eenmalig	Startende leraar + Schoolleider	1. Opleiding 3. Zelfbeoordeling 4. Derden	Bijlage B.5
TALIS 2018	OESO	2018	Elke vijf jaar	Startende leraar	1. Opleiding 3. Zelfbeoordeling	Bijlage B.6
Van de Grift (2019) (ICALT31)	Van de Grift et al.	2016	Eenmalig	Observator	4. Derden	Bijlage B.7

2 Resultaten naar beoordelingscategorie

Er zijn vier beoordelingscategorieën te onderscheiden: kwaliteit van de opleiding, toetsing tijdens de opleiding, zelfbeoordeling en beoordeling door derden. De gemiddelde beoordelingen op al deze categorieën zijn positief, maar er zijn ook veel verschillen. De bronnen meten vaak andere indicatoren, het betreft vaak verschillende groepen respondenten, en er is veel variatie tussen individuele leraren en opleidingen.

Een overkoepelende bespreking en analyse van alle individuele bronnen en daarbij behorende data en indicatoren leidde tot een indeling van alle data in vier beoordelingscategorieën die zich lenen voor het trekken van conclusies over de bekwaamheid van leraren aan het eind van hun initiële opleiding. De verzamelde informatie uit alle bronnen wordt langs deze vier categorieën beschreven en samengevat.

1. **Beoordeling van de gevolgde opleiding (Paragraaf 2.1)**
 - De NVAO beoordeelt en accrediteert elke zes jaar alle (leraren)opleidingen.
 - In de jaarlijkse Loopbaanmonitor onderwijs geven recent afgestudeerden aan hoe tevreden ze zijn met de gevolgde lerarenopleiding en de mate waarin die hen heeft voorbereid op het leraarschap.
 - In het onderzoek Kennis en vaardigheden van beginnende leraren uit 2023 geven startende leraren van het afstudeercohort 2018-2019 aan in hoeverre de generieke kennisbasis en vakdidactiek aan bod zijn geweest tijdens hun opleiding.
 - In de Aanbodpeiling Nederlands en Wiskunde uit 2022 geven enkele lerarenopleiders aan of er in hun opleiding voldoende aandacht is voor vakinhoud, vakdidactiek en differentiatie.
 - In TALIS 2018 geven leraren (zowel starters als meer ervaren leraren) aan welke aspecten van het leraarschap aan bod komen tijdens de opleiding, waaronder inhoud, didactiek en pedagogiek. Dit vijfjaarlijks internationaal vergelijkend onderzoek maakt een vergelijking tussen starters en meer ervaren leraren mogelijk, alsook een vergelijking van Nederlandse leraren met leraren in andere landen.
2. **Toetsing van bekwaamheid tijdens de opleiding (Paragraaf 2.2)**
 - De jaarverslagen van 10voordeleraar bevatten informatie over de slagingspercentages op de landelijke kennistoetsen, die aanstaande leraren moeten behalen om hun lerarenopleiding af te kunnen ronden. De kennistoetsen worden geconstrueerd op basis van de kennisbasis die de vakinhoudelijke en vakdidactische kennis en vaardigheden beschrijft die aanstaande leraren bij afstuderen moeten beheersen.
3. **Zelfbeoordeling van bekwaamheid door aanstaande of startende leraren (Paragraaf 2.3)**
 - Het algeheel gevoel van bekwaamheid om goed les te geven, langs een aantal categorieën, wordt in verschillende bronnen uitgevraagd:
 - in de jaarlijkse Loopbaanmonitor onderwijs en het vijfjaarlijkse TALIS onder de noemer professioneel zelfvertrouwen, met naast een totaal ook drie specifieke aspecten: klassenmanagement, motiveren en instructie/differentiëren.
 - in het onderzoek onder starters van Inspectie van het Onderwijs uit 2023, door hen te vragen naar hun kennis en vaardigheden op vier aspecten van het lesgeven: lesklimaat, klassenmanagement, lesinstructie en differentiatie.
 - In het onderzoek van de Inspectie worden starters eveneens gevraagd naar de eigen beheersing van basisvaardigheden en hun bekwaamheid om diezelfde basisvaardigheden in de klas uit te leggen

- In TALIS 2018 wordt voor diverse aspecten van het leraarschap gevraagd in hoeverre zij zich – door de opleiding – goed voorbereid voelen.
4. Beoordeling van bekwaamheid van aanstaande of startende leraren door **derden** (Paragraaf 2.4)
- In het onderzoek van de Inspectie wordt aan schoolleiders gevraagd om één specifieke startende leraar op hun school in gedachten te nemen en aan te geven in hoeverre deze leraar de basisvaardigheden beheerst en deze kan uitleggen; en hoe goed hij/zij verschillende aspecten goed les geven beheerst (lesklimaat, klassenmanagement, lesinstructie, differentiatie).
 - In de Aanbodpeiling van Kohnstamm Instituut wordt aan docenten Nederlands en Wiskunde (van pabo's en tweedegraads opleidingen) gevraagd een inschatting te maken van het aandeel studenten dat bij afstuderen startbekwaam zal zijn, op diverse aspecten van vakinhoud en vakdidactiek.
 - Tot slot worden lessen (zowel van starters als van meer ervaren leraren) regelmatig door collega's, leidinggevenden en/of anderen geobserveerd en beoordeeld. De monitor leskwaliteit van de Inspectie van het Onderwijs en de pilotstudie naar het ICALT31 lesobservatieinstrument bieden inzicht in de hoogte en verdeling van leskwaliteit van starters (tov meer ervaren leraren). Lessen worden breed en regelmatig geobserveerd, waar leraren zelf veel van (kunnen) leren, maar de uitkomsten worden niet gepubliceerd.

2.1 Beoordeling van de gevolgde opleiding

Kwaliteit van alle lerarenopleidingen positief beoordeeld door NVAO

De kwaliteit van alle lerarenopleidingen⁷ wordt positief beoordeeld voor de NVAO. Voor alle lerarenopleidingen zijn alle vier de kwaliteitsstandaarden⁸ als voldoende beoordeeld door het visitatiepanel, en is daarmee ook voor alle opleidingen het algemeen eindoordeel positief. In alle gevallen – op één na⁹ – is het accreditatiebesluit van de NVAO dan ook positief.

In een aparte thematische analyse van pabo's (zie onderstaand kader) bevestigt de NVAO dat de opleidingen voldoen aan de beoogde leerresultaten en concludeert de NVAO dat elke afgestudeerde van een pabo voldoet aan de landelijke gestelde bekwaamheidseisen. De bekwaamheidseisen worden zorgvuldig en omvattend vertaald in de curricula van de pabo's en de landelijke kennisbases worden zorgvuldig, breed gedragen en goed gevalideerd.

Box 2.1 Conclusies uit *Taal en rekenen in het pabo onderwijs, Thematische Analyse* (NVAO, december 2023)

"In 2022 zijn de rapporten van de visitaties van alle opleidingen van de pabo's en de tweedegraads lerarenopleidingen door de NVAO beoordeeld en zijn de opleidingen geaccrediteerd. De panels van deskundigen die de visitaties hebben uitgevoerd, geven aan dat de afgestudeerden voldoen aan de beoogde leerresultaten. De panels geven niet aan dat er signalen zijn dat de afgestudeerden niet startbekwaam zijn of dat het curriculum onvoldoende ruimte biedt om de studenten startbekwaam te laten afstuderen." (NVAO, *Taal en rekenen in het pabo onderwijs, Thematische Analyse*, December 2023).

⁷ Voor dit rapport zijn de meest recente accreditatierapporten gedownload van alle (bekostigde) bachelor opleidingen tot leraar basisonderwijs (isat 34808, 24 van 26 bekostigd) en alle bachelor opleidingen tot leraar voortgezet onderwijs van de tweede graad in Nederlands (isat 35198, 8 van 10 bekostigd), in Wiskunde (isat 35221, 8 van 11 bekostigd) en in Engels (isat 35195, 8 van 10 bekostigd).

⁸ Standaard 1 beoogde leerresultaten, 2 onderwijsleeromgeving, 3 toetsing, 4 gerealiseerde leerresultaten.

⁹ In dit enkele geval heeft de NVAO besloten de aanbevelingen van het panel inhoudelijk over te nemen, maar aan de realisatie ervan een tijdslimiet te verbinden, waardoor het besluit "positief onder voorwaarden" luidt.

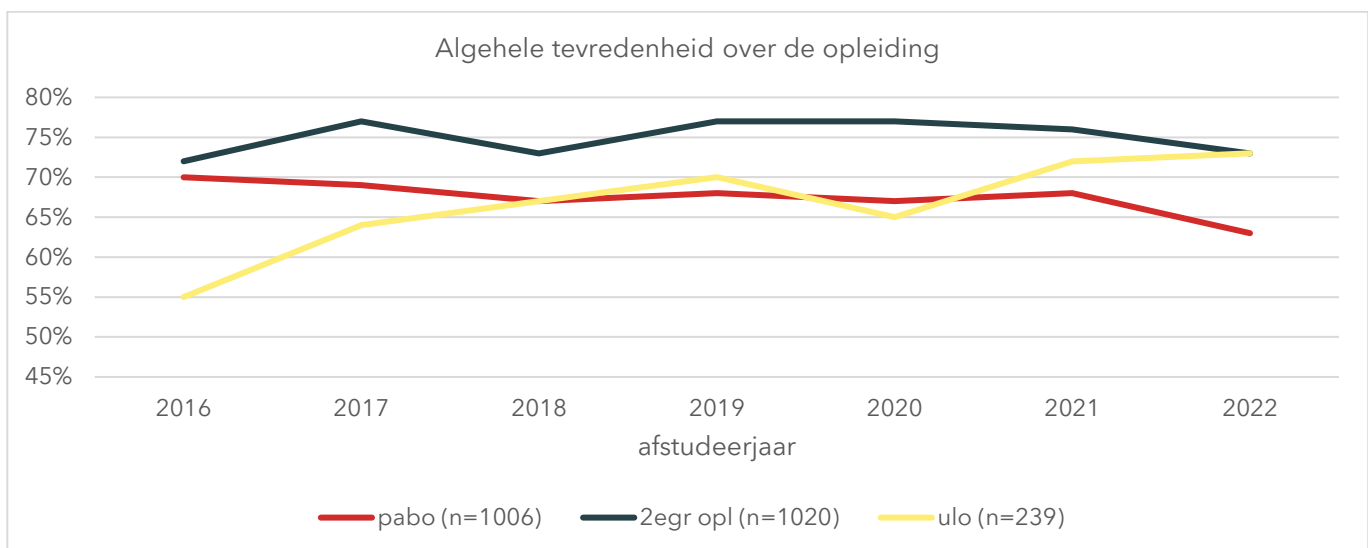
“Uit de thematische analyse van de NVAO blijkt dat de eisen aan vakinhoudelijke en vakdidactische kennis en vakspecifieke vaardigheden die een afgestudeerde student moet beheersen, de landelijke bekwaamheidseisen, worden vastgelegd in landelijke kennisbases.”

“De NVAO constateert dat de landelijke kennisbases ervoor zorgen dat elke afgestudeerde aan een pabo voldoet aan minimaal dezelfde vakinhoudelijke kennis en vakspecifieke bekwaamheden en daarmee startbekwaam is voor de uitoefening van het beroep.”

Meerderheid startende leraren tevreden over opleiding en zien deze als goede voorbereiding op leraarschap

De jaarlijkse Loopbaanmonitor Onderwijs bevaart recent afgestudeerden van alle lerarenopleidingen naar de tevredenheid met opleiding als gehele, specifieke aspecten daarvan, en of de opleiding een goede voorbereiding is op het leraarschap. Onderstaande figuren laten zien dat over het algemeen geldt dat 6 op de 10 afgestudeerden tevreden is over (elementen van) de gevolgde lerarenopleiding. Aanvullende cijfers zijn te vinden in Bijlage B.4.

Figuur 2.1 Algehele tevredenheid is consistent hoog onder studenten van tweedegraads lerarenopleidingen en onder ulo studenten is een stijging gaande

Noot: de n is gemiddelde n per jaar, waar niet veel variatie in zit tussen de jaren.

Bron: Loopbaanmonitor onderwijs 2023

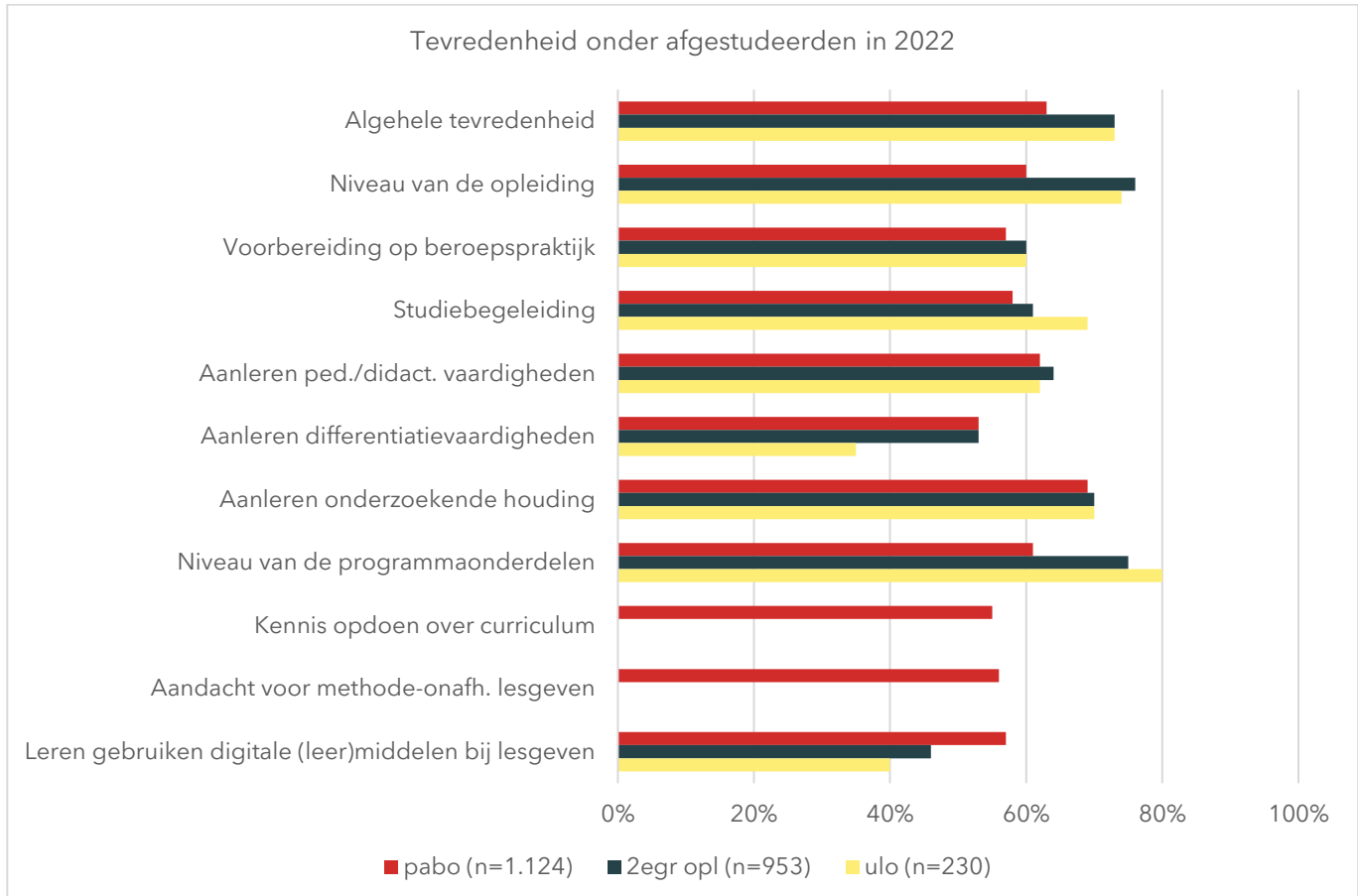
Tevredenheid met (onderdelen van) de opleiding

Ruim zes op de tien recent afgestudeerden is tevreden met de gevolgde lerarenopleiding (Figuur 2.1). Het minst tevreden zijn studenten over het aanleren van differentiatievaardigheden (53% voor pabo en tweedegraads lerarenopleidingen en 35% voor ulo) en het leren gebruiken van digitale middelen bij het lesgeven (57% bij pabo, 46% bij tweedegraads, 40% bij ulo).

De algehele tevredenheid over de opleiding is doorgaans het hoogst onder leraren die een tweedegraads leraarsopleiding hebben afgerond. Waar in 2016 studenten van de ulo het minst tevreden waren, hebben die een behoorlijke inhaalslag gemaakt en zijn in 2022 ongeveer even vaak tevreden als afgestudeerden van de tweedegraads opleidingen. Afgestudeerden van de pabo rapporteren de laagste algehele tevredenheid over de opleiding.

Opvallend is dat de tevredenheid over bijna alle afzonderlijke onderdelen lager is dan de algehele tevredenheid (Figuur 2.2). De pabo scoort alleen hoger op het *aanleren onderzoekende houding* en de ulo en tweedegraads op *niveau van de opleiding/programmaonderdelen*. Ulo studenten zijn het meest tevreden over het niveau van de opleiding, niet ver daaronder gevolgd door studenten van tweedegraads leraarsopleidingen, maar pabo studenten scoren duidelijk lager op tevredenheid. Dit kan ook te maken hebben met het niveau van de opleiding (vo versus po).

Figuur 2.2 Afgestudeerden tweedegraads opleidingen en ulo meer tevreden dan die van pabo

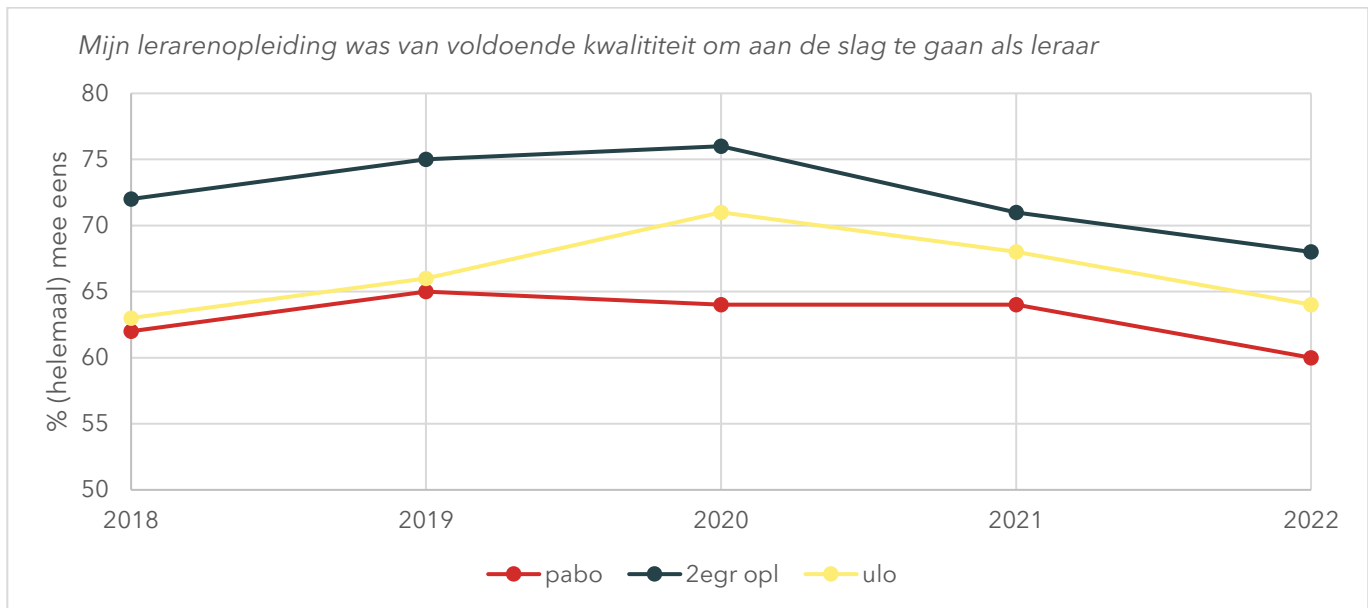

Bron: Loopbaanmonitor onderwijs 2023

Meerderheid startende leraren vindt gevolgde opleiding goede voorbereiding op leraarschap

Ruim zes op de tien beginnende leraren vindt de door hun gevolgde opleiding een goede voorbereiding op het leraarschap (Figuur 2.3). Leraren die een tweedegraads opleiding hebben gevolgd zijn doorgaans het meest tevreden hierover. Van de in 2022 afgestudeerden van een tweedegraads leraarsopleiding ziet 68% de opleiding als voldoende kwaliteit om aan de slag te gaan als leraar. Leraren van de pabo voelen zich doorgaans het minst voorbereid op het werken als leraar (60%) en die van de ulo zitten er tussen in (64%). Er lijkt een lichte daling in deze tevredenheid te zijn vanaf 2020 voor alle drie de sectoren (zie Figuur 2.3). Eén op de vier of vijf afgestudeerden (19-24%) is neutraal, en één op de zes of zeven (14-16%) is negatief over de stelling dat de opleiding van voldoende kwaliteit was om als leraar aan de slag te gaan (Tabel B.3).

Figuur 2.3 Bijna twee derde afgestudeerden ziet hun opleiding als goede voorbereiding op leraarschap

Bron: Loopbaanmonitor onderwijs 2023

De mate waarin pas afgestudeerde tweedegraders zich goed voorbereid voelen, hangt sterk samen met het onderwijsniveau van de klas waarin ze hun eindstage lopen (Loopbaanmonitor onderwijs 2023):

“Dat is het duidelijkst te zien bij degenen die de eindstage in het mbo of in havo/vwo hebben gedaan. Van de groep die de eindstage in het mbo heeft gedaan voelt 70 procent zich (zeer) goed voorbereid op lesgeven in het mbo. Onder degenen die in het vo stage liepen ligt dit significant lager.¹⁰ Omgekeerd zien we dat de afgestudeerden die hun eindstage in havo/vwo deden, beter voorbereid zijn op het lesgeven in havo/vwo dan degene die in het (v)mbo stageliepen. Dit betekent dat de eindstage sterk bepalend is voor de voorbereiding op het algemeen vormend en beroepsgericht onderwijs. In eerdere jaren zagen we een zelfde patroon. De specialisatie binnen de tweedegraadsopleidingen, die enkele jaren geleden is ingevoerd, leidt al met al dus tot gedifferentieerde voorbereiding op de beroepspraktijk. De eindstage vormt daarbij een cruciale schakel.”

Tevredenheid met de opleiding verschilt tussen sterk tussen instellingen

De tevredenheid met de gevolgde opleiding varieert niet alleen naar sector, maar loopt ook sterk uiteen tussen instellingen (Loopbaanmonitor onderwijs 2023):

“De meeste instellingen worden positief beoordeeld, maar er zijn ook instellingen waar de tevredenheid laag of juist heel hoog is. Vooral tussen pabo’s is de variatie groot (40-procentpunt) en dit vertaalt zich in regionale verschillen in de voorbereiding op de beroepspraktijk.”

“De pabo’s die het beste worden beoordeeld, betreffen veelal categorale pabo’s. De pabo’s die onderaan de lijst staan, zijn in meerderheid onderdeel van een grote hogeschool. De verschillen in omvang vormen daarmee mogelijk ook een verklaring voor de verschillen in (gepercipieerde) kwaliteit.”

¹⁰ Van hen die de eindstage in havo/vwo hebben gedaan voelt 87% zich (zeer) goed voorbereid op het lesgeven in havo/vwo, tegenover 46% op het lesgeven in het vmbo en 16% op het lesgeven in het mbo. Onder hen die de eindstage in het vmbo hebben gedaan zijn de verschillen minder groot: 65% voelt zich goed voorbereid op het lesgeven in het vmbo, tegenover 72% op het lesgeven in havo/vwo en 31% op het lesgeven in het mbo.

“Dit geldt ook voor de tevredenheid over de voorbereiding op de beroepspraktijk. Op sommige pabo’s wordt de voorbereiding veel beter beoordeeld dan op andere. Daarbij kunnen drie groepen worden onderscheiden, namelijk: 1) pabo’s waar de voorbereiding goed wordt beoordeeld, 2) pabo’s die rond het gemiddelde scoren en 3) pabo’s waar de voorbereiding op het beroep achterblijft. Bij de eerste groep is ten minste 70 procent van de afgestudeerden tevreden over de beroepsvoorbereiding; bij de derde groep is ten hoogste 55 procent dat. Het verschil in tevredenheid tussen de twee uitersten bedraagt bijna 40 procentpunt (resp. 80% en 43%).”

“Omdat de meeste pabo’s een regionale functie hebben en het gros van hun studenten uit de nabije omgeving komt, vertalen de verschillen tussen instellingen zich ook in regionale verschillen. Daarbij valt op dat de tevredenheid over de voorbereiding op de beroepspraktijk in het noorden en westen van het land significant lager liggen dan in het oosten en zuiden.”

“De tevredenheid over de tweedegraadsopleidingen varieert ook sterk tussen instellingen. Op de hogescholen die het beste scoren, is ruim 80 procent van de afgestudeerden tevreden. Op de hogescholen die het slechtste scoren, ligt dat rond de 60 procent. De ‘range’ komt hiermee uit op zo’n 20 à 25 procent.”

Volgens startende leraren zijn de generieke kennisbasis en vakdidactiek goed gedekt in de opleiding

Zowel startende leraren in het basisonderwijs als in het voortgezet onderwijs geven in grote getalen aan dat de meeste aspecten uit de generieke kennisbases aan bod zijn geweest tijdens hun initiële opleiding en dat zij zich ook goed voorbereid voelden op het werk als leraar op deze aspecten.

In het themaonderzoek Kennis en vaardigheden van beginnende leraren (Inspectie, 2023) heeft de Inspectie van het Onderwijs beginnende leraren¹¹ gevraagd om aan te geven welke domeinen uit de generieke kennisbasis¹² van de lerarenopleiding aan bod zijn geweest tijdens hun opleiding.¹³

Gemiddeld over alle aspecten geeft 78% van de starters in po aan dat de aspecten uit de generieke kennisbasis tijdens hun initiële opleiding aan bod zijn geweest (rode balken in Figuur 2.4); sommige elementen komen minder vaak aan bod:

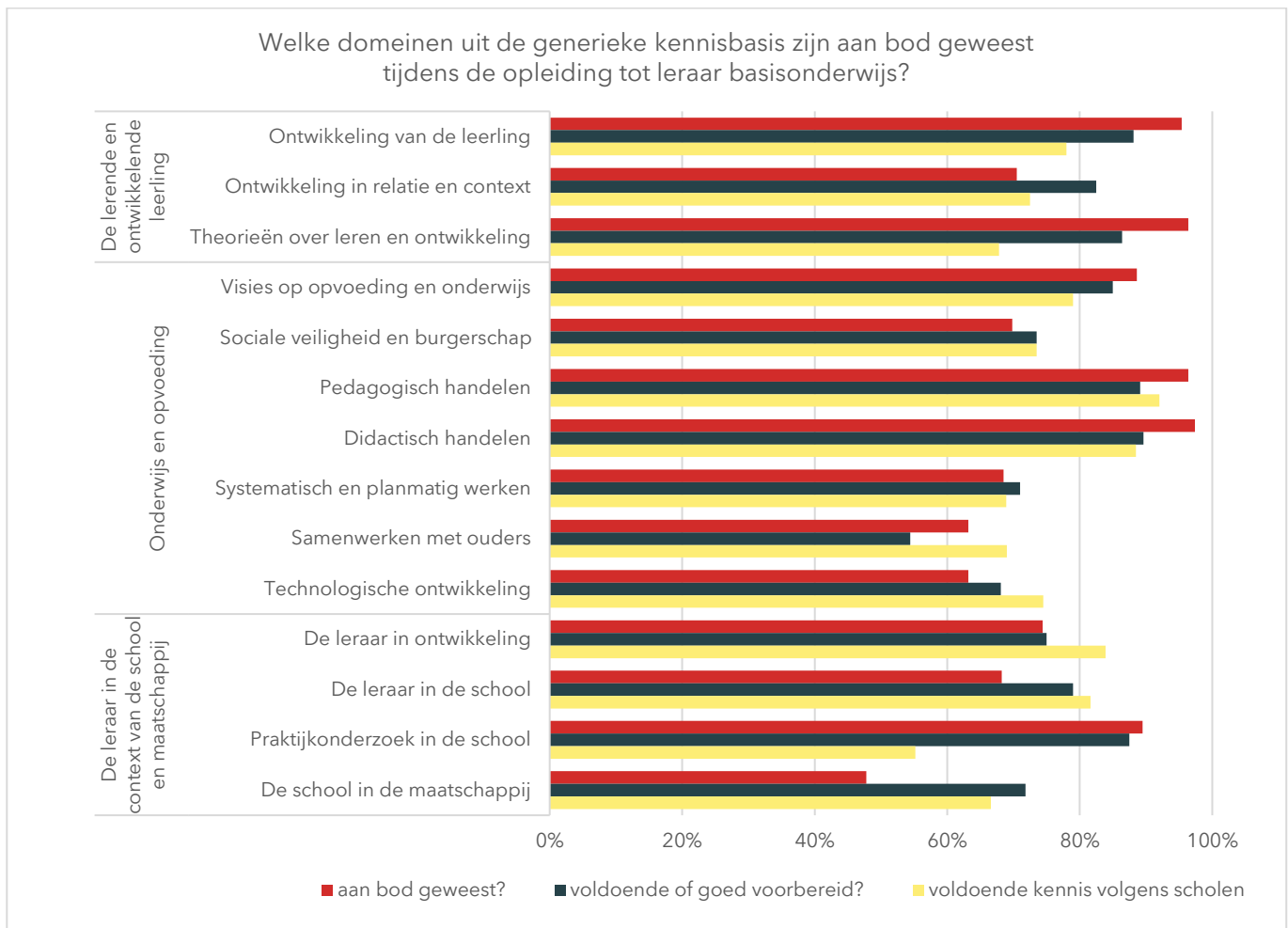
“Nagenoeg alle beginnende leraren hebben op de opleiding kennis opgedaan over de ontwikkeling van de leerling (95,4%) en over theorieën over leren en ontwikkeling (96,4%). Ook pedagogisch handelen (96,4%) en didactisch handelen (97,4%) waren bij de overgrote meerderheid van de beginnende leraren opgenomen in de lerarenopleiding. Ongeveer de helft van de beginnende leraren in het po gaf aan geen kennis te hebben opgedaan over de school in de maatschappij (47,8%). Dit betekent dat ze geen les hebben gekregen over de invloed van de maatschappij op het onderwijs en samenwerken met partners in de omgeving van het onderwijs. Daarnaast heeft minder dan twee derde kennis opgedaan over het samenwerken met ouders (63,2%) en technologische ontwikkeling, i.e. digitale middelen benutten in de didactiek (63,2%).”

¹¹ Diplomajaar 2018-2019 en in 2022 werkzaam in het onderwijs.

¹² Deze generieke kennisbases beschrijven de algemene didactische, pedagogische en onderwijskundige kennis en vaardigheden van startbekwame leraren.

¹³ Maar ook of zij zich door hun opleiding voldoende voorbereid voelden op deze domeinen. Tevens is aan schoolleiders gevraagd of startende leraren op hun school voldoende kennis en vaardigheden hebben over deze zelfde onderwerpen. In Figuur 2.4 en Figuur 2.5 zijn alle drie deze facetten tegelijk opgenomen, en wordt in de desbetreffende paragrafen terugverwezen naar deze figuren.

Figuur 2.4 Gemiddeld geeft 8 op de 10 starters in het po aan dat elementen uit de generieke kennisbasis tijdens de opleiding gedekt zijn

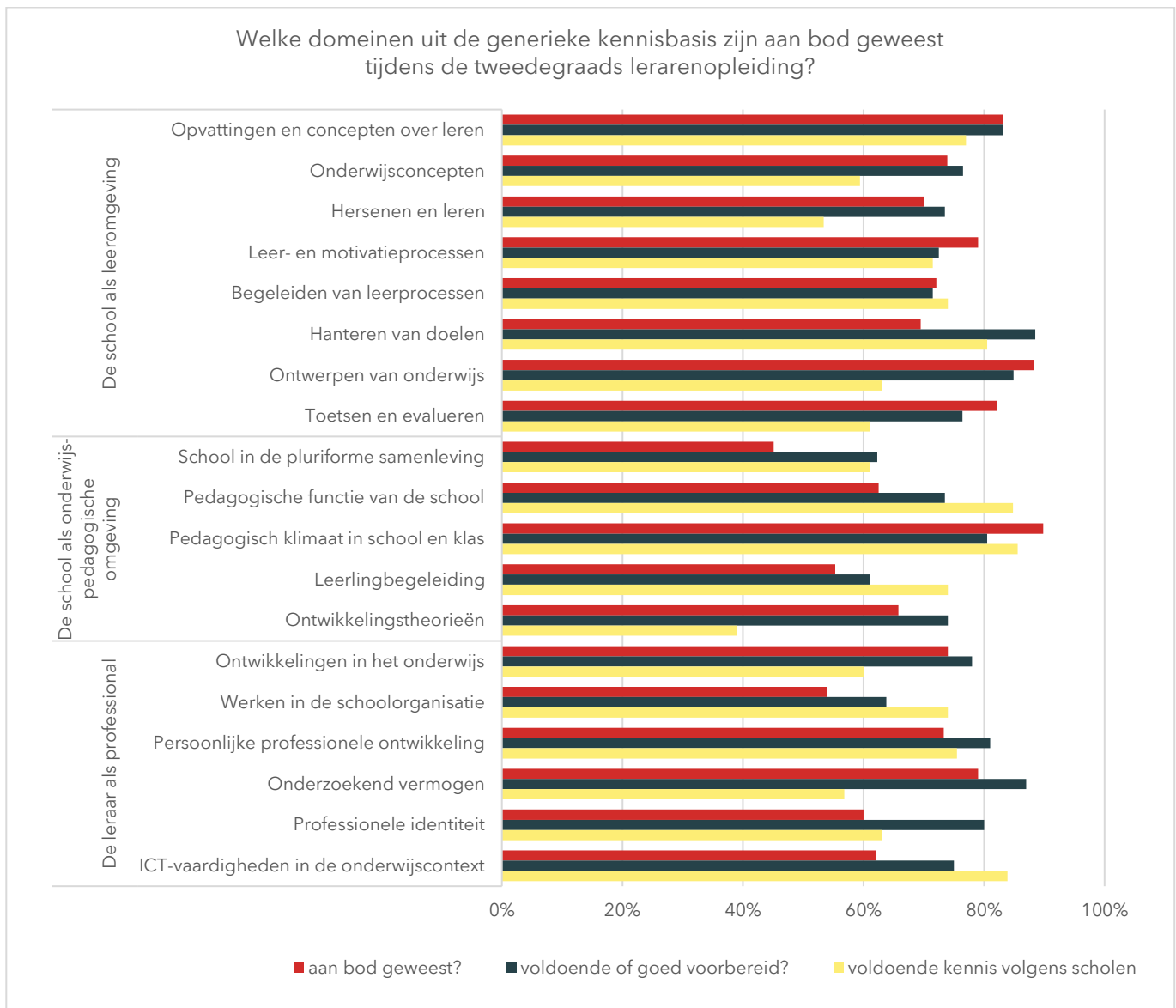

Bron: Kennis en vaardigheden van beginnende leraren, Inspectie van het Onderwijs, 2022 (afstudeercohort 2018-2019)

Gemiddeld over alle aspecten geeft 70% van de starters in po aan dat de aspecten uit de generieke kennisbasis tijdens hun initiële opleiding aan bod zijn geweest (rode balken in Figuur 2.5); sommige elementen komen minder vaak aan bod:

“Een ruime meerderheid van de beginnende leraren geeft aan op de opleiding kennis te hebben opgedaan over het pedagogisch klimaat in school en klas (89,6%), opvattingen over leren en leerconcepten (83,2%), ontwerpen van onderwijs (88,2%) en toetsen en evalueren (82,1%). Minder dan de helft van de beginnende leraren in het vo gaf aan kennis te hebben opgedaan over de school in de pluriforme maatschappij (45,1%). Dit betekent dat ze geen les hebben gekregen over het toerusten van leerlingen om deel te nemen aan een pluriforme en democratische maatschappij (actief burgerschap en sociale integratie). Ongeveer de helft van de beginnende leraren kennis opgedaan over het werken in de schoolorganisatie (54,0%) en over leerlingbegeleiding (55,3%).”

Figuur 2.5 Gemiddeld geeft 7 op 10 starters in het vo aan dat elementen uit de generieke kennisbasis tijdens de opleiding gedekt zijn

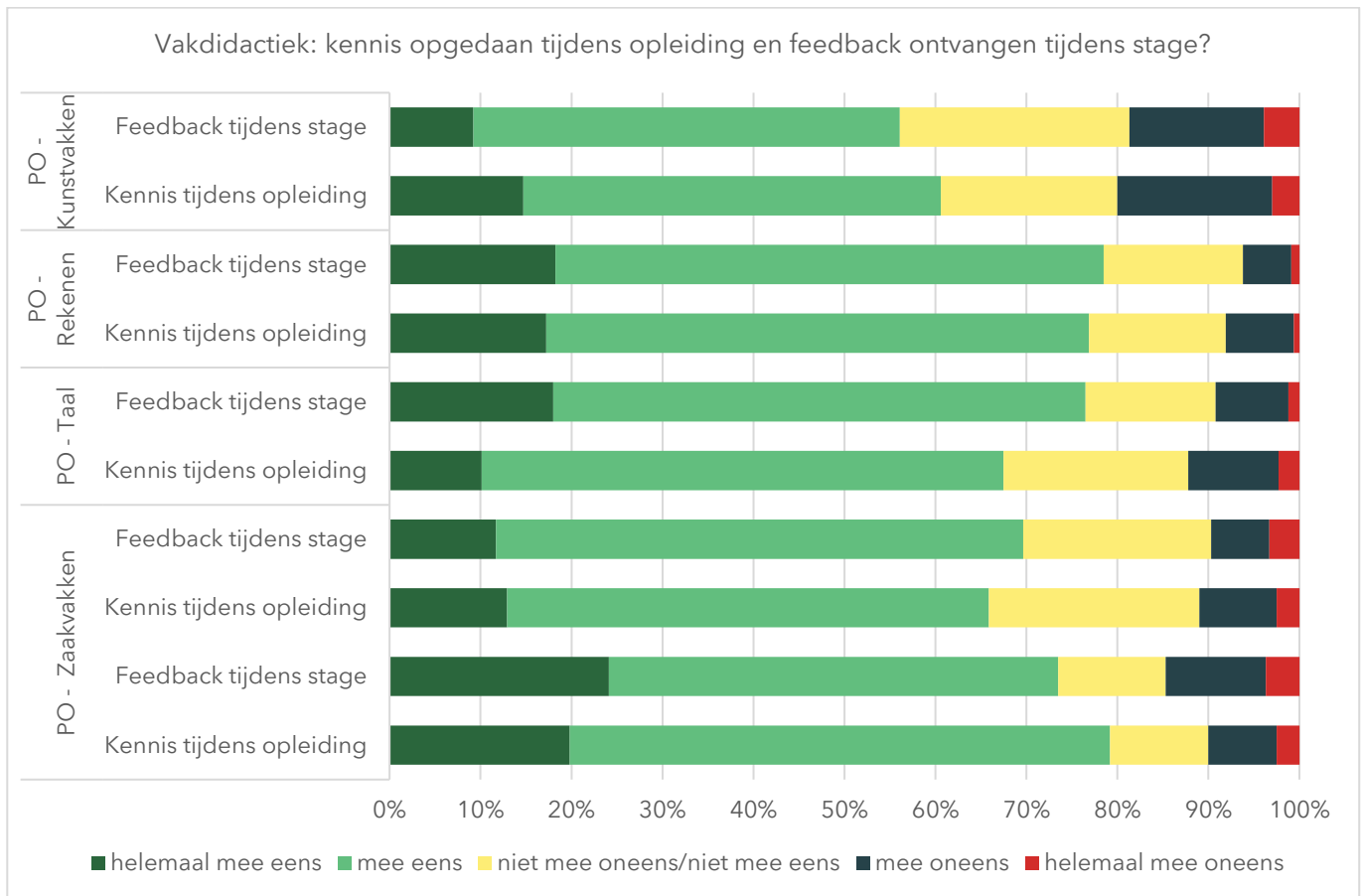
Bron: Kennis en vaardigheden van beginnende leraren, Inspectie van het Onderwijs, 2022 (afstudeercohort 2018-2019)

Naast dekking van de generieke kennisbasis is ook aan starters gevraagd of tijdens de opleiding voldoende aandacht was voor vakdidactiek. Enerzijds of zij tijdens de opleiding voldoende kennis hierover hebben opgedaan en anderzijds of zij tijdens de stage goede feedback hebben ontvangen over het toepassen van vakdidactiek (Figuur 2.6):

“In het vo gaf de meerderheid van de beginnende leraren aan voldoende kennis over vakdidactiek te hebben opgedaan tijdens de opleiding voor taal (67,4%) en rekenen (76,8%). Dit gold ook voor het hebben ontvangen van goede feedback over het toepassen van vakdidactiek tijdens de stage (taal: 76,5% en rekenen: 78,4%).”

Ook in het vo gaf de meerderheid van de beginnende leraren aan voldoende kennis over de vakdidactiek van hun vak te hebben opgedaan tijdens de opleiding (79,1%) en goede feedback te hebben ontvangen tijdens de stage (73,5%). Opvallend omdat men zou verwachten dat dit voor alle beginnende leraren zou moeten gelden.”

Figuur 2.6 Gemiddeld geeft 7 op de 10 starters aan dat er voldoende aandacht was voor vakdidactiek

Bron: Kennis en vaardigheden van beginnende leraren, Inspectie van het Onderwijs, 2022 (afstudeercohort 2018-2019)

Lerarenopleiders verdeeld of er voldoende aandacht voor inhoud en didactiek is

Lerarenopleiders zijn niet unaniem positief over of er voldoende aandacht is voor verschillende aspecten van vakinhoud en vakdidactiek van Nederlands en Wiskunde in het curriculum van hun opleidingen (Figuur 2.7).

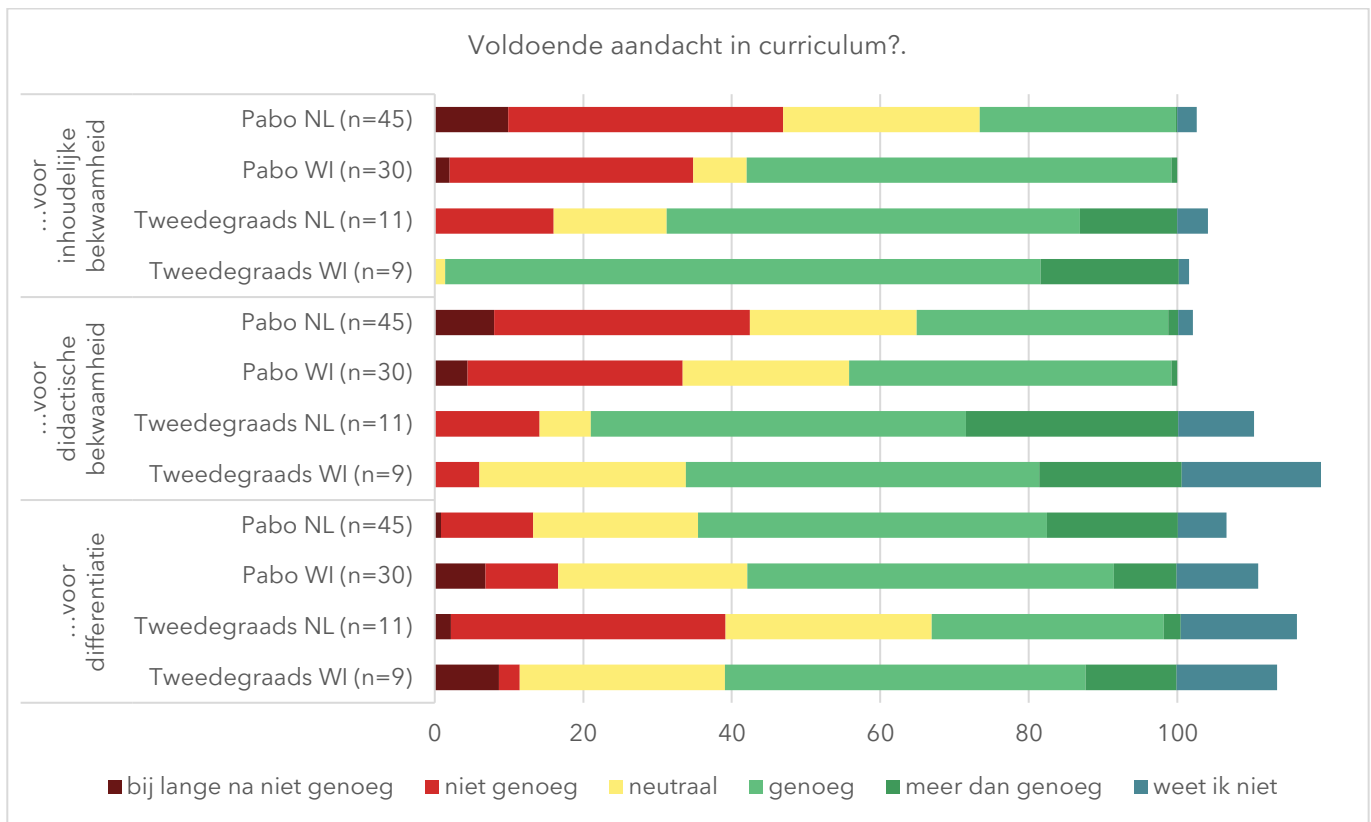
In 2022 heeft Kohnstamm Instituut een aanbodpeiling gedaan naar taal en rekenen in de lerarenopleidingen (zie Bijlage B.3 voor alle cijfers). Lerarenopleiders geven daarin aan in hoeverre er volgens hen op hun opleidingen voldoende aandacht in het curriculum is voor verschillende (aspecten van de) domeinen uit de vakspecifieke kennisbases om studenten in staat te stellen inhoudelijk bekwaam dan wel didactisch bekwaam af te studeren.

Voor de tweedegraads lerarenopleidingen geeft een ruime meerderheid van de ondervraagde opleiders¹⁴ aan dat er voor de verschillende domeinen van Nederlands en Wiskunde uit de betreffende kennisbases (meer dan) genoeg aandacht is in het curriculum. Bij de pabo's is het beeld veel gevarieerder.¹⁵ Voor de domeinen van Wiskunde geeft gemiddeld een derde aan dat er (helemaal) niet genoeg aandacht is voor specifieke aspecten om hierop bekwaam af te kunnen studeren. Voor de domeinen Nederlands is dit gemiddeld zelfs meer dan 40%.

¹⁴ In totaal 20 lerarenopleiders voor tweedegraadsopleidingen: 11 voor Nederlands en 9 voor Wiskunde.

¹⁵ In totaal 45 leraren Nederlands en 30 leraren Wiskunde.

Figuur 2.7 Meer dan 1 op 3 lerarenopleiders van de pabo vindt de aandacht voor vakinhoud en -didactiek onvoldoende om bekwaam af te kunnen studeren

Noot: Gemiddelden over een aantal aspecten: voor Pabo NL over 10 aspecten voor inhoudelijke bekwaamheid en 9 voor didactische bekwaamheid, voor Pabo WI over 5 aspecten voor bekwaamheid, voor Tweedegraads NL over 8 aspecten voor inhoudelijke bekwaamheid en 9 voor didactische bekwaamheid. Voor differentiatie betreft het een gemiddelde over 11 aspecten van omgaan met verschillen. De categorie "weet ik niet" is apart weergegeven (als % van de totale 'n'); deze zijn buiten beschouwing gelaten bij het berekenen van de percentages voor de andere vijf antwoordopties (die dan samen tot 100% optellen).

Bron: Aanbodpeiling Nederlands en Wiskunde, Kohnstamm Instituut, 2022

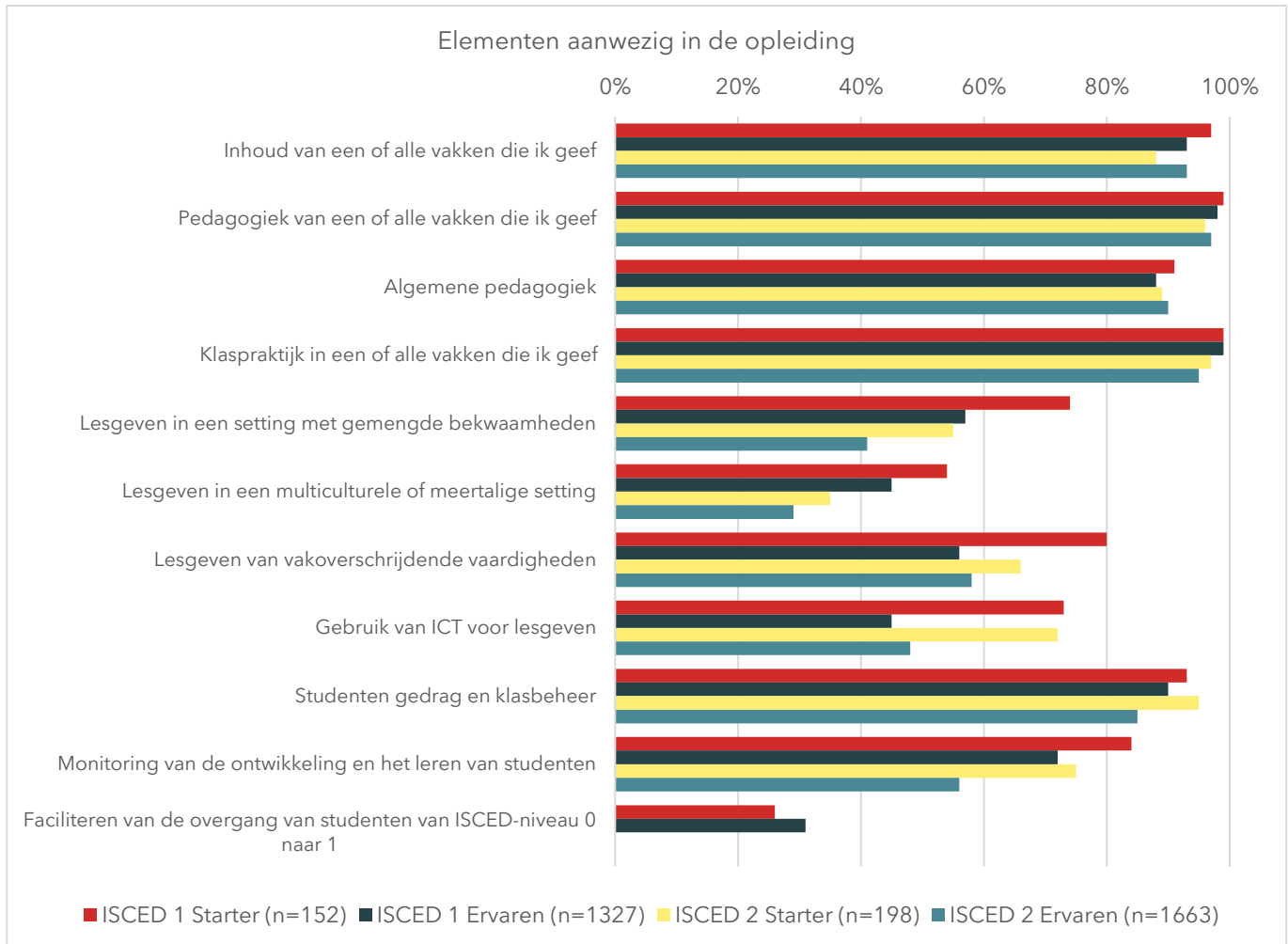
Over de vraag of er in het curriculum voldoende aandacht is voor het omgaan met verschillen tussen leerlingen zijn lerarenopleiders op de pabo's iets positiever, en zijn er weinig docenten die er negatief over zijn. Over het afstemmen van de leerstof, didactiek en leerdoelen geeft gemiddeld genomen twee derde aan het (zeer) eens te zijn met de stelling dat er voldoende aandacht is voor differentiatie. Eén op de vier of vijf is neutraal, en één op de zeven of acht is het er (helemaal) niet mee eens.

Starters positiever over dekking opleiding dan ervaren leraren of starters in andere landen

Uit TALIS komt een vergelijkbaar beeld naar voren als uit het rapport van de Inspectie over kennis en vaardigheden van beginnende leraren: een ruime meerderheid van de startende leraren geeft aan dat vakinhoud, vakdidactiek en pedagogiek aan bod zijn gekomen tijdens hun initiële opleiding. In de initiële opleiding is volgens de deelnemende startende leraren minder vaak aandacht voor het omgaan met verschillen (lesgeven in een setting met verschillen in leervermogen of verschillen in cultuur/taal). Ook komt vergelijkbaar met andere bronnen naar voren dat startende leraren in het po vaker aangeven dat verschillende elementen aan bod komen tijdens de opleiding dan startende leraren in het vo.

De data van TALIS gaan over 2018 en zijn minder actueel, maar stellen ons wel in staat een vergelijking te maken tussen starters en meer ervaren leraren in zowel po (ISCED 1) als vo (ISCED 2), en tussen starters in Nederland en starters in andere landen (zie Figuur 2.8 en Figuur 2.9, maar ook aanvullende details in Bijlage B.6).

Figuur 2.8 Startende leraren geven meestal even vaak of vaker dan ervaren leraren aan dat verschillende aspecten aan bod kwamen tijdens hun opleiding

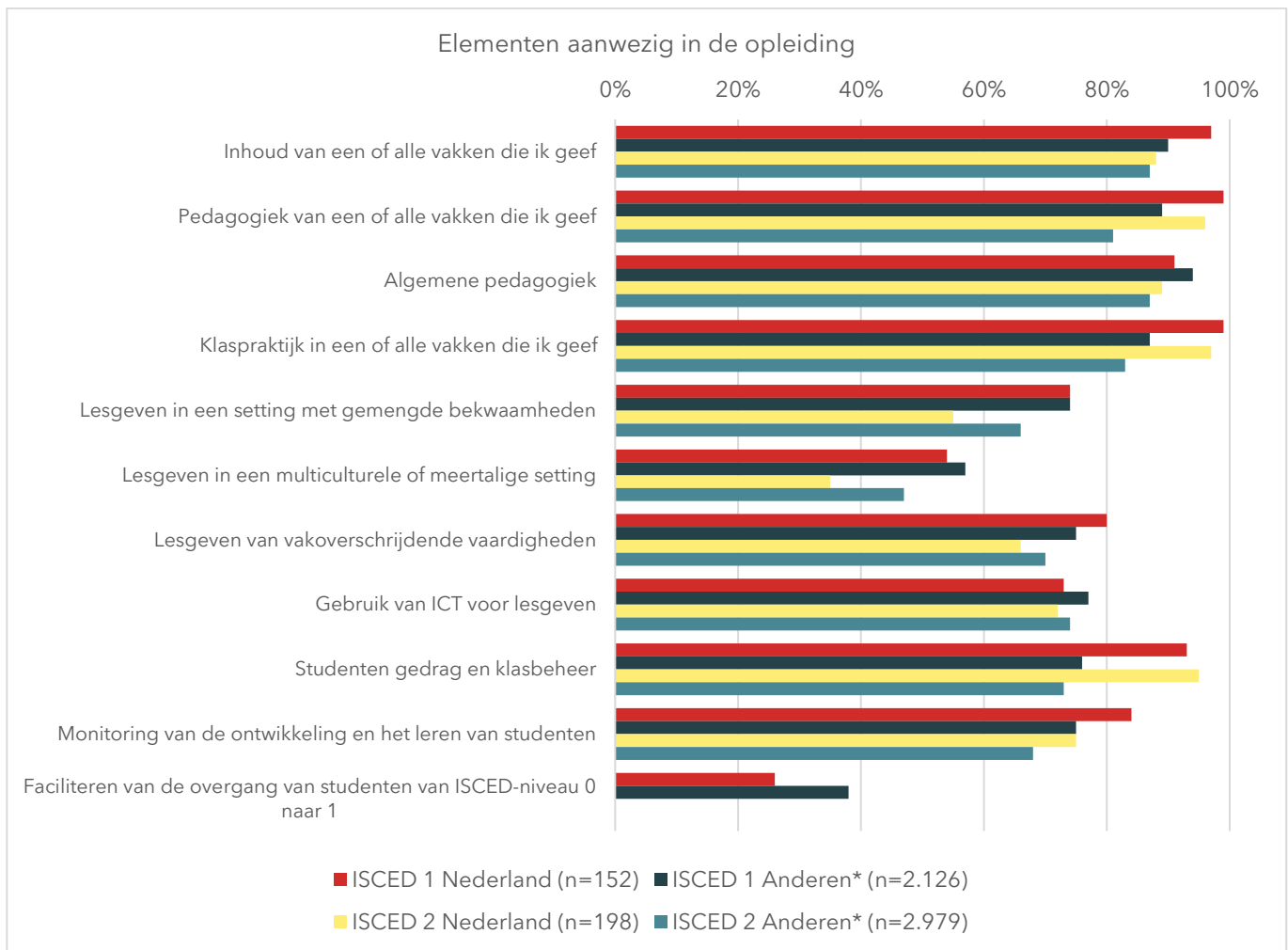
Noot: Startende leraren zijn leraren met maximaal 3 jaar werkervaring. ISCED 1 = po, ISCED 2 = vo. De laatste twee aspecten zijn alleen uitgevraagd onder basisschool leraren (ISCED 1). Schaal is 0=niet/nee, 1=wel/ja.

Bron: TALIS 2018

Startende (Nederlandse) leraren (<=3 jaar ervaring) geven op vrijwel elk punt vaker aan dat het deel uitmaakte van hun opleiding dan meer ervaren (Nederlandse) leraren (Figuur 2.8). Dit kan duiden op verbetering van de opleidingen, maar het kan ook zijn dat *recency bias* speelt, waarbij meer ervaren leraren een groter deel van hun bekwaamheid aan hun eigen ontwikkeling en ervaring toeschrijven dan aan hun initiële lerarenopleiding, die al langer geleden was. Het lijkt er ook op dat basisschool leraren (ISCED 1) vaker aangeven dat de onderzochte elementen deel uitmaakte van hun opleiding dan leraren in het voortgezet onderwijs (ISCED 2), ongeacht of dit een starter of ervaren leerkracht betreft.

Als we startende leraren uit Nederland vergelijken met startende leraren uit vergelijkbare Europese landen¹⁶, zien we dat de Nederlanders op de meeste elementen vaker aangeven dat het onderdeel uitmaakte van hun opleiding (Figuur 2.9). Opvallende negatieve uitschieter is het faciliteren van de overgang van po naar vo, waar Nederlandse startende leraren veel minder vaak van aangeven dat dit deel uitmaakte van hun opleiding dan starters uit de andere landen (26% versus 38%).

Figuur 2.9 Startende leraren versus startende leraren uit vergelijkbare landen

Noot: *Vergelijkingslanden landen zijn België, Denemarken, Engeland, Spanje, Frankrijk, Zweden en Turkije. Startende leraren zijn leraren met maximaal 3 jaar werkervaring. ISCED 1 = po, ISCED 2 = vo. De laatste twee aspecten zijn alleen uitgevraagd onder basisschool leraren (ISCED 1). Schaal is 0=niet/nee, 1=wel/ja.

Bron: TALIS 2018

¹⁶ België, Denemarken, Engeland, Spanje, Frankrijk, Zweden en Turkije

2.2 Toetsing van bekwaamheid tijdens de opleiding

Slagingspercentages op landelijke kennistoetsen schommelen over tijd

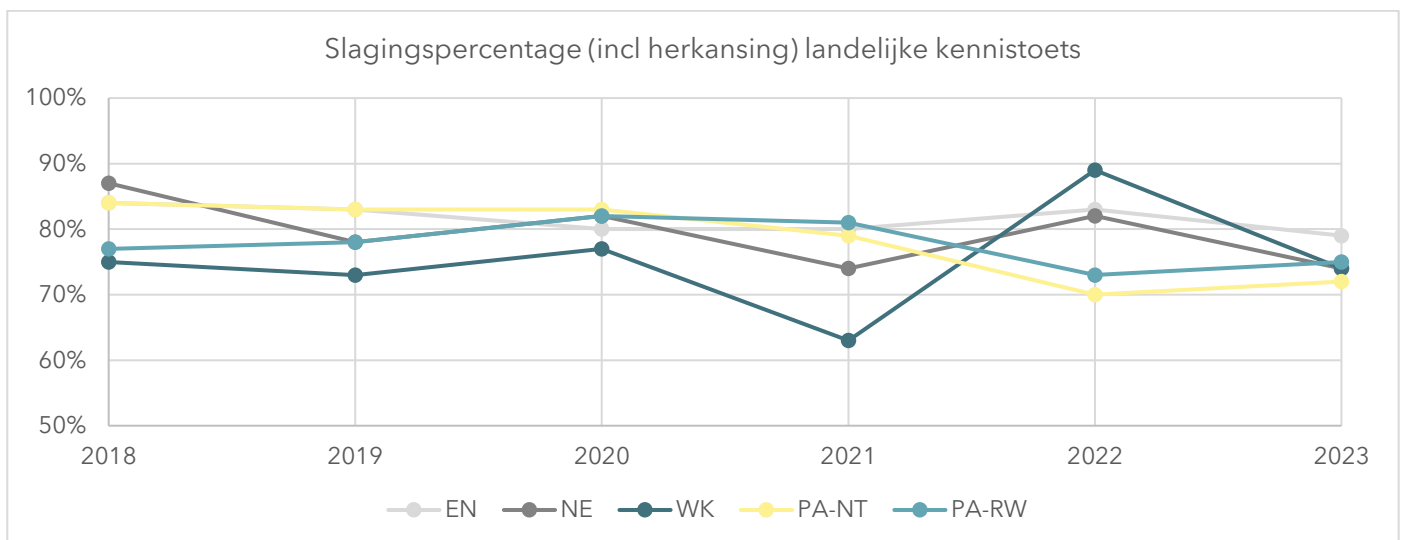
Gemiddeld genomen slaagt driekwart van de studenten jaarlijks voor de landelijke kennistoets (Figuur 2.10). Wel zijn er verschillen tussen vakken en tussen jaren, maar deze schommelingen zijn niet groot en de ook deels te verklaren door de vaak kleinere studentaantallen voor sommige tweedegraads lerarenopleidingen (Bijlage B.2).

De resultaten op de landelijke kennistoets voor de tweedegraads lerarenopleiding wiskunde vallen wel op. We zien een flinke daling in 2021 naar 63% (laagst van de zes jaren), gevolgd door een flinke stijging naar 89% in 2022 (hoogst van de vijf), om vervolgens in 2023 weer terug te zijn op 74%, vergelijkbaar met eerdere jaren. Corona-effecten voor verschillende cohorten kunnen hier een rol in gespeeld hebben.

Hoewel lang niet alle studenten die de kennistoets afnemen hiervoor slagen, is het succesvol behalen van de kennistoets wel voorwaarde om af te kunnen studeren. Er zijn meerdere toetsperioden per studiejaar en studenten kunnen per studiejaar tweemaal deelnemen aan een landelijke kennistoets. Door gebruik te maken van hun domeinscores en de inzage van de landelijke kennistoets kunnen studenten zien op welke onderdelen ze zich nog kunnen ontwikkelen. Als zij bij een herkansing de toets weer niet halen, kunnen zij in het volgende studiejaar de toets opnieuw afnemen.

Sinds oktober 2022 is overgestapt van landelijke (fysieke) inzages op een centrale plaats naar digitale inzage op alle hogescholen. Dit heeft er ook toe geleid dat in 2022/2023 veel meer studenten zich hebben aangemeld voor inzage van hun resultaten op de kennistoets. Waar het in eerdere jaren om ongeveer 500 aanmeldingen ging (op een totaal van ruim 18.000 afgenomen toetsen), waren er in 2023 ruim 7.000 aanmeldingen: 771 aanmeldingen voor tweedegraads toetsen (op een totaal van circa 4.400 afgenomen toetsen) en ruim 2300 aanmeldingen voor pabo-toetsen (op een totaal van ongeveer 17.700 afgenomen toetsen).

Figuur 2.10 De slagingspercentages (incl. herkansing) schommelen tussen de 70 en 90 procent

Noot: De kernvakken zijn voor de tweedegraads leraarsopleidingen Engels, Nederlands en Wiskunde en voor de pabo zijn dat Nederlands en Rekenen.

Bron: 10voordeleraar

Slagingspercentages op landelijke kennistoetsen verschillen sterk tussen instellingen

In de jaarverslagen van 10voordeleraar wordt verslag gedaan van overkoepelende analyses over alle afgenomen kennistoetsen. Elk jaar blijft de constatering staan dat er verschillen in resultaten zijn tussen opleidingen.¹⁷ Instellingen ontvangen van 10voordeleraar ook jaarlijks een rapportage waarmee zij de prestaties van hun studenten op de landelijke kennistoetsen kunnen vergelijken met die van studenten van andere instellingen:

“Per studiejaar vatten wij de resultaten over toetsafnames samen in zogenoemde jaarlijkse rapportages landelijke kennistoetsen. Deze rapportages verspreiden wij onder de hogescholen. Aan de hand van deze rapportages kunnen lerarenopleiders binnen het landelijk vakoverleg en/of binnen de peerreviewgroep met elkaar in gesprek gaan over de verschillende hogeschoolresultaten per domein in de landelijke kennistoets”

Ook uit wetenschappelijke trendanalyses van de prestaties van studenten op de landelijke kennistoetsen over de eerste negen jaren komt naar voren dat er grote en significante verschillen zijn tussen instellingen als het gaat om de vaardigheid van hun studenten. De grootte van het instellingseffect (voor po) hangt ook samen met de grootte van de instelling. *“Voor NT bedraagt de correlatie -0.41 en voor RW -0.38. Beide waarden verschillen significant van nul (eenzijdig, 5% niveau) en bevestigen de wijdverspreide mening dat kleine scholen het beter doen dan grote.”*

In 2022 zijn in opdracht van de Raad voor Kwaliteitsborging van 10voordeleraar trendanalyses uitgevoerd over de kennistoetsen voor de tweedegraads lerarenopleidingen Wiskunde, Nederlands en Gezondheidszorg & Welzijn en daarna ook voor de pabo-toetsen Rekenen-Wiskunde (RW) en Nederlandse Taal (NT). De onderzoeksvraag hierbij was: *“Wat is de ontwikkeling in de vaardigheid, zoals gemeten met de landelijke kennistoetsen bij deze opleidingen in de afgelopen jaren, als deze is gecorrigeerd voor de effecten van vooropleiding, herkansingsstatus en voor de hogeschoollocatie?”*. Het gaat hierbij om de vaardigheid in de zin van het beheersen van de kennisbases. Over de jaren 13/14 tot en met 20/21 lijkt de gemiddelde vaardigheid van tweedegraads leraren in opleiding gestegen te zijn voor Wiskunde, maar voor Nederlands niet veranderd te zijn. Voor pabo-studenten – waarbij data van 13/14 tot en met 21/22 is geanalyseerd – zien we in 19/20 en 20/21 hogere gemiddelde vaardigheidsscores dan de jaren ervoor, maar daalt de vaardigheidsscore in 21/22 weer naar het niveau van eerdere jaren.. De vraag is wat met de positieve trend van Wiskunde voor tweedegraads opleidingen zou gebeuren als daar ook meer recente data in meegenomen wordt. Al met al laten de technische analyses geen sterke verandering zien van de gemiddelde bekwaamheid van aanstaande leraren. Wel zijn er grote en significante verschillen tussen instellingen.

Voor de tweedegraads opleiding Nederlands laten twee van de tien onderzochte instellingen significant lagere vaardigheidsscores zien dan de meeste andere instellingen (ongeveer 0,2 standaard deviaties lager). De verschillen tussen de scores van de andere instellingen verschillen niet significant van elkaar. Voor de tweedegraadsopleiding Wiskunde zijn de verschillen tussen instellingen veel groter en ook vaker significant. De gemiddelde vaardigheidsscore voor de laagst scorende school is ruim 0,6 standaard deviaties lager dan die van de hoogst scorende school. Voor de 24 instellingen die een opleiding tot leraar basisonderwijs aanbieden zijn er ook een aantal die significant lager scoren dan de meeste andere instellingen op Nederlandse Taal, dan wel op Rekenen-Wiskunde. De correlatie tussen de grootte van het instellingseffect bij NT en bij RW is 0,73 en significant op het 1% niveau. Dit wil zeggen dat er instellingen zijn die relatief slecht scoren op beide toetsen, maar ook scholen die alleen slecht scoren op één van beide. Ook hier zijn er relatief grote verschillen te zien tussen individuele instellingen, vaak ook meer dan 0,6 standaard deviaties.

¹⁷ 2016: “De resultaten variëren per opleiding.” 2017: “Het percentage studenten dat bij een eerste deelname of na een herkansing slaagt, verschilt aanzienlijk per opleiding.” 2018: “Er blijven verschillen bestaan in slagingspercentages tussen de hogescholen.” 2019: “Ook blijven er verschillen bestaan in slagingspercentages tussen de verschillende hogescholen.”

2.3 Zelfbeoordeling van bekwaamheid

Gemiddeld sterk bekwaamheidsgevoel onder starters, maar ook grote verschillen

Het gemiddeld gevoel van bekwaamheid onder recent afgestudeerde leraren is hoog, met name op het gebied van klassenmanagement en het motiveren van leerlingen. Wel is er grote variatie tussen startende leraren, waarbij ongeveer tien procent zichzelf weinig bekwaam acht.¹⁸

In de Loopbaanmonitor (2023) wordt het professioneel zelfvertrouwen van beginnende leraren in beeld geaggregeerd in beeld gebracht: een totaalbeeld van professioneel zelfvertrouwen, en specifiek voor klassenmanagement, voor motivatie en voor instructie/differentiëren. Deze informatie is bekend voor startende leraren in de drie sectoren po, vo en mbo en is bekend voor de jaren 2018-2023.¹⁹

“Bij klassenmanagement gaat het om vaardigheden als het creëren van een veilig leerklimaat, het aanpakken van verstoring gedrag en het kalmeren van opstandige of luidruchtige leerlingen. Bij het motiveren van leerlingen gaat het onder andere om het kunnen overtuigen van leerlingen dat zij het goed kunnen doen op school en om hulp aan leerlingen om kritisch te denken, hun talenten te ontdekken en vaardigheden om het leren naar waarde te schatten. En bij de instructie handelt het vooral om differentiatievaardigheden, zoals: het geven van een alternatieve uitleg, het toepassen van diverse beoordelingsstrategieën, het gebruik van niet-klassikale lesmethoden en het afwisselen van lesstrategieën.” (Loopbaanmonitor onderwijs 2023)

“Op de meeste punten geven de beginnende leraren aan zichzelf bekwaam te voelen om les te geven. Meer dan 90 procent van de startende leraren geeft aan in staat te zijn een veilig leerklimaat te creëren, leerlingen te kunnen overtuigen dat zij het goed kunnen doen op school, duidelijk te maken welk gedrag zij van leerlingen verwachten en een alternatieve uitleg te kunnen geven als leerlingen iets niet begrijpen. Minder bedreven voelen startende leraren zich in het gebruik van nietklassikale lesmethoden, het signaleren en aanpakken van leerproblemen, het toepassen van verschillende beoordelingsstrategieën en het kiezen van een vorm van toetsen die past bij de gestelde leerdoelen.” (Loopbaanmonitor onderwijs 2023)

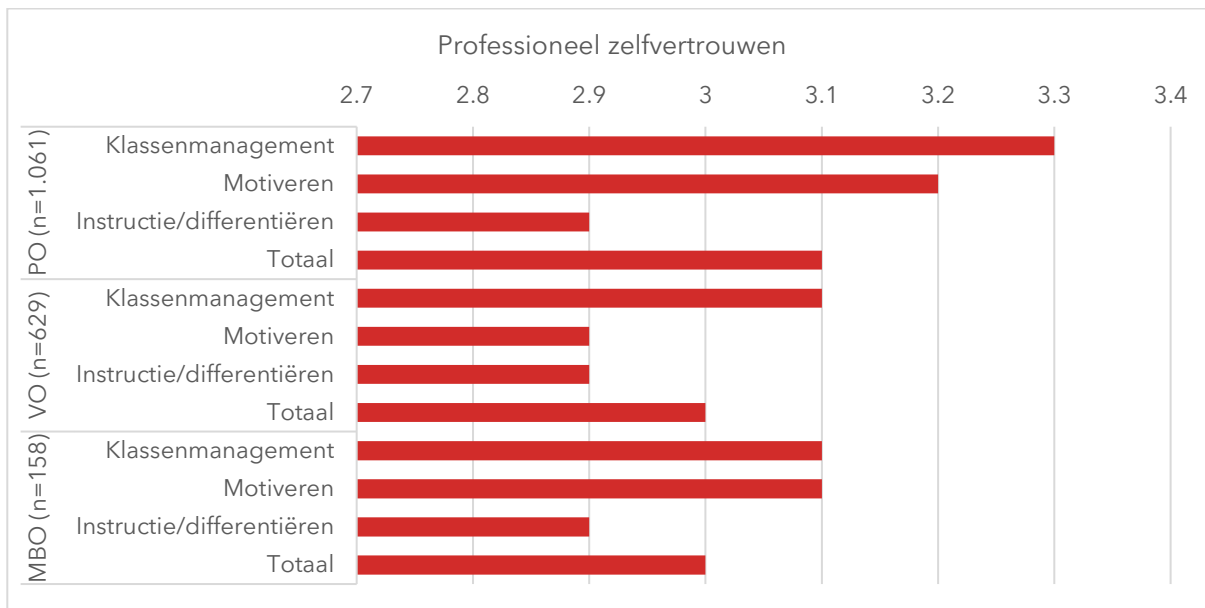
Kijkend naar de het meest recente cohort (in 2022 afgestudeerd), zien we dat het totaal professioneel zelfvertrouwen het hoogst is onder startende po docenten, met een gemiddelde van 3,1 ten opzichte van 3,0 bij zowel vo als mbo docenten (Figuur 2.11). Meer specifiek hebben zij een hoger professioneel zelfvertrouwen op de gebieden klassenmanagement en het motiveren van leerlingen. In Bijlage B.4 staat ook de ontwikkeling over tijd. Hieruit blijkt dat het bekwaamheidsgevoel onder starters in het vo de afgelopen vier jaar iets is afgenomen (van 3,05 naar 2,96). In po en mbo is het bekwaamheidsgevoel niet wezenlijk veranderd.

“Kijken we naar de verschillen tussen sectoren, dan valt op dat de starters in het vo doorgaans net iets minder vaak vertrouwen hebben in hun professionele eigen kunnen dan de starters in po en mbo. Dit geldt vooral voor het ondersteunen van leerlingen in hun sociaal-emotionele ontwikkeling, het helpen van leerlingen om het leren naar waarde te schatten en hun talenten te ontdekken, het afwisselen van lesstrategieën en het signaleren van leerproblemen bij leerlingen, inclusief het daarvoor ontwikkelen van een passend plan van aanpak.” (Loopbaanmonitor onderwijs 2023)

¹⁸ Een score van <2.5 op de schaal score voor professioneel zelfvertrouwen (Figuur 2.12).

¹⁹ Waarbij het steeds gaat om het cohort van het afstudeerjaar ervoor, ofwel startende docenten die in 2022 zijn afgestudeerd worden in de Loopbaanmonitor 2023 meegenomen.

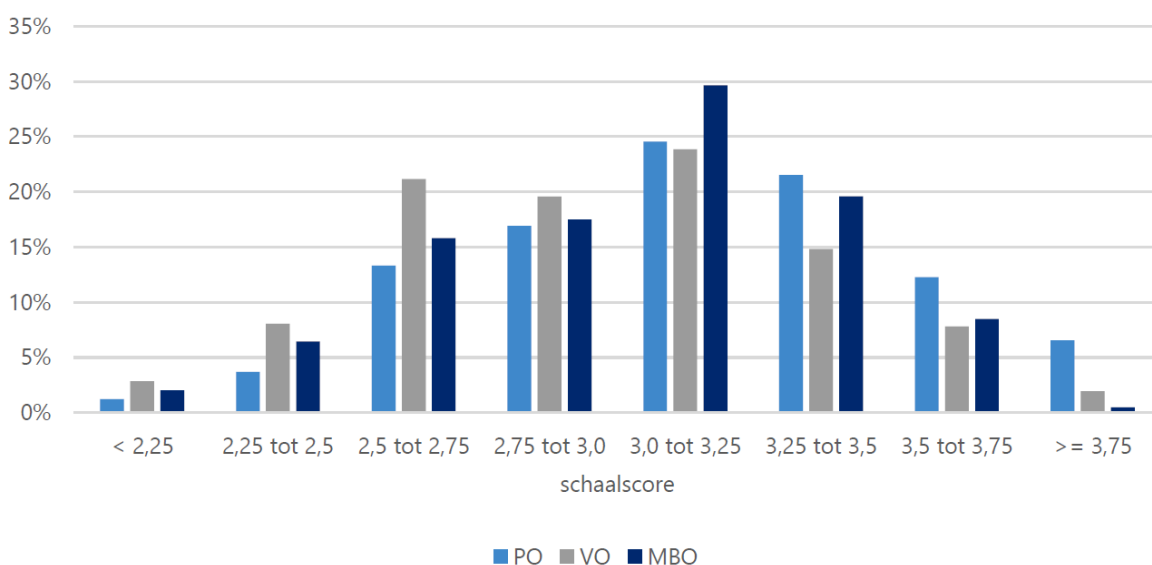
Figuur 2.11 Leraren in het po hebben doorgaans het meeste zelfvertrouwen en alle drie de sectoren scoren het hoogst op klassenmanagement.

Noot: Beginnende leraren van cohort 2022. Schaalscore loopt van 1 (laag) tot 4 (hoog).
Bron: Loopbaanmonitor 2023

Dit zijn gemiddelde scores, waar een grote variatie tussen leraren achter schuilt gaat (Figuur 2.12). In het vo zijn relatief veel starters met een schaalscore kleiner dan 3,0. En in het po zijn relatief veel starters met een score hoger of gelijk aan 3,5. Dit kan er op wijzen dat in het vo een aanzienlijke groep starters de basisvaardigheden beheerst, maar de meer complexe vaardigheden (nog) niet. In het po is de groep die de meer complexe vaardigheden beheerst groter, maar er is ook een groep van circa 30 procent die minder vaardig is (score van max 3,0).

Figuur 2.12 In alle sectoren zijn er zowel starters die zichzelf weinig bekwaam achten (<2,5) als starters die zich juist heel bekwaam achten (>3.5)

Bron: Loopbaanmonitor 2023, Figuur 5.8: "Variatie in bekwaamheidsgevoel van beginnende leraren, naar sector (schaalscores)"

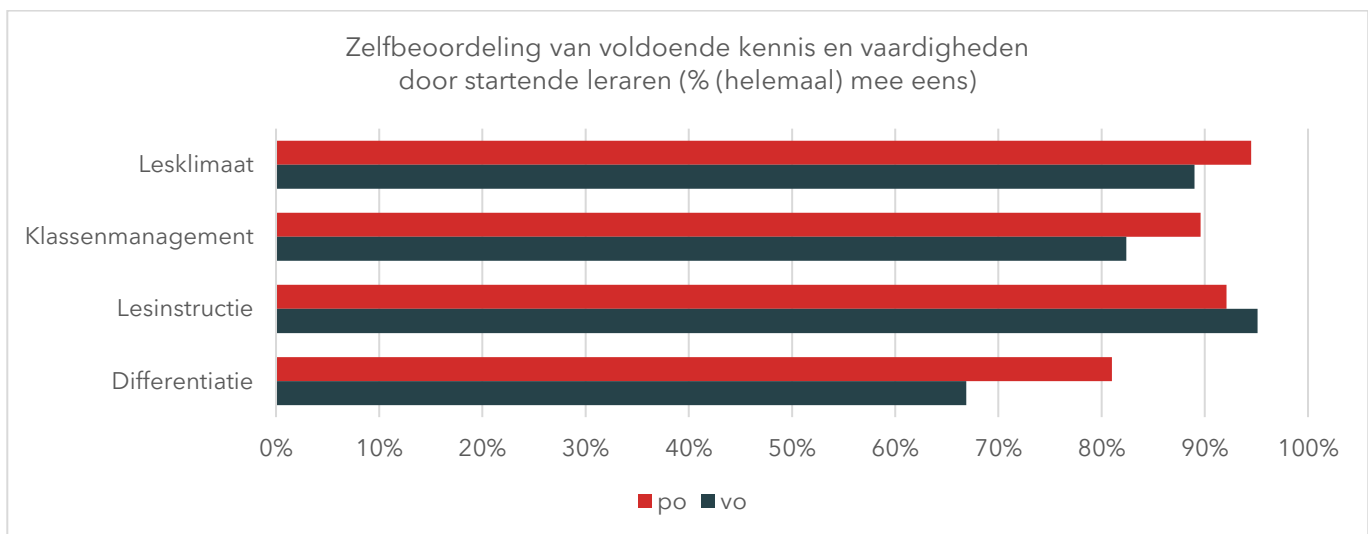
Ook de Onderwijsinspectie vroeg startende leraren in 2022 (afgestudeerden uit 2018-2019) om een inschatting te geven van hun eigen kennis en vaardigheden op vergelijkbare aspecten van het lesgeven: het lesklimaat, klassenmanagement, lesinstructie en differentiatie:

“Om voor een veilig en stimulerend lesklimaat te zorgen kunnen leraren bijvoorbeeld zorgen voor een ontspannen sfeer en het zelfvertrouwen van leerlingen te ondersteunen. Om voor een efficiënt klassenmanagement te zorgen kunnen leraren bijvoorbeeld zorgen voor een ordelijk verloop van de les en de leertijd efficiënt gebruiken. Om duidelijke en gestructureerde instructie te geven kunnen de leraren bijvoorbeeld feedback geven aan leerlingen en de lesdoelen bij aanvang van de les verduidelijken. Om af te stemmen op relevante verschillen tussen leerlingen kunnen leraren bijvoorbeeld de instructie afstemmen en nagaan of de lesdoelen zijn bereikt.”

Over het algemeen geeft ongeveer 80% van beginnende leraren aan over voldoende kennis en vaardigheden te beschikken om goed les te kunnen geven (Figuur 2.13):

“Een vijfde van de beginnende leraren in het po (19,0%) en een derde in het vo (33,1%) gaf niet aan voldoende kennis en vaardigheden te hebben om de les af te stemmen op relevante verschillen tussen leerlingen (differentiëren). Klassenmanagement werd door de meerderheid van de beginnende leraren in zowel po als vo beoordeeld met voldoende kennis en vaardigheden (po: 89,6% en vo: 82,4%).”

Figuur 2.13 Meer dan 8 op 10 starters schat in voldoende vaardigheden te hebben om goed les te geven.

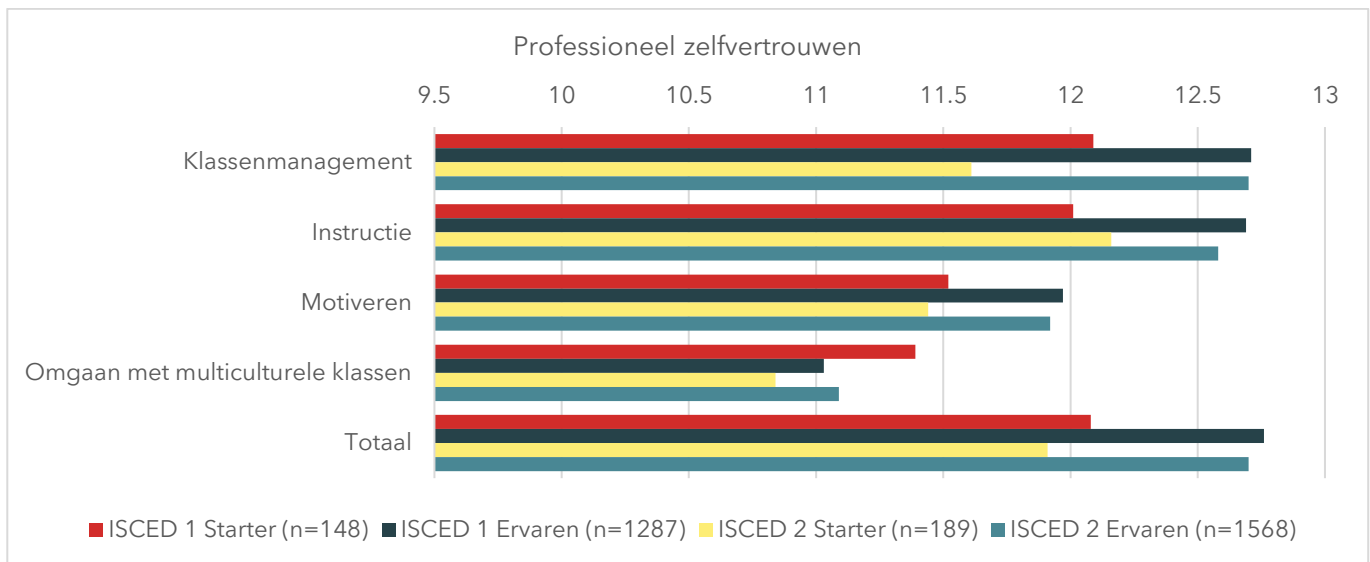
Bron: Kennis en vaardigheden van beginnende leraren, Inspectie van het Onderwijs, 2022 (afstudeercohort 2018-2019)

TALIS (2018) maakt het mogelijk om - voor leraren die in 2018 aan het onderzoek meededen - Nederlandse starters te vergelijken met meer ervaren (Nederlandse) leraren en met startende leraren in anderen landen (zie onderstaande figuren, en voor meer details Bijlage B.6).

Bij TALIS wordt het professioneel zelfvertrouwen van leraren uitgevraagd langs vieronderdelen (i) klassenmanagement, (ii) instructie, (iii) motivatie, en (iv) omgang met multiculturele klassen in beeld gebracht. Evenals bij de andere bronnen is het zelfvertrouwen over het omgaan met verschillen het laagst. Ook bij buitenlandse starters is het professioneel zelfvertrouwen het hoogst omtrent klassenmanagement en het laagst bij het omgaan met verschillen.

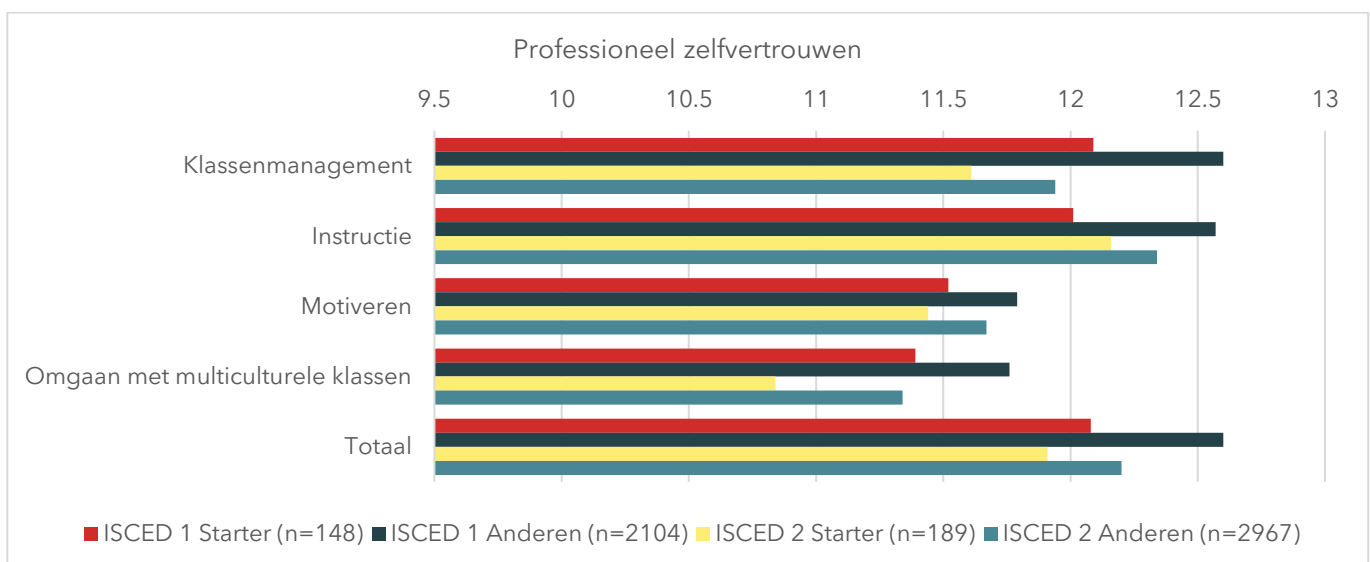
Een vergelijking tussen startende (<= 3 jaar ervaring) leraren en leraren met meer ervaring laat zien dat meer ervaren leraren meer professioneel zelfvertrouwen hebben dan startende leraren (Figuur 2.14). Dit geldt zowel voor leraren in het primair onderwijs (ISCED 1) als voor leraren in het voortgezet onderwijs (ISCED 2). Ook is er in TALIS (2018) de mogelijkheid om startende leraren uit Nederland te vergelijken met startende leraren uit andere landen (Figuur 2.15).²⁰ Nederlandse starters hebben minder professioneel zelfvertrouwen dan starters in andere landen.

Figuur 2.14 Ervaren leraren hebben meer professioneel zelfvertrouwen dan startende leraren

Noot: Startende leraren zijn leraren met maximaal 3 jaar werkervaring. De scores hier weergegeven zijn composietscores van vier subonderdelen, waar de schaalscore loopt van 1 (laag) tot 4 (hoog), de totaalscore is dus minimaal 4 en maximaal 16. ISCED 1 = po, ISCED 2 = vo.
Bron: TALIS (2018)

Figuur 2.15 Nederlandse startende leraren hebben minder professioneel zelfvertrouwen dan starters elders

Noot: *Vergelijkingslanden zijn België, Denemarken, Engeland, Spanje, Frankrijk, Zweden en Turkije. Startende leraren zijn leraren met maximaal 3 jaar werkervaring. De scores hier weergegeven zijn composietscores van vier subonderdelen, waar de schaalscore loopt van 1 (laag) tot 4 (hoog), de totaalscore is dus minimaal 4 en maximaal 16. ISCED 1 = po, ISCED 2 = vo.
Bron: TALIS (2018)

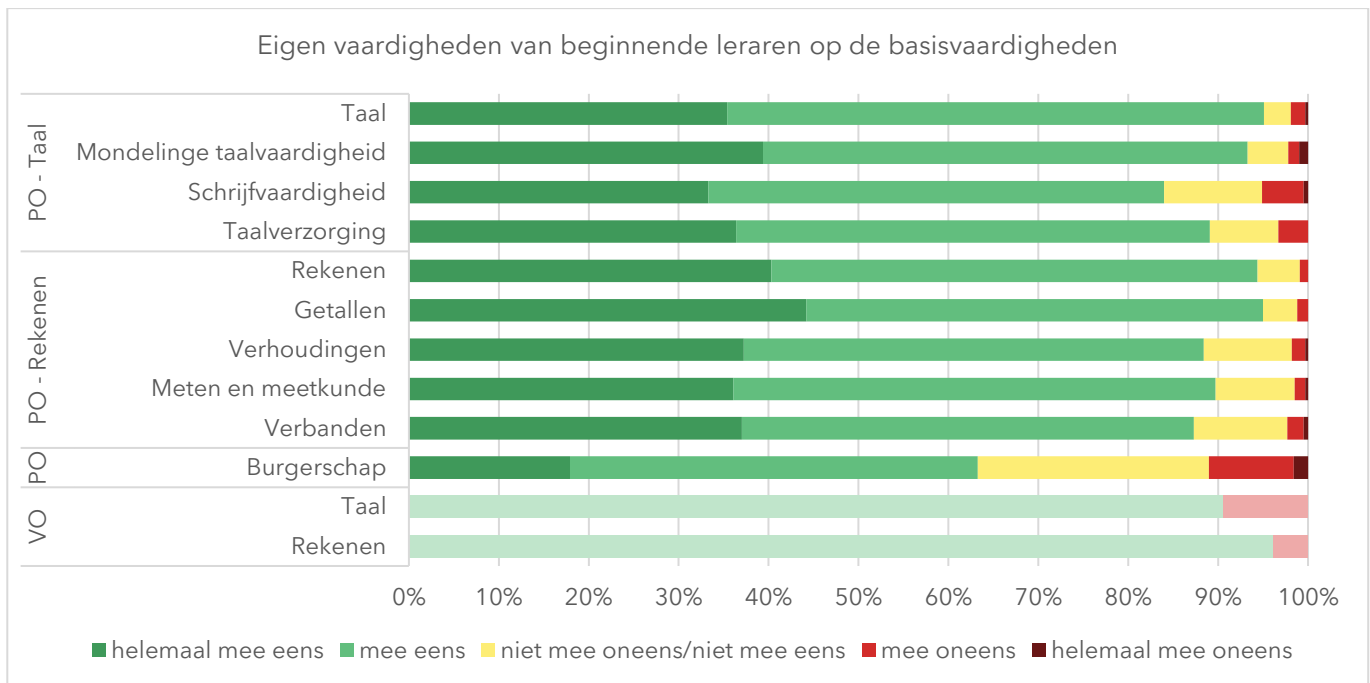
²⁰ De vergelijkingslanden zijn België, Denemarken, Engeland, Spanje, Frankrijk, Zweden en Turkije.

Meeste starters beoordelen hun eigen basisvaardigheden en het vermogen om die uit te leggen als heel goed

Veruit de meeste starters (gemiddeld 9 op 10) beoordeelt de eigen basisvaardigheden, alsook het vermogen om deze basisvaardigheden uit te leggen aan hun leerlingen, als heel goed (Figuur 2.16 en Figuur 2.17).

Voor taal, rekenen en getallen geeft 94-96% van de startende po-leraren aan dat zij daar voldoende kennis en vaardigheden over hebben en geeft maar 1 of 2% aan dat niet te hebben ((helemaal) mee oneens). Voor andere aspecten van taal en rekenen zijn leraren minder overtuigd van hun kennis en is gemiddeld 10% van de po-starters het eens noch oneens met de stelling dat zij dat aspect zelf goed beheersen. Dit varieert van 5% voor mondelinge taalvaardigheid, tot zo’n 10% voor schrijfvaardigheid, taalverzorging, verhoudingen, meten en verbanden, tot 20% voor burgerschap. Voor burgerschap geeft zelfs 11% van de po-starters aan onvoldoende kennis te hebben ((helemaal) mee oneens).

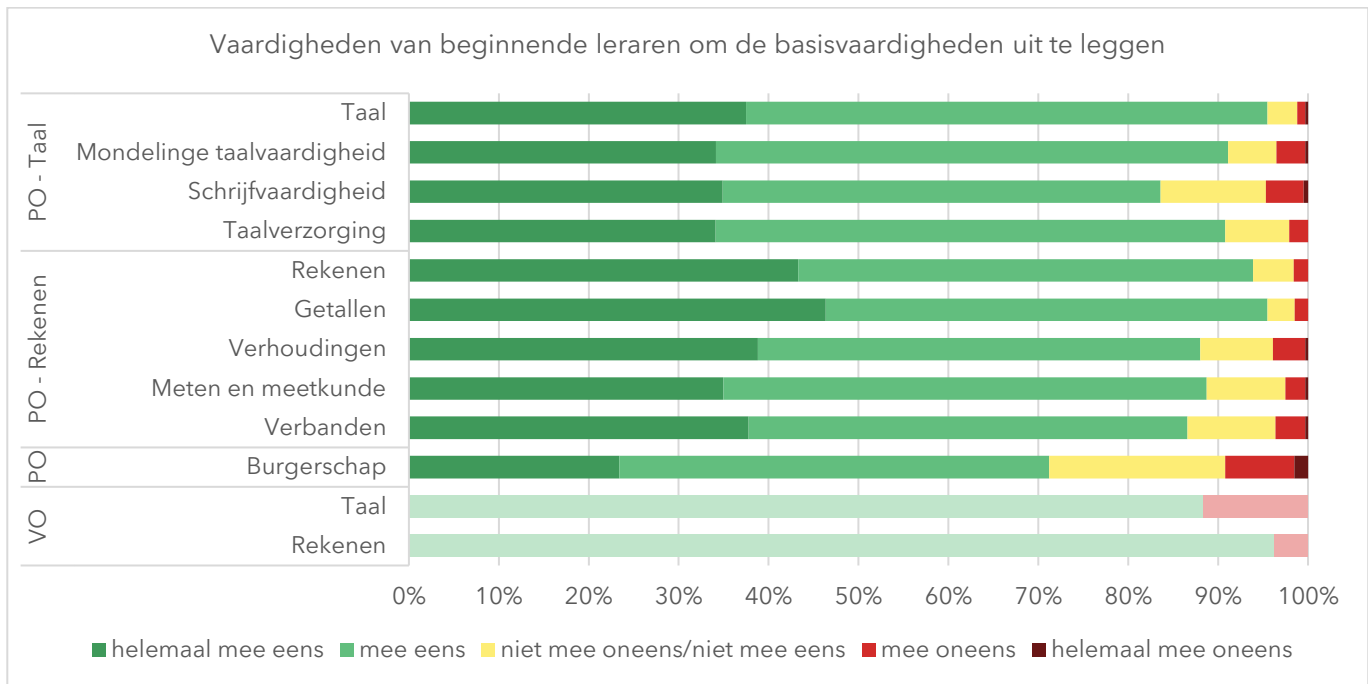
Figuur 2.16 9 van de 10 starters beoordeelt de eigen beheersing van basisvaardigheden als heel goed

Noot: Voor starters in het vo wordt in de tekst alleen aangegeven welke percentage het eens of helemaal eens is met de stelling. Dit is hier weergegeven in licht groen. De restcategorie voor vo (licht rood) betreft dus het percentage dat neutraal, oneens en helemaal oneens is samen.
Bron: Kennis en vaardigheden van beginnende leraren, Inspectie van het Onderwijs, 2022 (afstudeercohort 2018-2019)

Ook voor het vermogen om basisvaardigheden aan leerlingen te kunnen uitleggen geeft 94-96% van de startende po-leraren aan dat zij dat goed kunnen voor taal, rekenen en getallen. En geeft ook hiervoor maar 1 of 2% aan dat ze dat niet kunnen ((helemaal) mee oneens). Voor andere aspecten van taal en rekenen zijn leraren minder overtuigd van hun kennis en is gemiddeld 10% van de po-starters het eens noch oneens met de stelling dat zij dat aspect goed kunnen uitleggen aan leerlingen. Het minst kundig achten po-starters zich op burgerschap: 20% twijfelt over het vermogen dit aan leerlingen uit te leggen (geel) en 10% is daar negatief over ((helemaal) mee oneens).

Figuur 2.17 9 van de 10 starters beoordeelt hun vermogen om basisvaardigheden uit te leggen als heel goed

Noot: Voor starters in het vo wordt in de tekst alleen aangegeven welke percentage het eens of helemaal eens is met de stelling. Dit is hier weergegeven in licht groen. De restcategorie voor vo (licht rood) betreft dus het percentage dat neutraal, oneens en helemaal oneens is samen.
Bron: Kennis en vaardigheden van beginnende leraren, Inspectie van het Onderwijs, 2022 (afstudeercohort 2018-2019)

Meerderheid startende leraren voelt zich goed voorbereid op meeste aspecten uit generieke kennisbasis

In het onderzoek naar de Kennis en vaardigheden van beginnende leraren (Inspectie, 2023) heeft de Inspectie van het Onderwijs startende leraren²¹ niet alleen gevraagd welke aspecten van de generieke kennisbasis tijdens de opleiding aan bod kwamen, maar ook in hoeverre zij zich op deze aspecten goed voorbereid achtten. De resultaten hiervan staan ook weergegeven in Figuur 2.4 en Figuur 2.5 in Paragraaf 2.1:

“De meerderheid van de beginnende leraren [in po] voelde zich voldoende tot goed voorbereid op de domeinen die het meest aan bod kwamen in de opleiding: ontwikkeling van de leerling (88,1%), theorieën over leren en ontwikkeling (86,4%), pedagogisch handelen (89,1%) en didactisch handelen (89,6%). Op de school in de maatschappij voelde bijna driekwart (71,8%) zich voldoende voorbereid bij de start als leraar in het po. Iets meer dan de helft van de beginnende leraren gaf aan zich voldoende voorbereid te voelen op het samenwerken met ouders (54,4%) en dit gold voor technologische ontwikkeling voor ongeveer twee derde van de beginnende leraren (68,1%).”

“Zoals verwacht voelde de meerderheid van de beginnende leraren [in vo] zich voldoende tot goed voorbereid op de domeinen die het meest aan bod kwamen in de opleiding: pedagogisch klimaat in school en klas (76,5%), opvattingen over leren en leerprocessen (83,1%), ontwerpen van onderwijs (84,9%) en toetsen en evalueren (76,4%). Bijna twee derde van de beginnende leraren in het vo aan zich voldoende voorbereid te voelen op de school in de pluriforme samenleving (62,3%), leerlingbegeleiding (61,0%) en werken in de schoolorganisatie (63,8%).”

“Zoals verwacht voelden beginnende leraren die aangaven dat meer onderwerpen aan bod waren gekomen op hun opleiding zich ook meer voorbereid.”

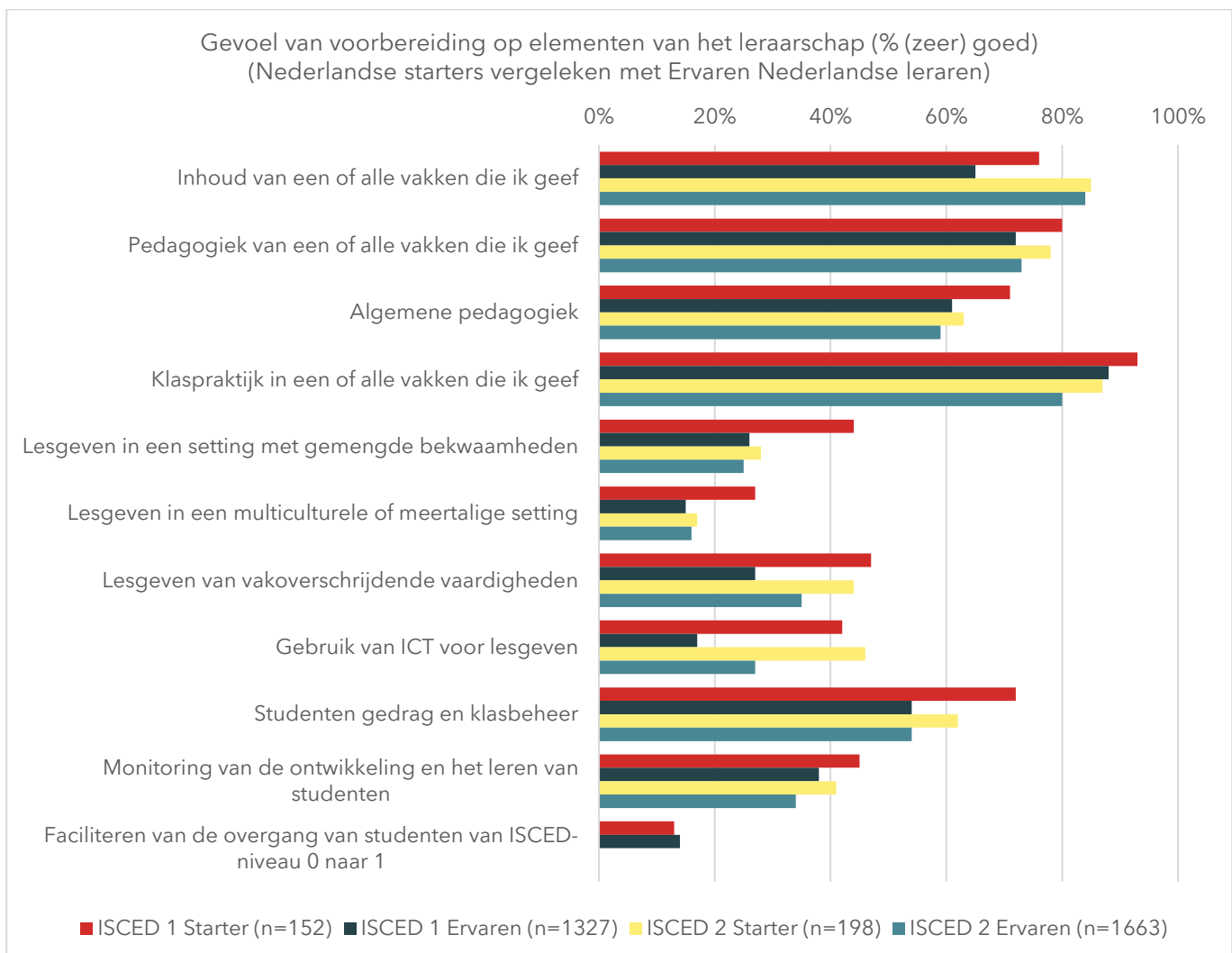
²¹ Diplomajaar 2018-2019 en in 2022 werkzaam in het onderwijs.

Startende leraren voelen zich vaker goed voorbereid op aspecten van het leraarschap dan ervaren leerkrachten

Evenals bij de dekking van elementen in de opleiding (Figuur 2.8) geldt dat startende leraren - in vergelijking met meer ervaren leraren - vaker positief zijn over de mate waarin zij goed zijn voorbereid op verschillende aspecten van het leraarschap (Figuur 2.18).²²

Startende leraren in het po (ISCED 1) lijken doorgaans positiever over hun voorbereiding dan startende leraren in het vo (ISCED 2). Uitzondering hierop is op (vak)inhoudelijk gebied, waar startende vo leraren meer tevreden zijn over hun voorbereiding. Dit kan ook komen doordat vo docenten (doorgaans) een vakspecifieke opleiding hebben gevolgd met meer inhoudelijke diepgang in dat gebied, waarbij pabo studenten minder vakinhoudelijke diepgang hebben en meer pedagogiek (etc.) meekrijgen.

Figuur 2.18 Startende leraren vaker positief over de voorbereiding door hun opleiding dan ervaren leraren

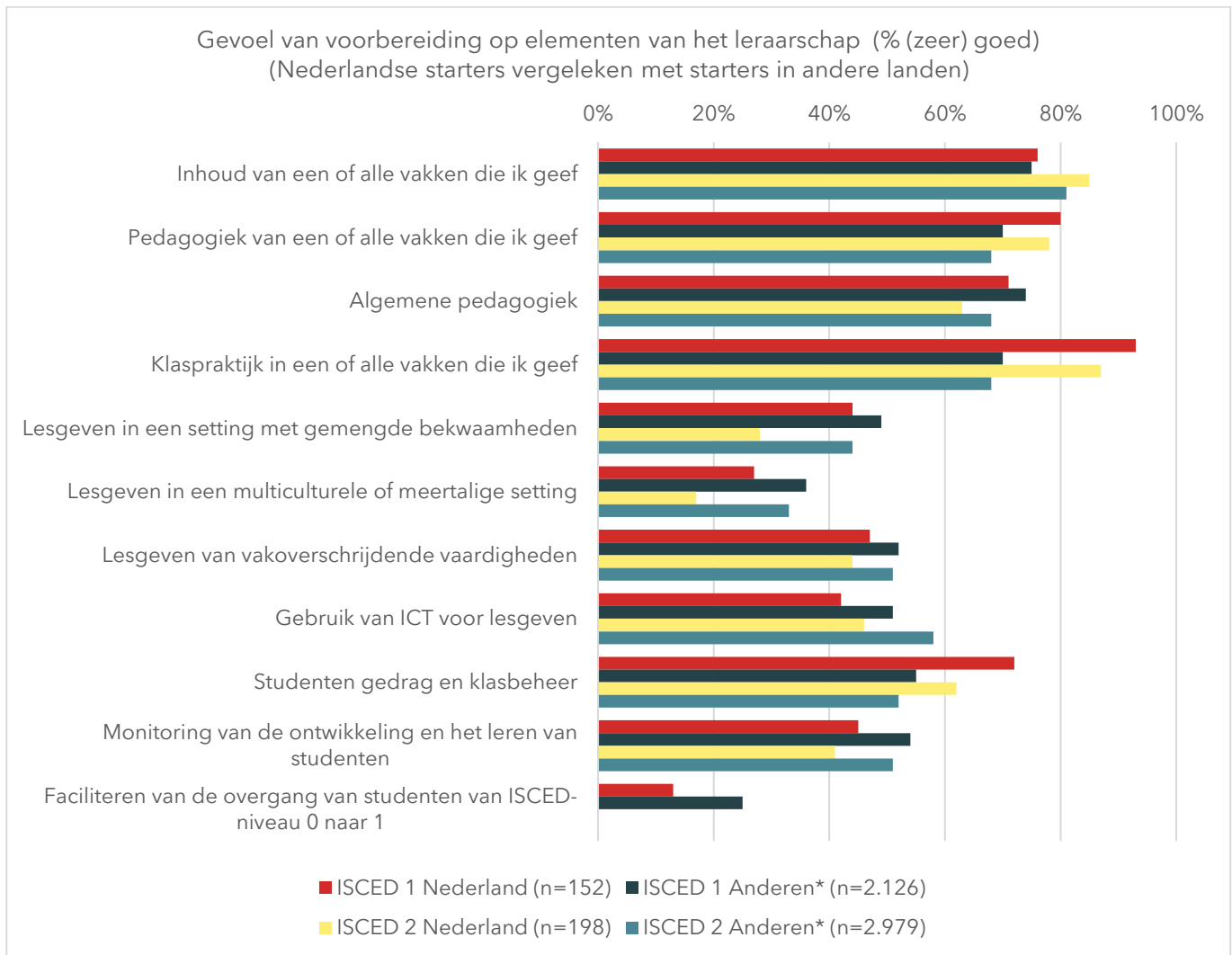
Noot: Startende leraren zijn leraren met maximaal 3 jaar werkervaring. ISCED 1 = po, ISCED 2 = vo. De laatste twee aspecten zijn alleen uitgevraagd onder basisschooldocenten (ISCED 1). Schaal is 0=niet/nee, 1=wel/ja.

Bron: TALIS (2018)

²² Zie Bijlage B.6 voor meer details over de analyses op de TALIS 2018 data.

Opvallend is dat startende leraren uit Nederland beduidend vaker tevreden zijn over de voorbereiding op de praktijk in de opleiding - dan starters in andere landen (Figuur 2.19). Aansluitend hierop zijn ze ook meer tevreden over de voorbereiding op het gebied van gedrag en klassenmanagement. Startende leraren uit Nederland zijn dan wel weer minder tevreden over hun voorbereiding op de po (ISCED 1) het faciliteren van de overgang van po naar vo. Voor de rest zijn er weinig grote verschillen tussen startende leraren uit Nederland en de andere landen.

Figuur 2.19 Nederlandse starters voelen zich vaker (zeer) goed voorbereid op vakpedagogiek, klaspraktijk en klassenmanagement dan starters in andere landen

Noot: *Vergelijkingslanden zijn België, Denemarken, Engeland, Spanje, Frankrijk, Zweden en Turkije. Startende leraren zijn leraren met maximaal 3 jaar werkervaring. ISCED 1 = po, ISCED 2 = vo. De laatste twee aspecten zijn alleen uitgevraagd onder basisschooldocenten (ISCED 1). Schaal is 0=niet/nee, 1=wel/ja.

Bron: TALIS (2018)

2.4 Beoordeling van bekwaamheid door derden

Lerarenopleiders weten vaak niet of hun studenten startbekwaam zijn bij afstuderen en velen zijn zelfs kritisch als het gaat om bekwaamheid voor Nederlands

Docenten van aanstaande leraren is gevraagd om een inschatting te geven van het aandeel studenten dat bij afstuderen vakinhoudelijk en vakdidactisch startbekwaam is op de verschillende domeinen van hun lerarenopleiding. Eén op de vijf weet dit niet goed aan te geven, en van de rest is het beeld van startbekwaamheid voor Wiskunde veel eenduidiger en positiever dan voor Nederlands (Figuur 2.20).

In 2022 heeft Kohnstamm Instituut een aanbodpeiling gedaan naar taal en rekenen in de lerarenopleidingen (zie Bijlage B.3 voor alle cijfers). Lerarenopleiders geven daarin aan welk aandeel van hun studenten volgens hen bij afstuderen vakinhoudelijk en vakdidactisch startbekwaam is op de verschillende domeinen van hun lerarenopleiding. Deze peiling betreft een éénmalige bevraging van een beperkte groep respondenten.²³ Gegeven de beperkte respons - in aantal docenten en dekking van het aantal locaties - kunnen over de tweedegraads lerarenopleidingen geen generaliserende uitspraken gedaan worden. Alleen de resultaten onder de lerarenopleiders van de pabo worden hieronder besproken (zie Bijlage B.3 voor alle bijbehorende cijfers).

Veel lerarenopleiders van de pabo vinden het lastig om te beoordelen welk aandeel van hun studenten startbekwaam is bij afstuderen op de verschillende domeinen. Gemiddeld genomen geeft één op vijf of zes aan dit niet te kunnen inschatten. Onder hen die hier wel een inschatting van kunnen geven zijn er grote verschillen tussen docenten Nederlands en docenten Wiskunde, maar ook binnen deze twee groepen lerarenopleiders zijn er verschillen tussen domeinen en tussen individuele docenten (en dus ook tussen opleidingen).

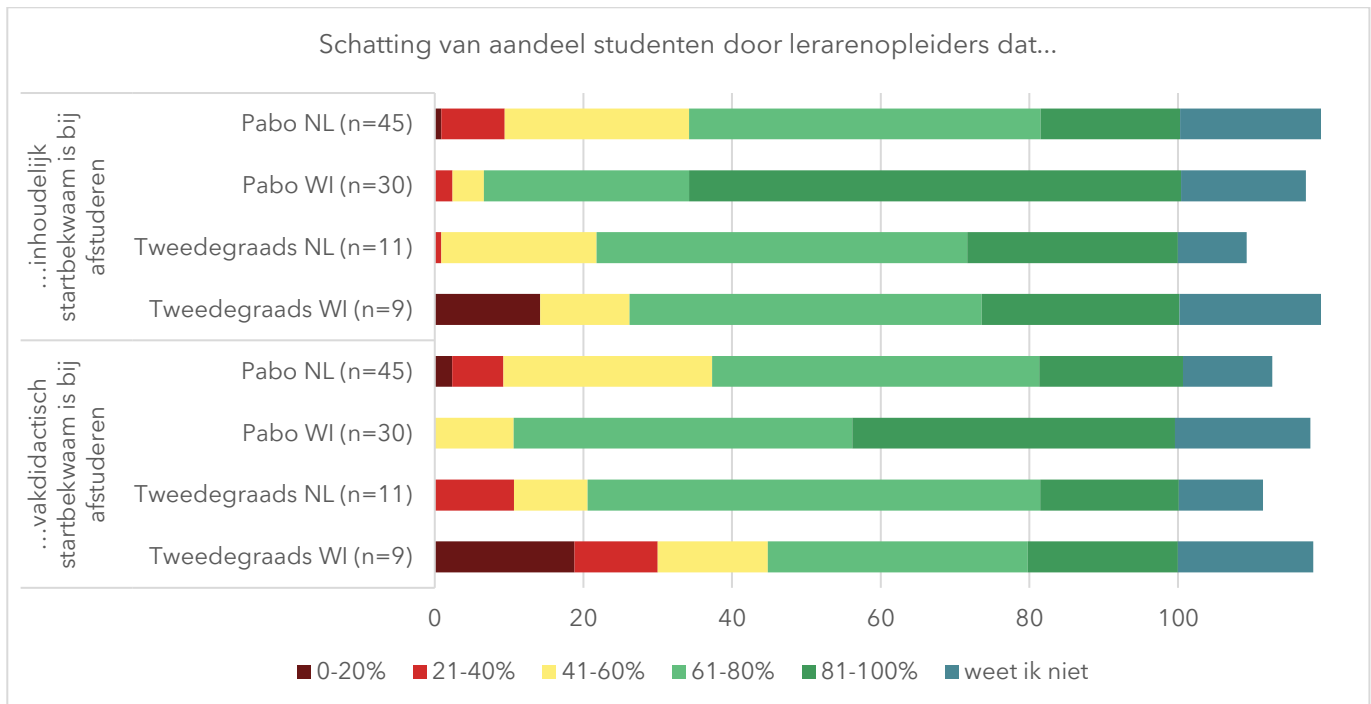
Lerarenopleiders van de pabo zijn voor Wiskunde veel positiever wat betreft de startbekwaamheid van aanstaande basisschoolleraars (t.a.v. de domeinen Wiskunde) dan voor Nederlands (t.a.v. de domeinen Nederlands). Voor Wiskunde schat minder dan 1 op 10 lerarenopleiders in dat minder dan 60% van hun studenten startbekwaam is bij afstuderen. Dit geldt zowel voor vakinhoudelijke als vakdidactische bekwaamheid. Voor Nederlands schat ruim een derde van de lerarenopleiders in dat minder dan 60% van hun studenten niet startbekwaam is bij afstuderen.

Gegeven dat elke student bij afstuderen startbekwaam zou moeten zijn op alle domeinen, is het zorgelijk dat de ondervraagde lerarenopleiders van de pabo aangeven dat een substantieel deel van hun studenten naar hun mening niet startbekwaam zal zijn bij afstuderen. Dit heeft ook waarschijnlijk te maken met de dekking van de uitgevraagde aspecten van bekwaamheid in het curriculum van de opleiding: telkens ruim een derde van de lerarenopleiders van de pabo geeft aan dat voor de verschillende domeinen te weinig aandacht in het curriculum is om studenten op die onderdelen op een startbekwaam niveau af te kunnen laten studeren.²⁴

²³ Voor de pabo-opleidingen is een respons behaald van 45 Nederlands docenten (van 26 pabo's) en 30 Wiskunde docenten (van 19 pabo's). Voor de tweedegraadsopleiding Nederlands hebben 11 docenten van 6 verschillende opleidingen gereageerd, en voor de tweedegraadsopleiding Wiskunde 9 docenten van 5 verschillende opleidingen.

²⁴ Hoewel het beperkt aantal responderende docenten voor de tweedegraadsopleidingen Nederlands en Wiskunde geen generaliserende conclusies toelaat, valt op dat veruit de meesten van hen aangeven dat er in hun curriculum wel voldoende aandacht is om hun studenten startbekwaam af te laten studeren.

Figuur 2.20 Ongeveer een vijfde van de lerarenopleiders weet niet hoeveel studenten vakbekwaam zijn bij afstuderen; voor Nederlands denkt een derde dat maximaal 60% van hun studenten bij afstuderen startbekwaam is

Noot: Gemiddelden over een aantal aspecten: voor Pabo NL over 10 aspecten voor inhoudelijke bekwaamheid en 9 voor didactische bekwaamheid, voor Pabo WI over 5 aspecten voor bekwaamheid, voor Tweedegraads NL over 8 aspecten voor inhoudelijke bekwaamheid en 9 voor didactische bekwaamheid. De categorie "weet ik niet" is apart weergegeven (als % van de totale 'n'); deze zijn buiten beschouwing gelaten bij het berekenen van de percentages voor de andere vijf antwoordopties (die dan samen tot 100% optellen).

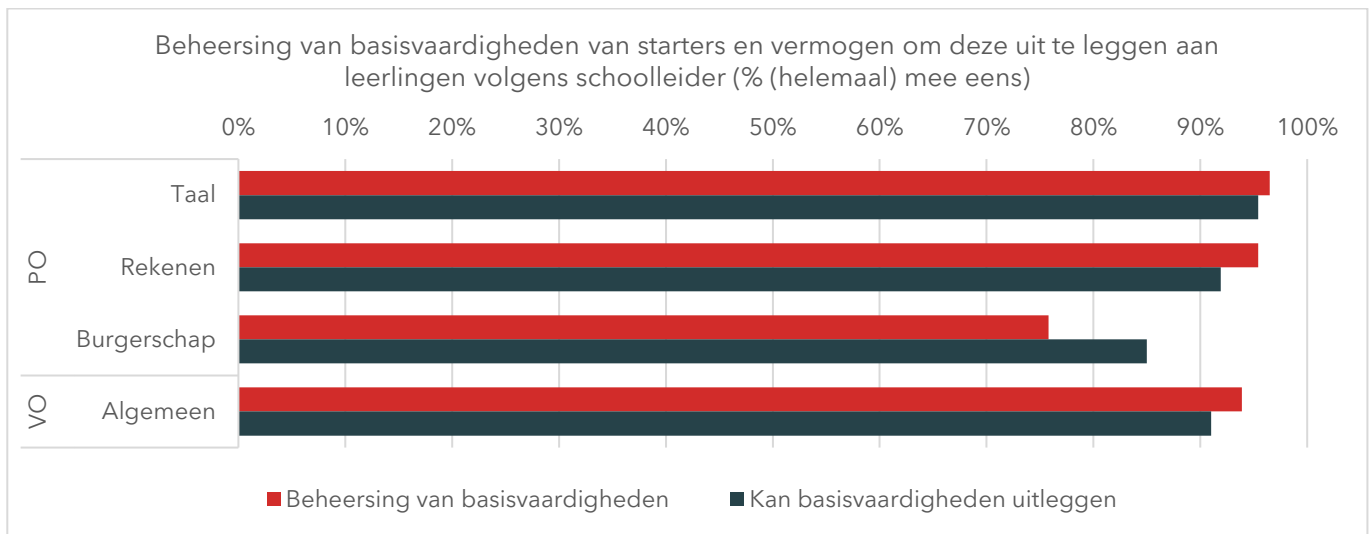
Bron: Aanbodpeiling Nederlands en Wiskunde, Kohnstamm Instituut, 2022

Meeste schoolleiders erg tevreden over basisvaardigheden en leskwaliteit van starters

Veruit de meeste schoolleiders zijn zeer tevreden over de basisvaardigheden van startende leraren op hun school en hun vermogen om goed les te geven. De Inspectie van het Onderwijs vroeg schoolleiders om één startende leraar op hun school in gedachte te nemen en aan te geven hoe hij/zij de basisvaardigheden en kennis en vaardigheden om goed les te geven van deze startende leraar beoordeelt.

Ruim 90% van de ondervraagde schoolleiders geeft aan het (helemaal) eens te zijn met de stelling dat de startende leraar op hun school de basisvaardigheden goed beheerst (Figuur 2.21). Eveneens ruim 90% geeft aan dat de startende leraar ook goed in staat is om deze basisvaardigheden aan hun leerlingen uit te leggen. Minder unaniem zijn po-schoolleiders (net als starters zelf) over de basisvaardigheden op burgerschap (van starters in het po).

Figuur 2.21 Meeste schoolleiders heel tevreden over beheersing van basisvaardigheden van starters en hun vermogen om die aan leerlingen uit te leggen

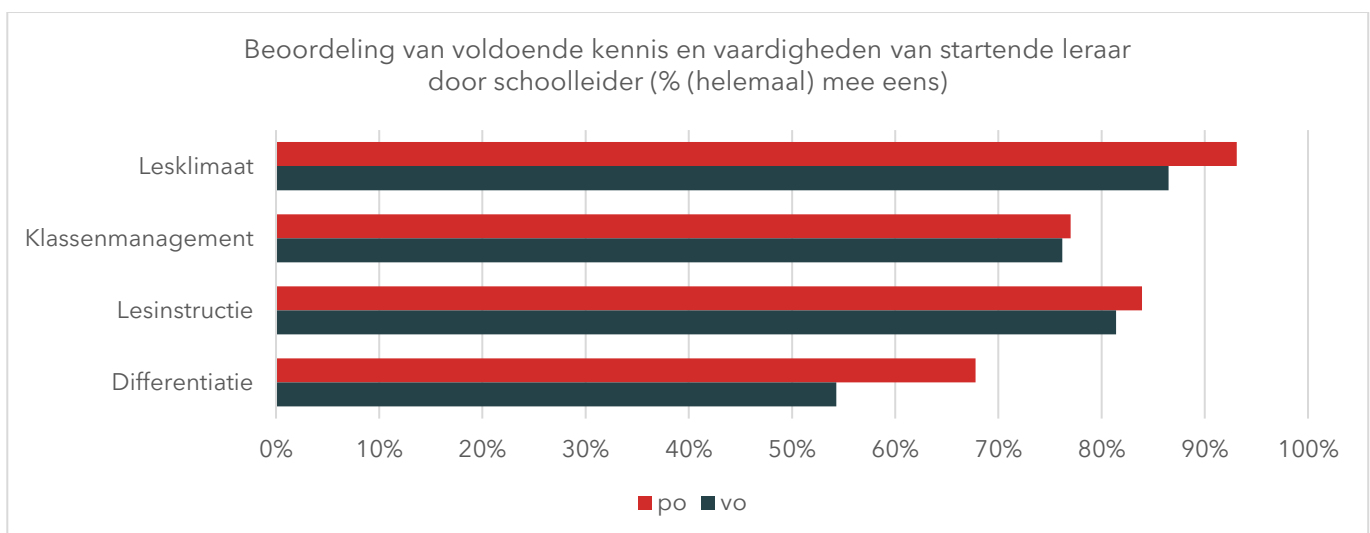

Bron: Kennis en vaardigheden van beginnende leraren, Inspectie van het Onderwijs, 2022 (afstudeercohort 2018-2019)

In Figuur 2.22 worden de resultaten weergegeven van hoe de door de Inspectie ondervraagde schoolleiders de kennis en vaardigheden van de beginnende leraar op hun school beoordeelden voor dezelfde kenmerken van effectieve lessen als waar beginnende leraren zichzelf op moesten beoordelen (zie Figuur 2.13)(Inspectie van het Onderwijs, 2023, Kennis en vaardigheden van beginnende leraren):

“Hieruit blijkt dat de ruime meerderheid van de scholen (zowel in het vo als po) vond dat de beginnende leraar voldoende kennis en vaardigheden heeft om te zorgen voor een veilig en stimulerend lesklimaat (po: 93,1% en vo: 86,5%), om te zorgen voor een efficiënt klassenmanagement (vo: 76,2%, po: 77,7%) en om duidelijke en gestructureerde lesinstructie te geven (po: 77,0% en vo: 76,2%). Scholen zijn, net als beginnende leraren zelf, minder overtuigd van de kennis en vaardigheden van beginnende leraren rondom het afstemmen op relevante verschillen tussen leerlingen (po: 67,8% en vo: 54,3%).”

Figuur 2.22 Meeste schoolleiders heel tevreden over kennis en vaardigheden starters om goed les te geven

Bron: Kennis en vaardigheden van beginnende leraren, Inspectie van het Onderwijs, 2022 (afstudeercohort 2018-2019)

Lesobservaties laten op punten verschillen tussen starters en ervaren leraren zien, maar ook tussen beoordelaars

In het basisonderwijs wordt de kwaliteit van lessen gegeven door startende leraren (0-3 jaar leservaring) significant lager beoordeeld dan lessen gegeven door meer ervaren leraren. Dit is één van de bevindingen uit de Monitor leskwaliteit van de Inspectie van het Onderwijs uit 2023.

De grootte van het effect is klein, en geldt alleen voor de subschalen lesklimaat en klassenmanagement. Voor de subschalen instructie, afstemming en zelfregulerend leren is er geen verschil in de beoordeelde leskwaliteit tussen startende en meer ervaren leraren. Voor de kwaliteit van de lessen in het voortgezet onderwijs is op geen enkele subschaal een significant verschil gevonden tussen startende en ervaren leraren.

De Monitor Leskwaliteit van de Inspectie van het Onderwijs uit 2023 geeft antwoord op de vraag: Wat is de kwaliteit van instructielessen volgens observanten van de Inspectie van het Onderwijs?²⁵ De Inspectie verzamelt op basis van het onderzoekskader veel informatie op stelselniveau, maar minder op specifieke onderdelen van het onderwijsproces, waaronder de leskwaliteit. Daarom is in samenwerking met de Universiteit Twente (UT) een project gestart om een instrumentarium te ontwikkelen voor de meting van evidence-informed indicatoren van leskwaliteit, die relevante informatie opleveren over de leskwaliteit in Nederlandse basisscholen. De set indicatoren is ontwikkeld op basis van literatuuronderzoek naar onderwijseffectiviteitsbevorderende categorieën (uitgevoerd door de Universiteit van Maastricht) en onderzoek naar effectieve leskenmerken van de UT.

Naast een beoordeling van de leskwaliteit door observatoren is de leskwaliteit ook door leerlingen en leraren beoordeeld. Een vergelijking van deze groepen beoordelaars laat zien dat er een significant verschil is tussen de scores op leskwaliteit zoals beoordeeld door de observatoren van de inspectie en zoals beoordeeld door leerlingen of leraren: *“de scores op de gehele schaal leskwaliteit van het observatorperspectief significant verschilt van het leerling- en leraarperspectief. De leerling- en leraarperspectieven verschillen niet significant van elkaar. De leraren zien hierbij de meeste kenmerken van een effectieve les en de observatoren van de Inspectie de minste.”*

Ook de pilotstudie naar het ICALT31²⁶ lesobservatie-instrument onder 400 leraren in het po in 2016 wijst erop dat starters en leraren met minder dan 5 jaar ervaring (iets) minder bekwaam zijn in het lesgeven dan leraren met meer ervaring (Bijlage B.7). Er is een kleine, maar wel significante correlatie tussen de beoordeelde bekwaamheid in lesgeven en het aantal jaar ervaring van leraren. Vanwege de kleine aantallen leerlingen in de verschillende vergelijkingsgroepen, zijn de verschillen tussen deze groepen echter niet statistisch significant.

Uit onderzoek van de OESO is bekend dat lesobservatie en feedback effectieve instrumenten zijn voor de professionalisering van docenten. Daarom is in de Loopbaanmonitor Onderwijs ook expliciet gevraagd hoe vaak

²⁵ In de periode september 2021 t/m april 2022 zijn 919 lessen op 198 po-scholen bezocht en geobserveerd met het ontwikkelde instrumentarium. Het gaat hierbij om lessen Nederlandse taal, wiskunde/rekenen en wereldoriëntatie (WO; biologie, aardrijkskunde, techniek) in de groepen 1 t/m 8. In de periode maart 2021 t/m juli 2021 zijn 462 lessen op 85 vo-scholen bezocht bij de afdelingen vmbo-gt, havo en vwo. In de periode januari 2022 t/m april 2022 zijn 484 lessen op 87 vo-scholen bezocht bij de afdelingen vmbo-k, vmbo-b en praktijk. In totaal zijn er 946 lessen op 172 vo-scholen bezocht en geobserveerd met het ontwikkelde instrumentarium. Het gaat hierbij om lessen Nederlands, wiskunde, science en praktijk in leerjaar 1 t/m 6.

²⁶ Uit de Monitor leskwaliteit van de Inspectie van het Onderwijs komt naar voren dat ICALT één van de lesobservatie-instrumenten is die gebruikt wordt bij lesbezoeken, hoewel één van de minst genoemde. In het po wordt het EDI observatieformulier het vaakst gebruikt, en in het vo worden Kijkwijzer, DOT en “De vijf rollen van de docent” het meest gebruikt. Ook wordt in beide sectoren – met name in het vo – gebruikgemaakt van een zelf ontwikkeld observatieformulier.

het afgelopen jaar lessen zijn geobserveerd door een ervaren docent of mentor/coach. Een ruime meerderheid van de beginnende leraren (87% in po, 89% in vo, 73% in mbo) geeft aan dat er afgelopen jaar één of meer van hun lessen zijn geobserveerd (zie Bijlage B.4 voor meer gedetailleerde cijfers hierover). Ook geven de meeste schoolleiders aan dat beginnende leraren als onderdeel van hun begeleiding feedback ontvangen op basis van lesbezoeken met een lesobservatieformulier (60% in po en 84% in vo, Inspectie van het onderwijs, 2023).

We weten dus dat lessen breed en regelmatig worden geobserveerd, maar dit gebeurt nog niet overal en met vaste regelmaat. Lesobservaties gebeuren op verschillende manieren, door verschillende personen en in variërende frequentie, en - ook al zouden de resultaten beschikbaar zijn - zijn daardoor geen geschikte bron om iets te zeggen over het landelijke beeld van de bekwaamheid van leraren, of om verschillen tussen scholen of regio's te duiden. Wel kunnen individuele leraren - alsook de observatoren zelf en de leidinggevenden - veel leren van deze lesobservaties, mits de observaties ook achteraf besproken worden.

3 Algehele bevindingen en conclusies

Achter een positief landelijk beeld gaat een grote variatie schuil. Informatie wordt op verschillende manieren uitgevraagd, en dekt niet de volle breedte van de bekwaamheidseisen. Ook zijn er relevante verschillen tussen leraren en tussen opleidingen, en specifieke aandachtspunten, zoals het omgaan met verschillen tussen leerlingen.

Verskillende indicatoren geven een positief beeld over de (gemiddelde) bekwaamheid van de aanstaande leraar. Aanvullend resulteert een overkoepelende analyse van de onderzochte bronnen in een aantal andere bevindingen en conclusies over de bekwaamheid van (aanstaande of startende) leraren, die hieronder kort toegelicht worden:

- Er is geen dekkend overzicht van hoe het gesteld is met de bekwaamheid van aanstaande leraren
- Bekwaamheid wordt op verschillende manieren opgevat en gemeten
- De verschillende bronnen vullen elkaar goed aan, maar spreken elkaar ook op punten tegen
- Er zijn grote verschillen tussen leraren in bekwaamheid en tussen opleidingen in de mate waarin ze hun studenten goed voorbereiden en (start)bekwaam afleveren

3.1 Positief landelijk beeld

Hoe bekwaam zijn leraren aan het eind van de opleiding? Verschillende indicatoren uit de onderzochte bronnen geven een positief beeld over de (gemiddelde) bekwaamheid van de (gemiddelde) aanstaande of startende leraar.

- Alle lerarenopleidingen zijn inhoudelijk op de kennisbases en bekwaamheidseisen afgestemd en de opleidingen leveren volgens de panels startbekwame leraren af. De NVAO concludeert dat alle pabo-opleidingen voldoen aan de beoogde leerresultaten en dat elke afgestudeerde voldoet aan de wettelijke bekwaamheidseisen. Voor de tweedegraads lerarenopleidingen geven de auditteams bij de beoordeling van "gerealiseerde leerresultaten" aan dat zij van mening zijn dat de studenten bij het afronden van hun opleiding startbekwaam zijn.
- Alle aanstaande leraren moeten de landelijke kennistoets met minimaal een voldoende afsluiten. De landelijke kennistoetsen testen de vakinhoudelijke standaarden van de leraar in opleiding zoals beschreven in de kennisbases. Door de toets succesvol af te ronden toont de aanstaande leraar dat hij over voldoende vakinhoudelijke kennis beschikt.
- Ruim 90% van de startende leraren geeft aan dat zij zelf de basisvaardigheden taal en rekenen goed beheersen en goed in staat zijn deze basisvaardigheden aan hun leerlingen in de klas uit te leggen. Ook geeft meer dan 90% van de schoolleiders aan dat dit geldt voor de startende leraar op hun school.
- Gemiddeld geeft 8 op de 10 po-starters en 7 op de 10 vo-starters aan dat zij zich voldoende tot goed voorbereid voelen op diverse elementen uit de generieke kennisbasis.

Hierbij moet wel de kanttekening geplaatst worden dat achter deze dekking van bekwaamheidseisen en hoge percentages een grote variatie schuilt gaat. Niet alle recent afgestudeerden zien hun opleiding als goede voorbereiding op het leraarschap. Dit geldt voor ongeveer twee derde van hen. Zowel leraren als schoolleiders zijn in mindere mate positief over de voorbereiding op, kennis van en vaardigheden voor een aantal aspecten van het leraarschap, waaronder burgerschap en het omgaan met verschillen tussen leerlingen. Ook zijn er tussen leraren en tussen opleidingen grote verschillen te zien (zie hieronder).

3.2 Geen dekkend overzicht van alle (drie) bekwaamheden

Geen enkele bron dekt alle 17 vakinhoudelijke, 39 vakdidactische en 22 pedagogische bekwaamheidseisen die in het Besluit bekwaamheidseisen onderwijspersoneel zijn opgenomen. Sterker nog, niet alle bekwaamheidseisen worden gedekt door alle onderzochte bronnen samen te nemen. Waar de ene bron kijkt naar specifieke elementen uit de generieke kennisbasis, wordt op andere plekken gereflecteerd op beheersing van bepaalde factoren van goed leraarschap of kwaliteit van lesgeven, zoals klassenmanagement, instructie of differentiatie.

3.3 Bekwaamheid wordt op verschillende manieren gemeten

Alle gemeten indicatoren en uitgevraagde factoren komen op een bepaalde manier terug in de bekwaamheidseisen, maar de manier waarop deze in de verschillende bronnen uitgevraagd worden komen niet overeen met de formuleringen zoals opgenomen in het Besluit bekwaamheidseisen onderwijspersoneel. Daarnaast verschillen de bronnen ook in de manier waarop vergelijkbare indicatoren uitgevraagd worden. De exacte formulering van de vraag verschilt, de antwoordopties of antwoordschaal verschilt, en ook de respondent verschilt. Soms wordt specifiek gesproken over startbekwaamheid, op andere plaatsen gaat het om basisvaardigheden, of zelfs om een generieke uitvraag van een algehele goede voorbereiding op het leraarschap. De verschillende bronnen en daaronder liggende vragenlijsten waren niet ontwikkeld met het doel om de beheersing van de wettelijke bekwaamheidseisen te monitoren.

Het beeld over hoe het aan het eind van de initiële lerarenopleiding gesteld is met de bekwaamheid van aanstaande leraren kan verschillen tussen bronnen en indicatoren. Een grote meerderheid van beginnende leraren in zowel po als vo geeft aan over voldoende kennis en vaardigheden te beschikken als het gaat om lesklimaat, klassenmanagement en lesinstructie, alsook voor de basisvaardigheden van taal en rekenen. Op dezelfde punten en in dezelfde mate bevestigen ook schoolleiders dat starters op hun school over voldoende kennis en vaardigheden beschikken. Wanneer starters gevraagd wordt naar de mate waarin tijdens hun opleiding aandacht was voor verschillende aspecten van het leraarschap, zijn zij daar bijna unaniem positief over. Wanneer gevraagd wordt of de opleiding ook op deze punten een voldoende voorbereiding bood, zijn leraren daar echter minder vaak uitgesproken positief over. Over het thema van differentiatie en omgaan met verschillen komt uit alle bronnen een minder positief beeld naar voren dan over andere bekwaamheidsterreinen. Starters zijn minder tevreden over de voorbereiding hierin tijdens de opleiding, en zowel zichzelf als hun schoolleiders geven minder vaak aan dat de kennis en vaardigheden op het gebied van differentiatie voldoende is.

3.4 Bronnen vullen elkaar aan, maar spreken elkaar ook tegen

Het feit dat de verschillende bronnen naar verschillende aspecten van goed leraarschap kijken betekent dat zij elkaar daarin aanvullen, waardoor de combinatie van bronnen leidt tot een breder beeld over de bekwaamheid van leraren. Daarin is het ook van belang om verschillende actoren te bevragen of en in hoeverre aanstaande en startende leraren verschillende bekwaamheden beheersen. Een zelfbeoordeling van leraren zelf is minder objectief dan een gestandaardiseerde kennistoets met een wetenschappelijk bepaalde landelijke cesuur. Ook kan gebruik van lesobservaties bijdragen aan objectiviteit, en tegelijkertijd een bredere set bekwaamheden meten dan mogelijk is via een digitale kennistoets.

Welke bron of welk perspectief men kiest bepaalt in sterke mate het antwoord op de vraag hoe het gesteld is met de bekwaamheid van aanstaande leraren. Zo zijn lerarenopleiders veel sceptischer over de startbekwaamheid van

hun studenten dan dat zij dat zelf zijn. En daar waar volgens de NVAO de kwaliteit van alle lerarenopleidingen positief beoordeelt en concludeert dat elke afgestudeerde van een pabo voldoet aan de landelijke gestelde bekwaamheidseisen, is slechts een kleine meerderheid van zowel studenten als lerarenopleiders van de pabo positief over de voorbereiding die de pabo-opleiding biedt.

3.5 Grote verschillen tussen leraren en tussen opleidingen

Achter de hoge gemiddelde tevredenheid en hoge gemiddelde scores gaat een grote variatie schuil die niet goed in beeld te brengen is op basis van landelijke kwantitatieve indicatoren. Alle lerarenopleidingen worden positief beoordeeld op gerealiseerde leerresultaten, maar de afstudeerdossiers van de verschillende opleidingen bestaan vaak uit andere (combinaties van) typen eindwerken of leeruitkomsten. Ook verschillen opleidingen sterk in de mate van bekwaamheid van hun studenten zoals gemeten met de landelijke kennistoetsen. De tevredenheid van studenten verschilt ook sterk tussen opleidingen: voor pabo-opleidingen varieert dit van 43% tot 80% en voor tweedegraads opleidingen varieert dit van 60% tot 80%. Daarnaast gaat er achter de hoge gemiddelde cijfers voor bekwaamheid van leraren een grote variatie schuil tussen leraren, waarbij ook een substantieel aandeel zichzelf als weinig bekwaam acht.

Lijst met figuren

Figuur 2.1	Algehele tevredenheid is consistent hoog onder studenten van tweedegraads lerarenopleidingen en onder ulo studenten is een stijging gaande.....	10
Figuur 2.2	Afgestudeerden tweedegraads opleidingen en ulo meer tevreden dan die van pabo	11
Figuur 2.3	Bijna twee derde afgestudeerden ziet hun opleiding als goede voorbereiding op leraarschap	12
Figuur 2.4	Gemiddeld geeft 8 op de 10 starters in het po aan dat elementen uit de generieke kennisbasis tijdens de opleiding gedekt zijn.....	14
Figuur 2.5	Gemiddeld geeft 7 op 10 starters in het vo aan dat elementen uit de generieke kennisbasis tijdens de opleiding gedekt zijn	15
Figuur 2.6	Gemiddeld geeft 7 op de 10 starters aan dat er voldoende aandacht was voor vakdidactiek	16
Figuur 2.7	Meer dan 1 op 3 lerarenopleiders van de pabo vindt de aandacht voor vakinhoud en -didactiek onvoldoende om bekwaam af te kunnen studeren.....	17
Figuur 2.8	Startende leraren geven meestal even vaak of vaker dan ervaren leraren aan dat verschillende aspecten aan bod kwamen tijdens hun opleiding.....	18
Figuur 2.9	Startende leraren versus startende leraren uit vergelijkbare landen.....	19
Figuur 2.10	De slagingspercentages (incl. herkansing) schommelen tussen de 70 en 90 procent	20
Figuur 2.11	Leraren in het po hebben doorgaans het meeste zelfvertrouwen en alle drie de sectoren scoren het hoogst op klassenmanagement.....	23
Figuur 2.12	In alle sectoren zijn er zowel starters die zichzelf weinig bekwaam achten (<2,5) als starters die zich juist heel bekwaam achten (>3.5).....	23
Figuur 2.13	Meer dan 8 op 10 starters schat in voldoende vaardigheden te hebben om goed les te geven.	24
Figuur 2.14	Ervaren leraren hebben meer professioneel zelfvertrouwen dan startende leraren	25
Figuur 2.15	Nederlandse startende leraren hebben minder professioneel zelfvertrouwen dan starters elders ...	25
Figuur 2.16	9 van de 10 starters beoordeelt de eigen beheersing van basisvaardigheden als heel goed.....	26
Figuur 2.17	9 van de 10 starters beoordeelt hun vermogen om basisvaardigheden uit te leggen als heel goed	27
Figuur 2.18	Startende leraren vaker positief over de voorbereiding door hun opleiding dan ervaren leraren	28
Figuur 2.19	Nederlandse starters voelen zich vaker (zeer) goed voorbereid op vakpedagogiek, klaspraktijk en klassenmanagement dan starters in andere landen.....	29
Figuur 2.20	Ongeveer een vijfde van de lerarenopleiders weet niet hoeveel studenten vakbekwaam zijn bij afstuderen; voor Nederlands denkt een derde dat maximaal 60% van hun studenten bij afstuderen startbekwaam is	31
Figuur 2.21	Meeste schoolleiders heel tevreden over beheersing van basisvaardigheden van starters en hun vermogen om die aan leerlingen uit te leggen.....	32
Figuur 2.22	Meeste schoolleiders heel tevreden over kennis en vaardigheden starters om goed les te geven ...	32

Bijlage A Bekwaamheidseisen onderwijspersoneel

Sinds 1 augustus 2017 gelden wettelijke bekwaamheidseisen in het onderwijs.²⁷ Ze gelden voor alle leraren en docenten in het primair en voortgezet onderwijs en het middelbaar beroepsonderwijs. De bekwaamheidseisen zijn vastgelegd in het Besluit bekwaamheidseisen onderwijspersoneel.²⁸ Ze beschrijven wat leraren²⁹ minimaal moeten weten en kunnen. Deze eisen zijn opgesteld door lerarencommissies en beschrijven wat er nodig is om leraar te zijn. De bekwaamheidseisen dienen als ijkpunten voor opleiding en bekwaamheidsonderhoud van leraren.

De bekwaamheid tot het geven van onderwijs omvat drie bekwaamheden (art.2.2, lid 1):

- A. De vakinhoudelijke bekwaamheid
- B. De vakdidactische bekwaamheid
- C. De pedagogische bekwaamheid

Met de kennis en kunde ten aanzien van deze drie bekwaamheden laat een leraar zien dat hij zijn werk als leraar kan verrichten op een professioneel doelmatige en verantwoorde wijze (art.2.2, lid 2). Naast enkele algemene eisen, worden voor vakinhoudelijke bekwaamheid voor de leraar po (art. 2.5), de leraar vo of docent (art. 2.6) en de leraar vho (art. 2.7) aanvullende eisen geformuleerd. Aanvullend op enkele algemene eisen worden voor vakdidactische en pedagogische bekwaamheid ook specifieke eisen geformuleerd voor kennis en kunde.

Vakinhoudelijk bekwaam (art.2.4) betekent dat de leraar:

- a) de **inhoud** van zijn onderwijs beheerst;
- b) **boven de leerstof** staat;
- c) de leerstof zo kan **samenstellen, kiezen of bewerken** dat zijn leerlingen die kunnen leren;
- d) vanuit zijn vakinhoudelijke expertise **verbanden kan leggen** met het dagelijks leven, met werk en met wetenschap;
- e) kan bijdragen aan de **algemene vorming** van zijn leerlingen;
- f) zijn vakkennis en -kunde **actueel** houdt.

Voor vakinhoudelijke bekwaamheid worden voor de leraar po (art. 2.5), de leraar vo of docent (art. 2.6) en de leraar vho (art. 2.7) **aanvullende eisen** geformuleerd. De exacte formulering van die aanvullende eisen verschilt iets voor de verschillende leraren, maar overkoepelend gaat het om de volgende eisen:

- De leraar **beheerst de leerstof** (kennis en vaardigheden) en kent de theoretische/praktische achtergrond
- De leraar kan de leerstof **begrijpelijk en aansprekend uitleggen**/samenstellen/demonstreren
- De leraar **kent de relatie** van de leerstof met de kerndoelen/eindtermen/eindexamenprogramma's
- De leraar **kent de samenhang** tussen de verschillende vakken in het curriculum
- De leraar overziet de opbouw van het **curriculum** en de **doorlopende leerlijnen**
- De leraar weet hoe zijn onderwijs voortbouwt op het voorgaande en voorbereidt op het vervolgonderwijs

²⁷ <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/werken-in-het-onderwijs/bekwaamheidseisen-leraren>

²⁸ <https://wetten.overheid.nl/BWBR0018692/2022-08-01>

²⁹ Wij gebruiken voor het gemak de term leraren, waarbij het zowel gaat om de leraren in het primair onderwijs, leraren in het voortgezet onderwijs (alle schoolsoorten en leerjaren), en docenten in het mbo. Dit onderzoek gaat niet over instructeurs in het mbo (zie hiervoor hoofdstuk 3 van het Besluit bekwaamheidseisen onderwijspersoneel).

- De leraar weet dat leerlingen de leerstof op verschillende manieren kunnen opvatten/interpreteren/leren
- De leraar **kan zijn onderwijs afstemmen** op de verschillen tussen leerlingen
- De leraar kan leerlingen de **relevantie van de leerstof duidelijk maken** (voor dagelijks leven, vervolgonderwijs, beroepspraktijk/werk).

Vakdidactisch bekwaam (art.2.8) betekent dat de leraar:

- a) de vakinhoud **leerbaar** maakt voor zijn leerlingen, in afstemming met zijn collega's en passend bij het onderwijskundige beleid van zijn school;
- b) de vakinhoud weet te vertalen in **leerplannen of leertrajecten**;
- c) de vertaling van de vakinhoud doet met een **professionele, ontwikkelingsgerichte werkwijze**, waarin in ieder geval de volgende handelingselementen herkenbaar zijn:
 1. hij brengt een duidelijke relatie aan tussen de leerdoelen, het niveau en de kenmerken van zijn leerlingen, de vakinhoud en de inzet van de verschillende methodieken en middelen;
 2. bij de uitvoering van zijn onderwijs volgt hij de ontwikkeling van zijn leerlingen;
 3. hij toetst en analyseert regelmatig en adequaat of en hoe de leerdoelen gerealiseerd worden;
 4. hij stelt op basis van zijn analyse zo nodig zijn onderwijs didactisch bij;
 5. hij laat zijn onderwijs met de tijd mee gaan.

De leraar of docent is **vakdidactisch bekwaam wat betreft kennis** (art. 2.9 en 2.10), indien hij ten minste:

- a) kennis heeft van verschillende **leer- en onderwijstheorieën** die voor zijn onderwijspraktijk relevant zijn en hij die kan herkennen in het leren van zijn leerlingen;
 - Voor het beroepsgerichte onderwijs houdt de kennis, bedoeld in artikel 2.9: onder a, onder andere in dat hij zich verdiept in de theoretische en praktische aspecten van leren op de werkplek;
- b) verschillende **methodes en criteria** kent waarmee hij de bruikbaarheid ervan voor zijn leerlingen kan vaststellen;
- c) verschillende manieren kent om binnen een methode te **differentiëren** en recht te doen aan verschillen tussen leerlingen;
- d) de methode kan **aanvullen en verrijken**;
- e) weet hoe een leerplan in elkaar zit en de criteria kent waaraan een **goed leerplan** moet voldoen;
- f) kennis heeft van **digitale leermaterialen en leermiddelen** en de technische en pedagogisch-didactische mogelijkheden en beperkingen daarvan kent;
- g) de verschillende **didactische leer- en werkvormen en de psychologische achtergrond** daarvan kent;
- h) de **criteria** kent waarmee de bruikbaarheid daarvan voor zijn leerlingen kan worden vastgesteld;
- i) verschillende **doelen van evalueren en toetsen** kent;
- j) verschillende, bij de doelen als bedoeld in onderdeel i, **passende vormen van observeren, toetsen en examineren** kent;
- k) **toetsen kan ontwikkelen, toetsresultaten kan beoordelen, analyseren en interpreteren en de kwaliteit van toetsen en examens kan beoordelen**;
- l) bruikbare en betrouwbare **voortgangsinformatie** kan **verzamelen en analyseren** en op grond daarvan zijn **onderwijs** waar nodig kan **bijstellen**;
- m) zich **theoretisch en praktisch** heeft **verdiept** in de vakdidactiek ten behoeve van het type onderwijs en het deel van het curriculum waarin hij werkzaam is.
 - Voor het beroepsgerichte onderwijs houdt de kennis, bedoeld in artikel 2.9: onder m, in dat hij zich verdiept heeft in didactiek ten behoeve van beroepsgericht onderwijs, de vormgeving en begeleiding van het leren

op de werkplek en op de samenwerking met het beroepenveld en met praktijkbegeleiders bij het begeleiden van dit leren.

De leraar is **vakdidactisch bekwaam wat betreft kunde** (art. 2.11, 2.12 en 2.13), indien hij ten minste:

- a) **onderwijs kan voorbereiden**, wat betekent dat hij:
1. doelen kan stellen, leerstof kan selecteren en ordenen;
 2. samenhangende lessen kan uitwerken met passende werkvormen, materialen en media, afgestemd op het niveau en de kenmerken van zijn leerlingen;
 - In aanvulling op onderdeel a, onder 2, voor het beroepsgerichte onderwijs: dat de leraar vo of docent onderwijs kan vormgeven gericht op de beroepspraktijk;
 3. passende en betrouwbare toetsen kan kiezen, maken of samenstellen;
- b) **onderwijs kan uitvoeren en het leren kan organiseren**, wat betekent dat hij:
1. een adequaat klassenmanagement kan realiseren;
 - In aanvulling op onderdeel b, onder 1: dat de leraar vo of docent leiding en begeleiding kan geven aan groepen leerlingen buiten de context van klas of les;
 - In aanvulling op artikel 2.11, onderdeel b, onder 1, houdt de kunde in dat de leraar vho leiding en begeleiding kan geven aan groepen leerlingen buiten de context van de klas of les.
 2. aan leerlingen de verwachtingen en leerdoelen duidelijk kan maken en leerlingen kan motiveren om deze te halen;
 3. de leerstof aan zijn leerlingen begrijpelijk en aansprekend kan uitleggen, voordoen hoe ermee gewerkt moet worden en daarbij inspelen op de taalbeheersing en taalontwikkeling van zijn leerlingen;
 4. doelmatig gebruik kan maken van beschikbare digitale leermaterialen en leermiddelen;
 5. de leerlingen met gerichte activiteiten de leerstof kan laten verwerken, daarbij variatie aanbrengen en bij instructie en verwerking differentiëren naar niveau en kenmerken van zijn leerlingen;
 - In aanvulling op onderdeel b, onder 5: dat de leraar vo of docent de leerlingen een gerichte inzet van loopbaanoriëntatie en begeleiding kan bieden.
 6. de leerling kan begeleiden bij die verwerking, stimulerende vragen stellen en opbouwende gerichte feedback geven op taak en aanpak;
 7. samenwerking, zelfwerkzaamheid en zelfstandigheid stimuleren;
- c) **onderwijs kan evalueren en ontwikkelen**, wat betekent dat hij:
1. de voortgang kan volgen, de resultaten kan toetsen, analyseren en beoordelen;
 2. feedback kan vragen van leerlingen en deze feedback tezamen met zijn eigen analyse van de voortgang kan gebruiken voor een gericht vervolg van het onderwijsleerproces;
 3. leerproblemen kan signaleren en indien nodig met hulp van collega's oplossingen kan zoeken of doorverwijzen;
 4. advies kan vragen aan collega's of andere deskundigen;
 5. weet wanneer en hoe hij advies kan geven;
 6. hierbij gebruik kan maken van methodieken voor professionele consultatie en leren, zoals supervisie en intervisie;
 7. zijn didactische aanpak en handelen kan evalueren, analyseren, bijstellen en ontwikkelen;
 8. kan bijdragen aan pedagogisch-didactische evaluaties in zijn school en deze in afstemming met zijn collega's kan gebruiken bij de onderwijsontwikkeling in zijn school;
 9. de inhoud en de didactische aanpak van zijn onderwijs kan uitleggen en verantwoorden;
 10. in staat is tot kritische reflectie op zijn eigen pedagogisch-didactisch handelen.

Pedagogisch bekwaam (art.2.14) betekent dat de leraar:

- a) met een professionele, ontwikkelingsgerichte werkwijze en in samenwerking met zijn collega's een **veilig, ondersteunend en stimulerend leerklimaat** voor zijn leerlingen kan realiseren;
- b) de **ontwikkeling** van zijn leerlingen volgt in hun leren en gedrag en daarop zijn **handelen afstemt**;
- c) bijdraagt aan de sociaal-emotionele en morele ontwikkeling van zijn leerlingen;
- d) zijn pedagogisch handelen kan **afstemmen** met zijn collega's en met anderen die voor de ontwikkeling van de leerling verantwoordelijk zijn;
- e) bijdraagt aan de **burgerschapsvorming** en de ontwikkeling van de leerling tot een zelfstandige en verantwoordelijke volwassene;
 - In aanvulling hierop betekent pedagogische bekwaamheid dat het gaat om de begeleiding van de leerling bij zijn oriëntatie op beroepen en het ontwikkelen van beroepsidentiteit.
- f) zijn aanpak in het onderwijs in pedagogische zin blijft **aanpassen aan de tijd**.

De leraar is **pedagogisch bekwaam wat betreft kennis** (art. 2.16 en 2.17), indien hij ten minste:

- a) kennis heeft van **ontwikkelingstheorieën** en de **gedragwetenschappelijke theorie** die voor zijn onderwijspraktijk relevant zijn en die kennis kan betrekken op zijn pedagogisch handelen;
 - In aanvulling hierop houdt kennis voor het beroepsgerichte onderwijs in dat de leraar zich verdiept in de theoretische en praktische aspecten van het leren functioneren in een beroep en de ontwikkeling van beroepsidentiteit.
- b) kennis heeft van **agogische en pedagogische theorieën en methodieken**, die voor zijn onderwijspraktijk relevant zijn en die kan betrekken op zijn pedagogisch handelen;
- c) kennis heeft van veelvoorkomende **ontwikkelingsproblemen, gedragsproblemen en gedragsstoornissen**;
- d) weet hoe hij zicht kan krijgen op de **leefwereld van zijn leerlingen en hun sociaal-culturele achtergrond** en weet hoe hij daarmee rekening kan houden in zijn onderwijs;
- e) zich **theoretisch en praktisch heeft verdiept in de pedagogiek** van het type onderwijs en het deel van het curriculum waarin hij werkzaam is.

De leraar is **pedagogisch bekwaam wat betreft kunde** (art. 2.18 en 2.19), indien hij ten minste:

- a) groepsprocessen kan **sturen en begeleiden**;
- b) **vertrouwen** kan wekken bij zijn leerlingen en een **veilig** pedagogisch klimaat scheppen;
- c) **ruimte** kan scheppen voor leren, inclusief het maken van vergissingen en fouten;
- d) **verwachtingen** duidelijk kan maken en **eisen stellen** aan leerlingen;
- e) het **zelfvertrouwen** van leerlingen kan stimuleren, hen kan **aanmoedigen** en **motiveren**;
- f) oog heeft voor de **sociaal-emotionele en morele ontwikkeling** van zijn leerlingen en daar recht aan doet;
 - In aanvulling hierop gaat het om de begeleiding van de leerling bij het ontwikkelen van beroepsidentiteit.
- g) ontwikkelingsproblemen, gedragsproblemen en gedragsstoornissen kan **signaleren en** indien nodig met hulp van collega's **oplossingen zoeken of doorverwijzen**;
- h) zijn onderwijs en zijn pedagogische omgang met zijn leerlingen kan **uitleggen en verantwoorden**;
- i) zijn pedagogisch **handelen kan afstemmen** met ouders en anderen die vanuit hun professionele verantwoordelijkheid bij de leerling betrokken zijn;
 - In aanvulling hierop houdt kunde tevens in dat de leraar zijn pedagogisch handelen kan afstemmen met: 1°.anderen die vanuit hun professionele verantwoordelijkheid bij de leerling betrokken zijn, zoals begeleiders van het leren op de werkplek; en 2°.indien de leerling nog niet volwassen is: de ouders.
- j) in staat is tot **kritische reflectie** op zichzelf in de pedagogische relatie;
- k) zijn eigen **grenzen** kan bewaken.

Bijlage B Bronbeschrijving en tabellen

Bijlage B.1 Accreditatierapporten lerarenopleidingen (NVAO)

Bron: Accreditatierapporten van B Opleiding tot leraar Basisonderwijs (26x), B Opleiding tot leraar voortgezet onderwijs van de tweede graad in Nederlands (10x), B Opleiding tot leraar voortgezet onderwijs van de tweede graad in Wiskunde (11x) en B Opleiding tot leraar voortgezet onderwijs van de tweede graad in Engels (10x), geraadpleegd via https://www.nvao.net/nl/besluiten/opleidingen?education_part=onderwijs

In Nederland beoordeelt de NVAO de kwaliteit van hogeronderwijsopleidingen en de interne kwaliteitszorg van universiteiten en hogescholen.³⁰ Zo beoordeelt NVAO ook alle lerarenopleidingen. Uitgangspunt is dat alle opleidingen iedere zes jaar door een door de NVAO goedgekeurd panel van onafhankelijke deskundigen worden beoordeeld. Deze beoordeling vindt plaats in vergelijkend perspectief met verwante opleidingen.

Voor dit rapport zijn de meest recente accreditatierapporten gedownload van alle (bekostigde) bachelor opleidingen tot leraar basisonderwijs (isat 34808, 24 van 26 bekostigd) en alle bachelor opleidingen tot leraar voortgezet onderwijs van de tweede graad in Nederlands (isat 35198, 8 van 10 bekostigd), in Wiskunde (isat 35221, 8 van 11 bekostigd) en in Engels (isat 35195, 8 van 10 bekostigd).

Voor alle opleidingen zijn alle vier de standaarden (zie hieronder) als voldoende beoordeeld door het panel, en is daarmee ook voor alle opleidingen het algemeen eindoordeel positief. In alle gevallen - op één na³¹ - is het accreditatiebesluit van de NVAO dan ook positief.

- Standaard 1 Beoogde leerresultaten: "De beoogde leerresultaten passen bij het niveau en de oriëntatie van de opleiding en zijn afgestemd op de verwachtingen van het beroepenveld en het vakgebied en op internationale eisen."
- Standaard 2 Onderwijsleeromgeving: "Het programma, de onderwijsleeromgeving en de kwaliteit van het docententeam maken het voor de instromende studenten mogelijk de beoogde leerresultaten te realiseren."
- Standaard 3 Toetsing: "De opleiding beschikt over een adequaat systeem van toetsing."
- Standaard 4 Gerealiseerde leerresultaten: "De opleiding toont aan dat de beoogde leerresultaten zijn gerealiseerd."

³⁰ Zie voor nadere details van het kwaliteitszorgstelsel in Nederland en de accreditatieprocedures de website van NVAO: <https://www.nvao.net/nl/procedures/nederland>

³¹ In dit enkele geval heeft de NVAO besloten de aanbevelingen van het panel inhoudelijk over te nemen, maar aan de realisatie ervan een tijdslimiet te verbinden, waardoor het besluit "positief onder voorwaarden" luidt.

Bijlage B.2 Landelijke Kennistoetsen (10voordeleraar)

Bron: Jaarverslagen van 10voordeleraar (2018 tm 2023, te raadplegen via <https://10voordeleraar.nl/jaarverslagen>) & twee technische rapporten van onderzoeker Norman Verhelst: *Technisch Rapport Trendanalyse LKT (tweedegraads vakken NE en WK)* en *Technisch Rapport Trendanalyse pabo toetsen NT en RW*

De landelijke kennistoets is een van de landelijke instrumenten die de lerarenopleidingen inzetten om het eindniveau van de student te borgen. Onderstaande tekst is een samenvatting van wat de toets inhoudt op basis van de beschrijving en details op de website van 10voordeleraar: <https://lkt.10voordeleraar.nl/algemeen>.

De landelijke kennistoets is geconstrueerd op basis van de kennisbasis die de vakinhoudelijke en vakdidactische kennis en vaardigheden beschrijft die aanstaande leraren bij afstuderen moeten beheersen. Het behalen van de toetsen is een voorwaarde om de opleiding af te ronden. De hogescholen bepalen zelf hoe ze de andere kennis en vaardigheden toetsen. Voor veertien tweedegraadslerarenopleidingen en twee pabovakken (NE en WK) worden deze toetsen afgenomen.

In de toetsmatrijs is vastgelegd welke domeinen uit de kennisbasis getoetst worden en wat de verdeling is van de vragen over de domeinen. De hogeschool behandelt de kennisbasis in het onderwijsprogramma en bereidt aanstaande leraren voor op de landelijke kennistoets. De toetsgids, kennisbasis en voorbeeldtoets van 10voordeleraar bieden ondersteuning bij de voorbereiding.

De hogescholen nemen de toets digitaal af op een eigen locatie. Er zijn meerdere toetsperioden per studiejaar en studenten mogen per studiejaar tweemaal deelnemen. Voor de lerarenopleidingen basisonderwijs zijn er jaarlijks zeven toetsperiodes (eind september, november, januari, maart, april, juni en eind augustus). Voor de tweedegraadslerarenopleidingen zijn er jaarlijks drie toetsperiodes (eind november, in juni en eind augustus). De hogescholen hanteren landelijke regels en voorwaarden rondom deelname en afname van de landelijke kennistoets om het uniforme karakter te waarborgen.

Lerarenopleiders van verschillende hogescholen ontwikkelen binnen een redactie de landelijke kennistoetsen. Samen met externe deskundigen borgen ze de vakinhoudelijke, taaltechnische en toetstechnische kwaliteit. De toetsen hebben een landelijk bepaalde cesuur, die achteraf wordt bepaald. De toetstechnische kwaliteit van iedere vraag wordt afzonderlijk bekeken. Vervolgens wordt met een wetenschappelijke methode de cesuur bepaald. De Raad voor Kwaliteitsborging Lerarenopleidingen keurt de cesuur goed en de examencommissies van de hogescholen stellen deze vervolgens vast. Daarna wordt de score van elke student omgezet naar een geheel cijfer op een schaal van 1 tot 10. Bij een 6 of hoger heeft de student de landelijke kennistoets behaald.

Tabel B.1 Aantal afgenomen landelijke kennistoetsen en aantal inzages

schooljaar	17/18	18/19	19/20	20/21	21/22	22/23
pabo-toetsen	ruim 16.000	ruim 13.000	ruim 13.000	ruim 15.700	circa 16.000	circa 17.700
tweedegraads toetsen	bijna 5000	circa 5300	circa 5350	bijna 5000	circa 4300	circa 4400
inzages, waarvan...	circa 700	ruim 400	bijna 500	588	488	ruim 3000
...pabo				280	268	ruim 2300
...tweedegraads				308	220	771

Bron: Jaarverslagen 10voordeleraar: 2018, 2019, 2020, 2021, 2022, 2023

Tabel B.2 Slagingspercentages landelijke kennistoetsen

vak	afk.	17/18			18/19			19/20*			20/21			21/22			22/23			aantal toetsen 22/23
		in 1 keer	herkansing	niet	in 1 keer	herkansing	niet	incl. herkansing*	niet	in 1 keer	herkansing	niet	in 1 keer	herkansing	niet	in 1 keer	herkansing	niet		
pabo																				
nederlands	NT	77	8	16	76	7	17	83	17	69	10	21	59	10	30	62	10	28	ruim 7100	
wiskunde	RW	66	12	23	72	7	22	82	18	73	8	19	63	9	27	61	14	25	bijna 7100	
tweede graads																				
nederlands	NE	76	11	13	66	12	22	82	18	68	6	26	67	15	18	68	6	26	circa 480	
wiskunde	WK	64	11	25	59	14	27	77	23	55	8	37	79	10	11	70	4	26	circa 300	
engels	EN	74	10	16	79	4	17	80	20	70	10	20	76	7	17	71	8	21	circa 600	
aardrijkskunde	AK	76	6	18	72	8	20	84	16	62	5	33	68	8	24	64	10	27	circa 200	
biologie	BI	79	6	15	70	11	19	70	30	59	7	34	62	10	28	56	11	32	circa 220	
duits	DU	65	10	25	64	12	24	75	25	54	11	35	60	14	26	55	5	40	circa 130	
economie	EC	79	4	17	52	12	36	62	38	46	6	47	42	13	45	40	18	42	circa 340	
frans	FR	66	8	26	73	6	21	80	20	70	6	24	49	10	41	56	17	26	circa 110	
geschiedenis	GS	78	3	19	88	3	9	87	13	69	2	29	77	6	17	69	6	25	circa 300	
gezondheidszorg en welzijn	GW	77	0	23	75	3	22	78	22	69	10	22	65	7	27	60	14	26	circa 340	
maatschappijleer	MA	54	9	37	83	4	13	73	27	48	4	48	53	18	29	54	10	36	circa 120	
natuurkunde	NA	79	9	12	65	9	26	62	38	58	14	28	49	6	45	81	8	11	circa 150	
omgangskunde	OK	76	5	19	74	10	16	77	23	78	7	15	66	9	26	63	10	27	circa 170	
scheikunde	SK	90	0	10	56	10	34	68	32	53	11	36	37	16	46	59	9	32	circa 90	

Noot: Slagingspercentage na één keer (exclusief herkansing), percentage studenten dat na een herkansing slaagt, en percentage studenten dat niet is geslaagd. Tot slot geeft de laatste kolom een indicatie van de aantallen afgenomen toetsen voor de verschillende vakken in 2022/2023.

*Voor 2019/2020 zijn de eerste twee categorieën samengenomen (percentage dat slaagt, inclusief herkansing).

Bron: Jaarverslagen 10voordeleraar: 2018, 2019, 2020, 2021, 2022, 2023

Bijlage B.3 Aanbodpeiling Nederlands en Wiskunde (Kohnstamm Instituut)

Drie rapporten van Kohnstamm Instituut uit 2022, geraadpleegd via de website van de Onderwijsraad: <https://www.onderwijsraad.nl/publicaties/adviezen/2022/11/3/taal-en-rekenen-in-het-vizier>

- Van Schooten, E., Krepel, A., & Van Binsbergen, M. (2022a). *Aanbodpeiling Nederlands en Wiskunde. Opleiden van docenten aan de pabo en tweedegraads lerarenopleiding*. Amsterdam: Kohnstamm Instituut.
- Van Schooten, E., Krepel, A., & Van Binsbergen, M. (2022b). *Tabellenboek aanbodpeiling Nederlands en wiskunde pabo*. Amsterdam: Kohnstamm Instituut.
- Van Schooten, E., Krepel, A., & Van Binsbergen, M. (2022c). *Tabellenboek tweedegraads lerarenopleiding*. Amsterdam: Kohnstamm Instituut.

Het Kohnstamm Instituut heeft in 2022 in opdracht van de Onderwijsraad³² een aanbodpeiling gedaan naar taal en rekenen in de lerarenopleidingen (Kohnstamm, 2022). Om een vergelijkbaar en actueel beeld van het aanbod aan de lerarenopleidingen te krijgen, is gekozen voor een directe raadpleging van de lerarenopleiders. Er is een vragenlijst opgesteld voor en uitgestuurd naar docenten Nederlands en/of Wiskunde van elke locatie die een pabo-opleiding of opleiding tot tweedegraads Nederlands/Wiskunde docent aanbiedt. Dit onderzoek betreft een éénmalige peiling onder een beperkte groep respondenten³³, die een grove inschatting geeft van het aandeel aanstaande leraren dat bij afstuderen vakinhoudelijk en vakdidactisch startbekwaam is.

De docenten van aanstaande leraren is gevraagd om een inschatting te geven van het aandeel studenten dat bij afstuderen vakinhoudelijk en vakdidactisch startbekwaam is op de verschillende domeinen van hun lerarenopleiding, en of er in het curriculum voldoende tijd en aandacht is om studenten startbekwaam te laten afstuderen. De resultaten zijn voor de vier groepen lerarenopleiders (pabo NL, pabo WI, tweedegraads NL en tweedegraads WI) terug te vinden in de tabellen 4, 5, 11 en 12 van de Tabellenboeken behorende bij de studie "Aanbodpeiling Nederlands en Wiskunde."

³² Ter voorbereiding op het advies "Taal en rekenen in het vizier" (2022).

³³ Voor de pabo-opleidingen is een respons behaald van 45 Nederlands docenten (van 26 pabo's) en 30 Wiskunde docenten (van 19 pabo's). Voor de tweedegraadsopleiding Nederlands hebben 11 docenten van 6 verschillende opleidingen gereageerd, en voor de tweedegraadsopleiding Wiskunde 9 docenten van 5 verschillende opleidingen.

Bijlage B.4 Loopbaanmonitor Onderwijs (Centerdata)

Bron: Loopbaanmonitor onderwijs: [2023](#), [2022](#), [2021](#), [2020](#)

De Loopbaanmonitor Onderwijs is een jaarlijkse monitor van Centerdata/MOOZ, in opdracht van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap om de arbeidsmarktsituatie en tevredenheid van startende leraren in beeld te brengen. De Loopbaanmonitor Onderwijs bestaat uit twee onderdelen: analyses op de microdata van het CBS (gegevens op persoonsniveau die vanuit verschillende bestanden bij elkaar zijn gebracht) en een jaarlijkse enquête onder leraren die in het jaar daarvoor hun eerste diploma voor een lerarenopleiding hebben behaald. In de enquête wordt onder meer gevraagd naar de tevredenheid van de startende leraren met hun huidige baan.

Tabel B.3 Twee derde afgestudeerden vindt opleiding van voldoende kwaliteit om als leraar te gaan werken

Afstudeerjaar	Pabo					Tweedegraads					Ulo				
	'18	'19	'20	'21	'22	'18	'19	'20	'21	'22	'18	'19	'20	'21	'22
(helemaal) mee eens	62%	65%	64%	64%	60%	72%	75%	76%	71%	68%	63%	66%	71%	68%	64%
niet eens/oneens	22%	21%	22%	24%	24%	17%	15%	17%	19%	18%	20%	20%	17%	19%	22%
(helemaal) mee oneens	16%	14%	14%	12%	16%	11%	9%	7%	9%	14%	17%	14%	12%	13%	14%

Bron: Loopbaanmonitor onderwijs 2023

Tabel B.4 Tevredenheid met aspecten van de lerarenopleiding van pas afgestudeerden, naar afstudeerjaar

Afstudeerjaar	Pabo					Tweedegraads					Ulo				
	'18	'19	'20	'21	'22	'18	'19	'20	'21	'22	'18	'19	'20	'21	'22
Algehele tevredenheid	67	68	67	68	63	73	77	77	76	73	67	70	65	72	73
Niveau van de opleiding	61	61	63	67	60	76	81	78	78	76	66	69	70	72	74
Vorbereiding op beroepspraktijk	69	70	65	62	57	63	68	68	66	60	60	59	56	62	60
Studiebegeleiding	60	60	59	59	58	59	62	64	63	61	58	61	60	65	69
Aanleren ped./didact. vaardigheden	69	69	66	71	62	66	71	70	70	64	60	63	58	61	62
Aanleren differentiatievaardigheden	61	61	57	56	53	54	57	56	56	53	27	34	34	36	35
Aanleren onderzoekende houding	64	66	69	71	69	65	65	67	66	70	61	59	67	75	70
Niveau van de programmaonderdelen	64	62	64	64	61	74	76	77	77	75	70	71	72	76	80
Kennis opdoen over curriculum	56	55	56	56	55										
Aandacht voor methodeonafh. lesgeven	51	58	56	56	56										
Leren gebruiken digitale (leer)middelen		58	56	60	57		42	46	49	46		27	32	40	40
Totaal (n=100%)	1087	1108	1108	978	1124	1031	1210	1175	1028	953	231	280	218	223	230

Bron: Loopbaanmonitor onderwijs 2021 +2022 + 2023

Tabel B.5 Professioneel zelfvertrouwen van startende leraren stabiel over tijd en varieert weinig tussen sectoren

		2018	2019	2020	2021	2022	2023
PO	Klassenmanagement	3,3	3,4	3,3	3,3	3,3	3,3
	Motiveren	3,1	3,1	3,2	3,1	3,1	3,2
	Instructie/differentiëren	2,9	2,9	3	2,9	3	2,9
	Professioneel zelfvertrouwen (totaal)	3,1	3,1	3,2	3,1	3,1	3,1
	N	1000	1007	1098	1122	968	1061
VO	Klassenmanagement	3,2	3,1	3,2	3,2	3,1	3,1
	Motiveren	2,9	2,9	3	3	2,9	2,9
	Instructie/differentiëren	2,9	2,9	3	3	2,9	2,9
	Professioneel zelfvertrouwen (totaal)	3,0	2,9	3,0	3,0	3,0	3,0
	N	586	613	773	690	661	629
MBO	Klassenmanagement	3,2	3,2	3,2	3,2	3,2	3,1
	Motiveren	3	3,1	3,1	3,1	3,1	3,1
	Instructie/differentiëren	3	3	3	3	3	2,9
	Professioneel zelfvertrouwen (totaal)	3,1	3,1	3,1	3,1	3,1	3
	N	194	227	214	214	207	158

Noot: Betreft startende leraren van cohorten 2017 - 2022. Schaalscore loopt van 1 (laag) tot 4 (hoog).

Bron: Loopbaanmonitor onderwijs 2023

Tabel B.6 Hoe vaak zijn afgelopen jaar lessen van jou geobserveerd door een ervaren docent of mentor/coach?

	Po					Vo					Mbo				
	2019	2020	2021	2022	2023	2019	2020	2021	2022	2023	2019	2020	2021	2022	2023
Nooit	9%	15%	15%	10%	11%	13%	15%	18%	12%	10%	26%	33%	44%	31%	25%
1 of 2 keer	35%	41%	43%	35%	31%	39%	43%	43%	41%	41%	50%	47%	39%	45%	48%
3 - 5 keer	36%	32%	27%	36%	36%	34%	32%	32%	36%	38%	19%	14%	12%	18%	18%
Meer dan 5 keer	19%	12%	13%	17%	20%	14%	9%	7%	11%	10%	3%	4%	4%	6%	7%
Weet ik niet	1%	1%	2%	1%	2%	0%	1%	1%	0%	1%	1%	1%	2%	1%	3%
Totaal (n)	1007	1098	1122	968	1061	613	773	690	661	629	227	214	214	207	158

Bron: Loopbaanmonitor Onderwijs: Tabel B25, 2021; Tabel B25, 2022; Tabel B25, 2023.

Bijlage B.5 Kennis en vaardigheden beginnende leraren (Inspectie van het Onderwijs)

Bron: *Technisch rapport kennis en vaardigheden van beginnende leraren in het funderend onderwijs - De Staat van het Onderwijs 2023 (Inspectie van het Onderwijs, 2023), te raadplegen via <https://www.onderwijsinspectie.nl/documenten/rapporten/2023/05/10/technisch-rapport-kennis-en-vaardigheden-van-beginnende-leraren-in-het-funderend-onderwijs-svho-2023>*

Om meer zicht te krijgen op de kennis en vaardigheden van beginnende leraren heeft de Inspectie aan het begin van schooljaar 2022-2023 via DUO twee vragenlijsten uitgezet, één onder leraren die in 2018-2019 hun diploma behaald hebben, en één onder contactpersonen van scholen in het funderend onderwijs.

In de **vragenlijst voor beginnende leraren** is gevraagd naar hun inhoudelijke kennis, vakdidactiek, aspecten van leskwaliteit en basisvaardigheden. Voor de vragenlijst onder alle gediplomeerden van een lerarenopleiding (diplomajaar 2018-2019) zijn in totaal 8380 gediplomeerden benaderd waarvan er na herinnering 1065 de vragenlijst (nagenoeg) volledig hebben ingevuld. Van deze groep is 80 procent beginnende leraar, met minder dan 4 jaar werkervaring in het onderwijs. Van deze beginnende leraren werk 90 procent in het funderend onderwijs (primair onderwijs: n=316; voortgezet onderwijs: n=247).

Om de representativiteit van de respons te toetsen is voor een aantal kenmerken gekeken naar de verhouding tussen de respons en de steekproef. Op veel kenmerken bleek de respons representatief, met uitzondering van geslacht, leeftijd, vooropleiding en lerarenopleiding. Daarom zijn in de beschrijvende analyses alle percentages en gemiddeldes gewogen naar deze vier kenmerken.

In de **vragenlijst voor scholen** kwamen dezelfde thema's aan bod: zicht op het functioneren van beginnende leraren en de inhoudelijke kennis, vakdidactiek, aspecten van leskwaliteit en basisvaardigheden van beginnende leraren. Bij het invullen van de vragenlijst werd gevraagd om één specifieke beginnende leraar in gedachten te houden. Voor dit deel van het onderzoek is een steekproef getrokken van 300 cluster po, 300 afdelingen vo en 100 oke so. Uiteindelijk zijn in totaal 663 scholen/afdelingen uitgenodigd voor deelname. De vragenlijst kon alleen ingevuld worden wanneer er op school een beginnende leraar werkzaam was, dat gedefinieerd is als maximaal 3 volledige schooljaren werkervaring in het onderwijs, geen zij-instromer en vorig jaar ook al werkzaam op de school. Na herinneringen is de vragenlijst door 234 scholen ingevuld: 87 in primair onderwijs, 28 in (voortgezet) speciaal onderwijs, en 119 in voortgezet onderwijs.

Voor de scholenvragenlijst is de verhouding van een aantal schoolkenmerken vergeleken tussen de respons en de totale steekproef om te bepalen of er verschillen zijn tussen de scholen/afdelingen die gereageerd hebben en/of beginnende leraren vaker werkzaam zijn op bepaalde scholen/afdelingen. Er zijn geen significante verschillen in denominatie, regio, stedelijkheid en risicoscore tussen de respons en de steekproef.

Tabel B.7 Dekking tijdens opleiding en beheersing van generieke kennisbasis voor beginnende po-leraren

		aan bod geweest?	voldoende of goed voorbereid?	voldoende kennis volgens scholen
De lerende en ontwikkelende leerling	Ontwikkeling van de leerling	95%	88%	78%
	Ontwikkeling in relatie en context	71%	83%	73%
Onderwijs en opvoeding	Theorieën over leren en ontwikkeling	96%	86%	68%
	Visies op opvoeding en onderwijs	89%	85%	79%
	Sociale veiligheid en burgerschap	70%	74%	74%
	Pedagogisch handelen	96%	89%	92%
	Didactisch handelen	97%	90%	89%
	Systematisch en planmatig werken	69%	71%	69%
	Samenwerken met ouders	63%	54%	69%
De leraar in de context van de school en maatschappij	Technologische ontwikkeling	63%	68%	75%
	De leraar in ontwikkeling	74%	75%	84%
	De leraar in de school	68%	79%	82%
	Praktijkonderzoek in de school	90%	88%	55%
	De school in de maatschappij	48%	72%	67%

Bron: Kennis en vaardigheden van beginnende leraren, Tabel 4.4

Tabel B.8 Dekking tijdens opleiding en beheersing van generieke kennisbasis voor beginnende vo-leraren

		aan bod geweest?	voldoende of goed voorbereid?	voldoende kennis volgens scholen
De school als leeromgeving	Opvattingen en concepten over leren	83%	83%	77%
	Onderwijsconcepten	74%	77%	59%
	Hersenen en leren	70%	74%	53%
	Leer- en motivatieprocessen	79%	73%	72%
	Begeleiden van leerprocessen	72%	72%	74%
	Hanteren van doelen	70%	89%	81%
	Ontwerpen van onderwijs	88%	85%	63%
	Toetsen en evalueren	82%	76%	61%
De school als onderwijs-pedagogische omgeving	School in de pluriforme samenleving	45%	62%	61%
	Pedagogische functie van de school	63%	74%	85%
	Pedagogisch klimaat in school en klas	90%	81%	86%
	Leerlingbegeleiding	55%	61%	74%
De leraar als professional	Ontwikkelingstheorieën	66%	74%	39%
	Ontwikkelingen in het onderwijs	74%	78%	60%
	Werken in de schoolorganisatie	54%	64%	74%
	Persoonlijke professionele ontwikkeling	73%	81%	76%
	Onderzoekend vermogen	79%	87%	57%
	Professionele identiteit	60%	80%	63%
	ICT-vaardigheden in de onderwijscontext	62%	75%	84%

Bron: Kennis en vaardigheden van beginnende leraren, Tabel 4.5

Tabel B.9 Dekking tijdens opleiding en beheersing van aspecten van extra ondersteuning, po en vo

	po			vo		
	aan bod geweest	goed voorbereid	voldoende kennis volgens scholen	aan bod geweest	goed voorbereid	voldoende kennis volgens scholen
Herkennen	85%	71%	81%	63%		62%
Identificeren oorzaken	52%	51%		37%	40%	
Afstemmen didactisch handelen	82%	70%	68%	80%	58%	56%
Afstemmen pedagogisch handelen	76%	72%	76%	70%	60%	59%
Evalueren van de aanpak	55%			37%		
Aanpassen van ontwikkelingsperspectief	27%	45%	39%	26%	42%	31%

Bron: Kennis en vaardigheden van beginnende leraren, Tabel 4.6, Figuur 4.5 en Figuur 4.6.

Bijlage B.6 Talis 2018 (OESO)

Bron: Eigen analyses op de data van TALIS 2018, beschikbaar via OESO

TALIS is een vijfjaarlijks internationaal vergelijkend onderzoek van de OESO onder leraren po en leraren (onderhouw) vo, waarin de leer- en werkomstandigheden centraal staan. De laatste ronde dateert van 2018. Dit jaar (2024) vindt een nieuwe ronde metingen plaats.

“In de ‘Teaching and Learning International Survey’ (TALIS) van de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO) staan de leer- en werkomstandigheden van leraren en schoolleiders centraal. TALIS 2018 is in bijna 50 landen uitgezet onder leraren en hun schoolleiders. TALIS is primair gericht op de onderbouw van het voortgezet onderwijs (ISCED-2, vmbo klas 1-4; havo/vwo-klas 1-3), maar biedt de optie aan om ook het basisonderwijs (ISCED-1, groep 3-8) te bevragen. Een beperkt aantal landen (15 in totaal), waaronder Nederland, heeft van deze optie gebruik gemaakt. De enquêtes onder leraren en schoolleiders zijn afgenomen in de periode januari-april 2018.” Wartenbergh et al (2020). Teaching and Learning International Survey (TALIS) 2018. Nationaal rapport basisonderwijs.

Tabel B.10 Startende leraren geven meestal even vaak of vaker dan ervaren leraren aan dat verschillende aspecten aan bod kwamen tijdens hun opleiding

Elementen in de formele opleiding:	ISCED 1			ISCED 2		
	Starter (n=152)	Ervaren (n=1.327)	Vershil	Starter (n=198)	Ervaren (n=1.663)	Vershil
Inhoud van een of alle vakken die ik geef	0,97	0,93	-0,04	0,88	0,93	0,04*
Pedagogiek van een of alle vakken die ik geef	0,99	0,98	-0,02	0,96	0,97	0,01
Algemene pedagogiek	0,91	0,88	-0,03	0,89	0,90	0,01
Klaspraktijk in een of alle vakken die ik geef	0,99	0,99	-0,00	0,97	0,95	-0,02
Lesgeven in een setting met gemengde bekwaamheden	0,74	0,57	-0,18***	0,55	0,41	-0,14***
Lesgeven in een multiculturele of meertalige setting	0,54	0,45	-0,09*	0,35	0,29	-0,06
Lesgeven van vakoverschrijdende vaardigheden	0,80	0,56	-0,24***	0,66	0,58	-0,07*
Gebruik van ICT voor lesgeven	0,73	0,45	-0,28***	0,72	0,48	-0,24***
Studenten gedrag en klasbeheer	0,93	0,90	-0,03	0,95	0,85	-0,10***
Monitoring van de ontwikkeling en het leren van studenten	0,84	0,72	-0,12**	0,75	0,56	-0,19***
Faciliteren van overgang studenten van po naar vo	0,26	0,31	0,06			
Spel faciliteren	0,65	0,61	-0,04			

Noot: Startende leraren zijn leraren met maximaal 3 jaar werkervaring. De laatste twee aspecten zijn alleen uitgevraagd onder basisschooldocenten (ISCED 1). Schaal is 0=niet/nee, 1=wel/ja. Significantie: * for p<.05, ** for p<.01, and *** for p<.001.

Bron: TALIS (2018)

Tabel B.11 Startende Nederlandse leraren geven meestal even vaak of vaker dan startende leraren uit andere landen aan dat verschillende aspecten aan bod kwamen tijdens hun opleiding

Elementen in de formele opleiding:	ISCED 1			ISCED 2		
	Nederland (n=152)	Anderen* (n=2.126)	Vershil	Nederland (n=198)	Anderen (n=2.979)	Vershil
Inhoud van een of alle vakken die ik geef	0,97	0,90	-0,06**	0,88	0,87	-0,01
Pedagogiek van een of alle vakken die ik geef	0,99	0,89	-0,11***	0,96	0,81	-0,15***
Algemene pedagogiek	0,91	0,94	0,02	0,89	0,87	-0,02
Klaspraktijk in een of alle vakken die ik geef	0,99	0,87	-0,12***	0,97	0,83	-0,13***
Lesgeven in een setting met gemengde bekwaamheden	0,74	0,74	-0,00	0,55	0,66	0,11**
Lesgeven in een multiculturele of meertalige setting	0,54	0,57	0,03	0,35	0,47	0,11**
Lesgeven van vakoverschrijdende vaardigheden	0,80	0,75	-0,05	0,66	0,70	0,05
Gebruik van ICT voor lesgeven	0,73	0,77	0,04	0,72	0,74	0,01
Studenten gedrag en klasbeheer	0,93	0,76	-0,18***	0,95	0,73	-0,22***
Monitoring van de ontwikkeling en het leren van studenten	0,84	0,75	-0,10**	0,75	0,68	-0,07*
Faciliteren van overgang studenten van po naar vo	0,26	0,38	0,12**			
Spel faciliteren	0,65	0,64	-0,01			

Noot: *Vergelijkende landen zijn België, Denemarken, Engeland, Spanje, Frankrijk, Zweden en Turkije. Startende leraren zijn leraren met maximaal 3 jaar werkervaring. De laatste twee aspecten zijn alleen uitgevraagd onder basisschooldocenten (ISCED 1). Schaal is 0=niet/nee, 1=wel/ja. Significantie: * for p<.05, ** for p<.01, and *** for p<.001.

Bron: TALIS (2018)

Tabel B.12 Starter vs Ervaren uit NL in mate waarin de opleiding ze heeft voorbereid

Vorbereiding op de elementen van het leraarschap:	Starter (n=152)	Ervaren (n=1327)	Vershil	Starter (n=198)	Ervaren (n=1663)	Vershil
Inhoud van een of alle vakken die ik geef	0,76	0,65	-0,11**	0,85	0,84	-0,01
Pedagogiek van een of alle vakken die ik geef	0,80	0,72	-0,08*	0,78	0,73	-0,06
Algemene pedagogiek	0,71	0,61	-0,10*	0,63	0,59	-0,04
Klaspraktijk in een of alle vakken die ik geef	0,93	0,88	-0,05	0,87	0,8	-0,07*
Lesgeven in een setting met gemengde bekwaamheden	0,44	0,26	-0,17***	0,28	0,25	-0,03
Lesgeven in een multiculturele of meertalige setting	0,27	0,15	-0,12***	0,17	0,16	-0,01
Lesgeven van vakoverschrijdende vaardigheden	0,47	0,27	-0,19***	0,44	0,35	-0,10**
Gebruik van ICT voor lesgeven	0,42	0,17	-0,25***	0,46	0,27	-0,19***
Studenten gedrag en klasbeheer	0,72	0,54	-0,18***	0,62	0,54	-0,08*
Monitoring van de ontwikkeling en het leren van studenten	0,45	0,38	-0,08	0,41	0,34	-0,07
Faciliteren van overgang studenten van po naar vo	0,13	0,14	0			
Spel faciliteren	0,34	0,34	0			

Noot: Startende leraren zijn leraren met maximaal 3 jaar werkervaring. De laatste twee aspecten zijn alleen uitgevraagd onder basisschooldocenten (ISCED 1). Schaalscore loopt van 1 (laag) tot 4 (hoog), hier weergegeven aandeel dat 3 of 4 aangeeft. Significantie: * for p<.05, ** for p<.01, and *** for p<.001.

Bron: TALIS (2018)

Tabel B.13 Startende NL leraren vs starters uit andere landen over mate waarin opleiding ze heeft voorbereid

Voorbereiding op de elementen van het leraarschap:	ISCED 1			ISCED 2		
	Nederland (n=152)	Anderen* (n=1.327)	Vershil	Nederland (n=198)	Anderen (n=2.979)	Vershil
Inhoud van een of alle vakken die ik geef	0,76	0,75	-0,01	0,85	0,81	-0,04
Pedagogiek van een of alle vakken die ik geef	0,80	0,70	-0,10**	0,96	0,81	-0,15***
Algemene pedagogiek	0,71	0,74	0,02	0,78	0,68	-0,10**
Klaspraktijk in een of alle vakken die ik geef	0,93	0,70	-0,23***	0,89	0,87	-0,02
Lesgeven in een setting met gemengde bekwaamheden	0,44	0,49	0,05	0,63	0,68	0,04
Lesgeven in een multiculturele of meertalige setting	0,27	0,36	0,09*	0,97	0,83	-0,13***
Lesgeven van vakoverschrijdende vaardigheden	0,47	0,52	0,05	0,87	0,68	-0,19***
Gebruik van ICT voor lesgeven	0,42	0,51	0,09*	0,55	0,66	0,11**
Studenten gedrag en klasbeheer	0,72	0,55	-0,17***	0,28	0,44	0,15***
Monitoring van de ontwikkeling en het leren van studenten	0,45	0,54	0,08*	0,35	0,47	0,11**
Faciliteren van overgang studenten van po naar vo	0,13	0,25	0,12**			
Spel faciliteren	0,34	0,51	0,16***			

Noot: *Vergelijkende landen zijn België, Denemarken, Engeland, Spanje, Frankrijk, Zweden en Turkije. Startende leraren zijn leraren met maximaal 3 jaar werkervaring. De laatste twee aspecten zijn alleen uitgevraagd onder basisschooldocenten (ISCED 1). Schaal is 0=niet/nee, 1=wel/ja. Schaalscore loopt van 1 (laag) tot 4 (hoog), hier weergegeven aandeel dat 3 of 4 aangeeft. Significantie: * for $p < .05$, ** for $p < .01$, and *** for $p < .001$.

Bron: TALIS (2018)

Tabel B.14 Ervaren leraren hebben in het algemeen meer professioneel zelfvertrouwen dan beginnende leraren, behalve in de omgang met multiculturele klassen waar geen significant verschil is

Professioneel zelfvertrouwen in:	ISCED 1			ISCED 2		
	Starter(n=148)	Ervaren(n=1287)	Vershil	Starter(n=189)	Ervaren(n=1568)	Vershil
Klassenmanagement	12,09	12,71	0,62***	11,61	12,70	1,09***
Instructie	12,01	12,69	0,68***	12,16	12,58	0,42***
Motiveren	11,52	11,97	0,45***	11,44	11,92	0,49***
Omgaan met multiculturele klassen	11,39	11,03	-0,37	10,84	11,09	0,25
Totaal	12,08	12,76	0,69***	11,91	12,70	0,79***

Noot: Startende leraren zijn leraren met maximaal 3 jaar werkervaring. De scores hier weergegeven zijn composietscores van vier subonderdelen, waar de schaalscore loopt van 1 (laag) tot 4 (hoog). Significantie: * for $p < .05$, ** for $p < .01$, and *** for $p < .001$.

Bron: TALIS (2018)

Tabel B.15 Starters NL vs Starters andere landen professioneel zelfvertrouwen

Professioneel zelfvertrouwen in:	ISCED 1			ISCED 2		
	NL (n=148)	Anderen* (n=2104)	Vershil	NL (n=189)	Anderen* (n=2967)	Vershil
Klassenmanagement	12,09	12,60	0,51**	11,61	11,94	0,33*
Instructie	12,01	12,57	0,56***	12,16	12,34	0,19
Motiveren	11,52	11,79	0,27	11,44	11,67	0,23
Omgaan met multiculturele klassen	11,39	11,76	0,37	10,84	11,34	0,50**
Totaal	12,08	12,60	0,53**	11,91	12,20	0,29

Noot: *Vergelijkende landen zijn België, Denemarken, Engeland, Spanje, Frankrijk, Zweden en Turkije. Startende leraren zijn leraren met maximaal 3 jaar werkervaring. De scores hier weergegeven zijn composietscores van vier subonderdelen, waar de schaalscore loopt van 1 (laag) tot 4 (hoog). Significantie: * for $p < .05$, ** for $p < .01$, and *** for $p < .001$.

Bron: TALIS (2018)

Bijlage B.7 Meten van bekwaamheid met het Rasch model (Van de Grift et al, 2019) (ICALT31)

Bron: Van de Grift, W. J. C. M., Houtveen, T. A. M., van den Hurk, H. T. G., & Terpstra, O. (2019). *Measuring teaching skills in elementary education using the Rasch model*. *School Effectiveness and School Improvement*, 30(4), 455-486. <https://doi.org/10.1080/09243453.2019.1577743>

Het doel van het onderzoek was om een lesobservatie-instrument te ontwikkelen om de begeleiding en coaching van leraren te faciliteren. In het bijzonder werd onderzocht of er in de 32 items van het ICALT observatieinstrument een volgorde zit die behulpzaam is om de mate van bekwaamheid van leraren in het basisonderwijs te kunnen bepalen. Het instrument is in 2016 getoetst bij een steekproef van 500 leraren in het basisonderwijs, verdeeld over 412 basisscholen (ruim 6% van het totaal aantal scholen in 2016). Voor elk van deze leraren is één van de lessen op video opgenomen, om vervolgens door getrainde observatoren op leskwaliteit beoordeeld te worden.

Na het weglaten van 1 van de originele 32 items vanwege het feit dat deze weinig onderscheidend bleek, laten de overgebleven 31 items toe om de bekwaamheid van leraren in het lesgeven te ordenen in zeven niveaus, die de mate van beheersing van het leraarschap vertegenwoordigen (% van alle geobserveerde lessen waarvoor dat betreffende niveau geldt). Dit is gedaan voor de 400 leraren van groepen 3 tm 8, waarvan 10% (n=39) met minder dan 1 jaar ervaring, 35% met 1 tot 5 jaar ervaring, 26% met 6-10 jaar ervaring en de overige 30% met meer dan 10 jaar ervaring.

1. Beyond the basic standards of teaching (5,3%)
2. Basic teaching skills (11,3%)
3. Activating students (22,3%)
4. Differentiating teaching (21,0%)
5. Teaching learning strategies (25,5%)
6. Almost perfect (7,0%)
7. Perfect (7,8%)

“De wetenschap dat het goed is.”

SEO Economisch Onderzoek doet onafhankelijk toegepast onderzoek in opdracht van overheid en bedrijfsleven. Ons onderzoek helpt onze opdrachtgevers bij het nemen van beslissingen. SEO Economisch Onderzoek is gelieerd aan de Universiteit van Amsterdam. Dat geeft ons zicht op de nieuwste wetenschappelijke methoden. We hebben geen winstoogmerk en investeren continu in het intellectueel kapitaal van de medewerkers via promotietrajecten, het uitbrengen van wetenschappelijke publicaties, kennisnetwerken en congresbezoek.

SEO-rapport 2024-94

ISBN 978-90-5220-479-6

Informatie & Disclaimer

SEO Economisch Onderzoek heeft op de verkregen informatie en data geen onderzoek uitgevoerd dat het karakter draagt van een accountantscontrole of due diligence. SEO is niet verantwoordelijk voor fouten of omissies in de verkregen informatie en data.

Copyright © 2024 SEO Amsterdam.

Alle rechten voorbehouden. Het is geoorloofd gegevens uit dit rapport te gebruiken in artikelen, onderzoeken en collegesyllabi, mits daarbij de bron duidelijk en nauwkeurig wordt vermeld. Gegevens uit dit rapport mogen niet voor commerciële doeleinden gebruikt worden zonder voorafgaande toestemming van de auteur(s). Toestemming kan worden verkregen via secretariaat@seo.nl.

Roetersstraat 29
1018 WB, Amsterdam

+31 20 399 1255
secretariaat@seo.nl
www.seo.nl